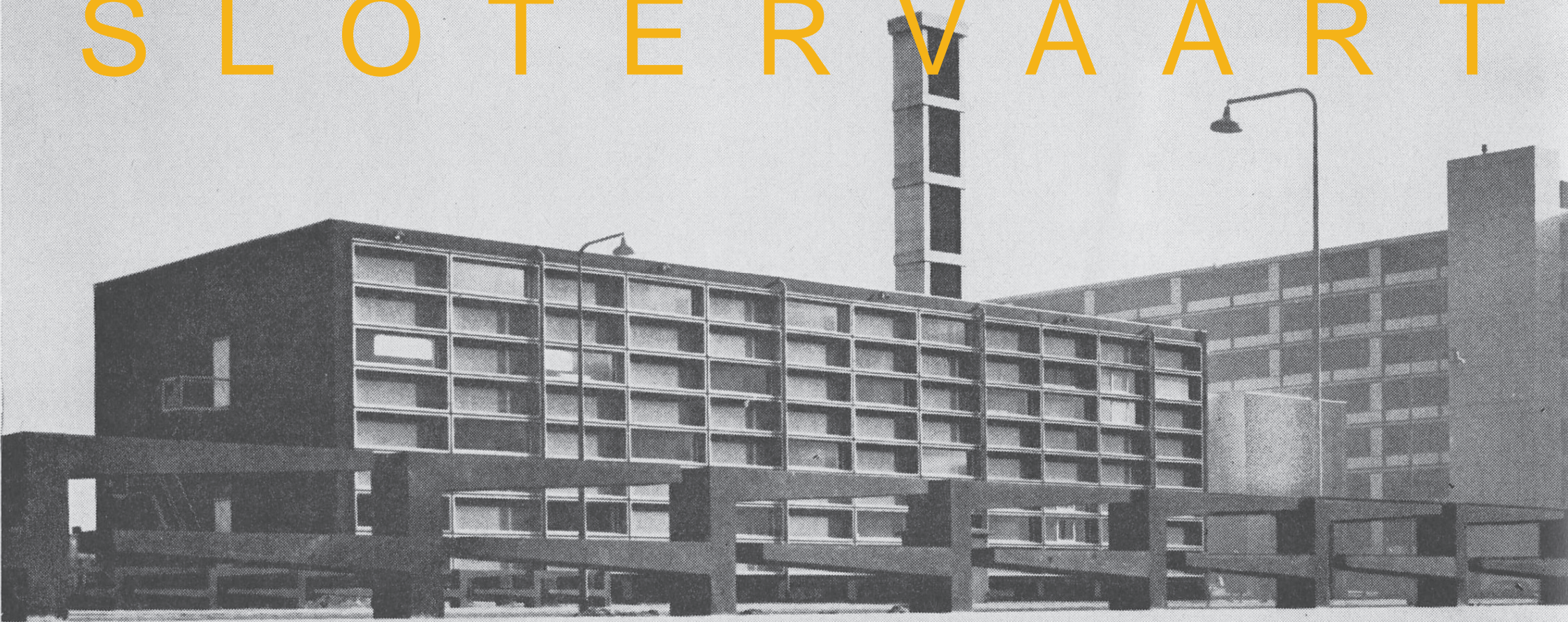
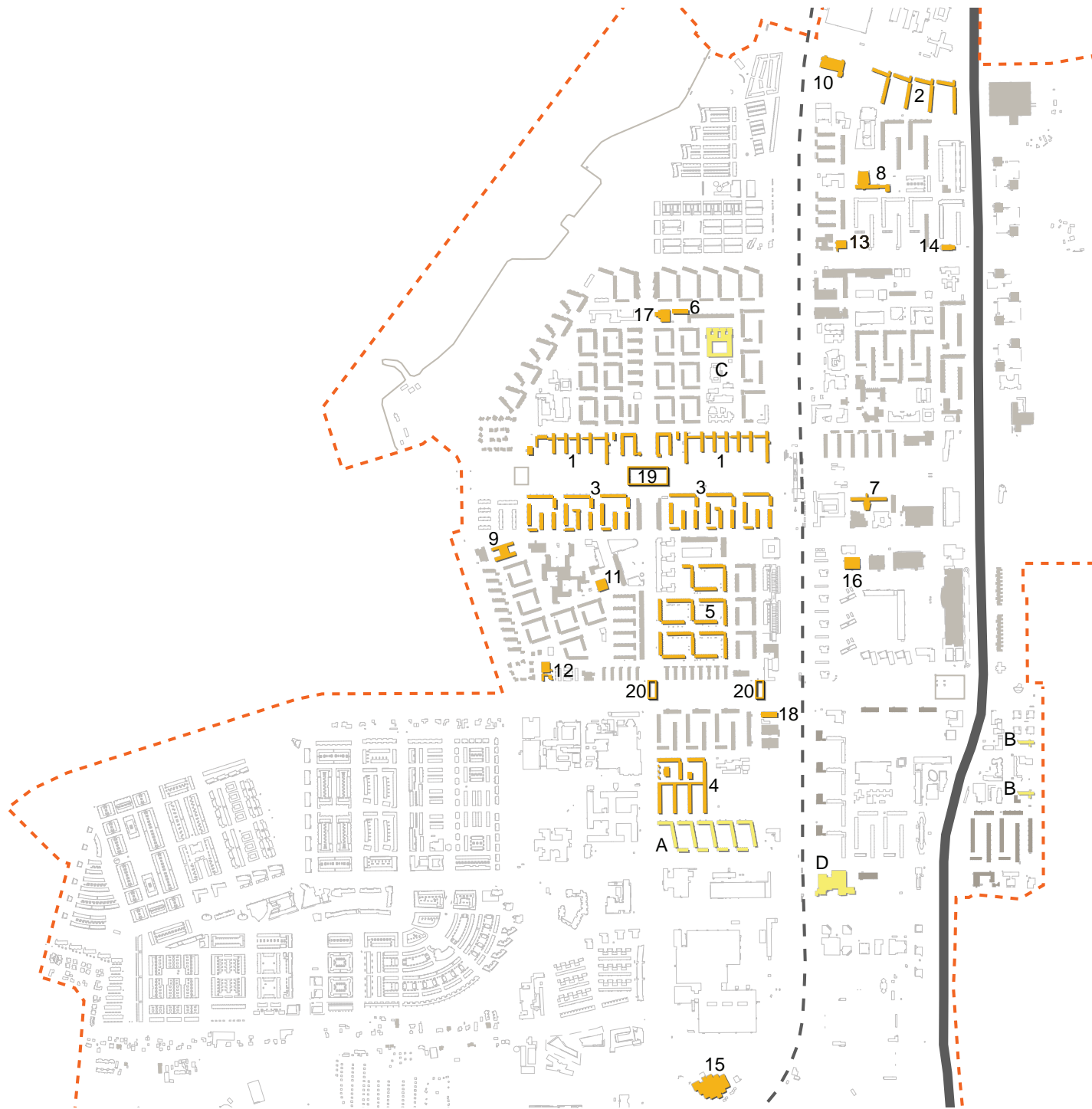

Advies Monumentenlijst

AMSTERDAM

SLOTERVAART

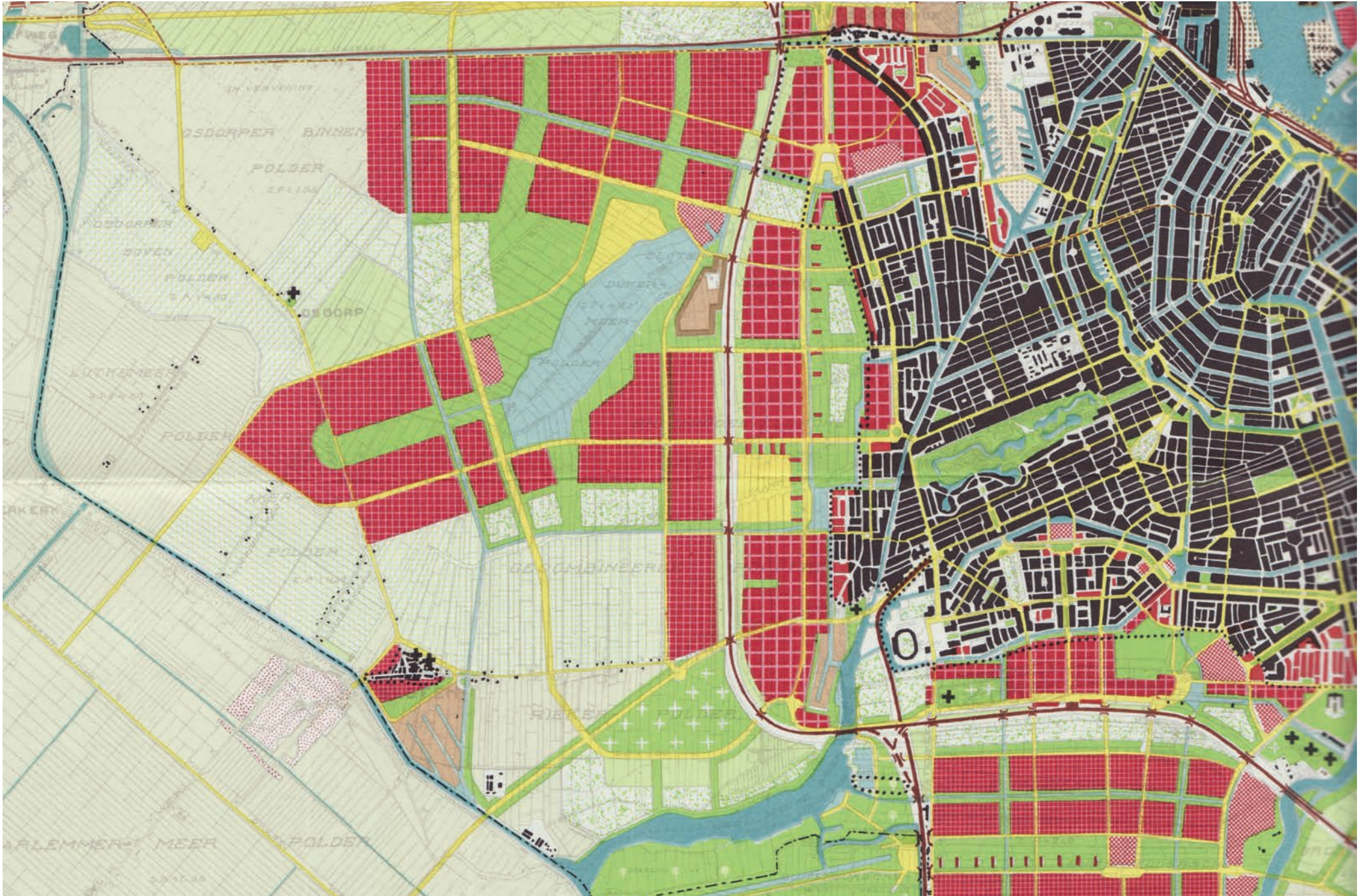
Inhoud

Inleiding	5
Advies monumentenlijst	13
1 Sloterhof	24
2 “De Knijptijzers”	30
3 Woningcomplex Calandlaan	34
4 Woningcomplex Staalmanplein	38
5 “Zaagtandwoningen”	42
6 Woningen met bedrijfsruimte	46
7 Calvijn Junior College (Pascal Lyceum)	50
8 Nova College Mondriaanstraat (Cartesius Lyceum)	54
9 Louis Bouwmeesterschool	58
10 Vliegbasis De Huygens (Huygensschool)	62
11 De Ark	68
12 Verrijzeniskerk	72
13 Herdenkingskerk	76
14 Calvariekerk	80
15 IBM kantoor	86
16 Confectiefabriek	90
17 Autoverhuurbedrijf KAV	94
18 Telefooncentrale	98
19 Viaduct Lelylaan – Huizingalaan	104
20 Slotervaart en bruggen	108
Niet geselecteerd uit de ‘top 100’	111
A Woningcomplex Dunantstraat	112
B Flats voor alleenstaanden	116
C Islamitisch College Amsterdam (Pius X Lyceum)	120
D TEC Amsterdam	124
Literatuur en beeldverantwoording	129
Colofon	132

De Huizingalaan van zuid naar noord door Slotervaart

I N L E I D I N G

Uitsnede westelijk Amsterdam, Algemeen Uitbreidingsplan 1934.

Inleiding

Dit rapport bevat een voorstel voor een gemeentelijke monumentenlijst voor Slotervaart en is opgesteld in opdracht van het stadsdeel. Het voorstel spitst zich toe op de gebieden van Slotervaart die in de naoorlogse periode tot stand zijn gekomen (1945-1975). De lijst is te zien als een bouwsteen voor het monumentenbeleid van Slotervaart en kan in de toekomst worden uitgebreid. Naast het aanwijzen van objecten zijn er ook andere manieren om het monumentenbeleid gestalte te geven en cultuurhistorie in de ruimtelijke ordening te verankeren. Hiervoor doen we onder het kopje 'aanbevelingen' enkele suggesties.

Onderzoeksgebied

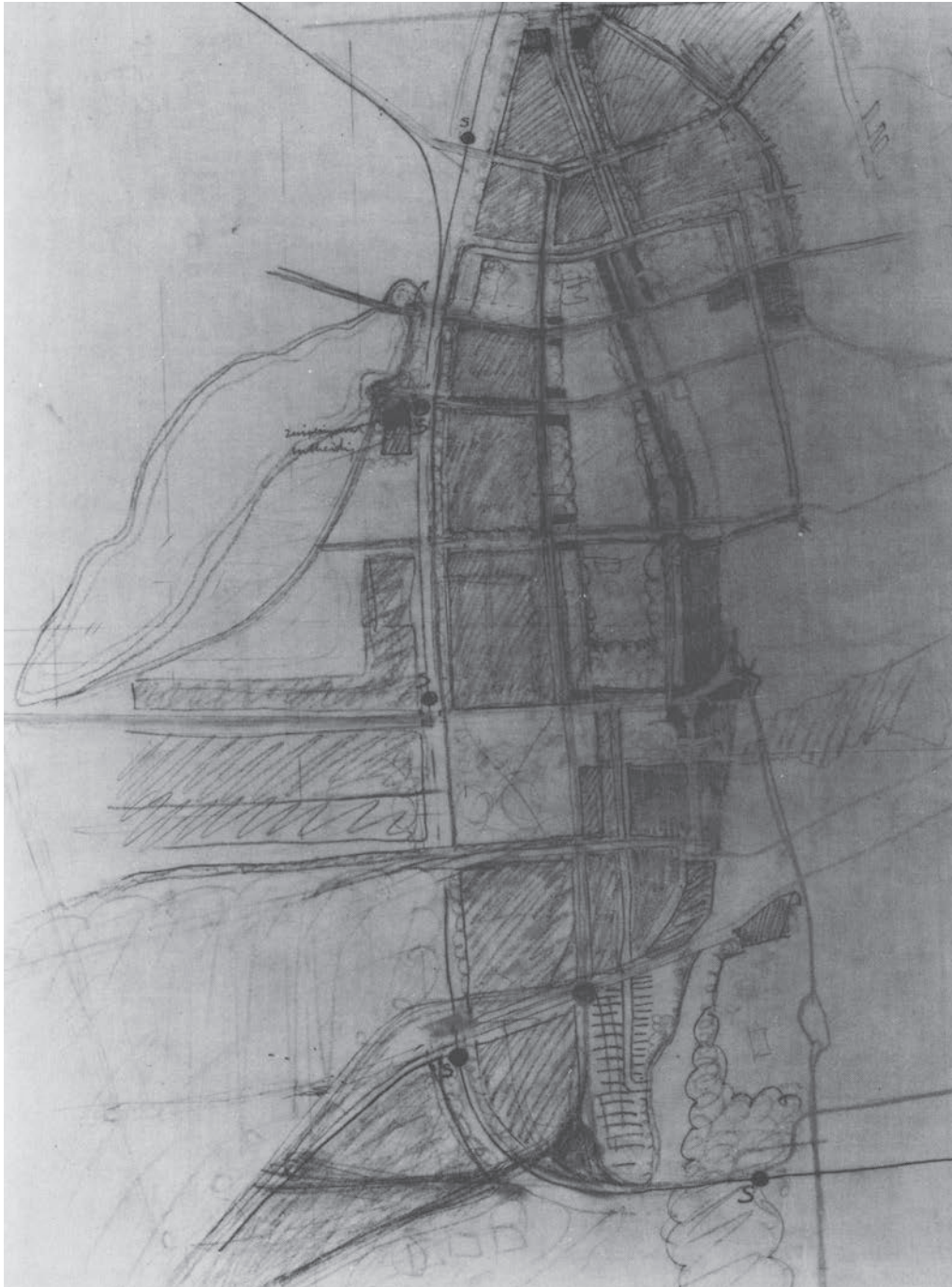
In de opdrachtformulering staat de 'erfenis van het AUP' centraal. Het AUP is het Algemeen Uitbreidingsplan uit 1934, waarop de bouw van de westelijke tuinsteden is gebaseerd. De nadruk op het AUP betekent dat een flink stuk van het stadsdeel buiten beschouwing kon blijven: Sloterweg, Nieuw-Sloten, Oostoever Sloterplas, Riekerpolder, Riekerhaven, Park Haagseweg, Nieuwe Meer en de locatie van het Lucas Andreas Ziekenhuis en het Medisch Centrum Slotervaart.

Gegeven de ruimtelijke dynamiek in Slotervaart moest ook worden bepaald welke objecten wel of niet in het advies betrokken konden worden. In overleg met de opdrachtgever is besloten dat alle objecten waarvoor nog geen sloopvergunning is afgegeven, in beginsel in aanmerking komen. Het gevolg is dat er 'controversiële' objecten op deze potentiële monumentenlijst zijn te vinden, waar op dit moment ingrijpende transformaties of sloop/nieuwbouw in voorbereiding zijn. Voorbeelden hiervan zijn het woningcomplex van architect Herman Knijtijzer aan de Jan Evertsenstraat, het Calvijn Junior College (voorheen het Pascallyceum) van J.B. Ingwersen aan de Schipluidenlaan en het ensemble rondom het Staalmanplein van Arthur Staal. Door de cultuurhistorische kwaliteit van deze ensembles zo precies mogelijk te beschrijven, wordt de lopende belangenafweging en de aanstaande besluitvorming met inhoudelijke argumenten gevoed.

Werkwijze

Voor de westelijke tuinsteden zijn de afgelopen jaren diverse waardekaarten en concept monumentenlijsten gemaakt. Al deze lijsten en lijstjes zijn als uitgangspunt genomen en aangevuld met objecten die in de hedendaagse en contemporaine vakliteratuur en bij de eerste verkenning relevant leken. Zo ontstond een groslijst van bijna 100 objecten - rijp en groen door elkaar. Van ieder item op deze lijst is een foto gemaakt en een fiche met gegevens opgesteld. Aanvullend archiefonderzoek kwam in deze fase niet aan de orde. Wel werd de groslijst ingedeeld op bouwtype (scholen, kerken, woningbouw, etc.) en locatie (per buurt: Overtoomse Veld Noord, Overtoomse Veld Zuid, etc.). Samen met medewerkers van het stadsdeel kon de lange groslijst betrekkelijk eenvoudig worden teruggebracht tot 35 items: objecten en ensembles die vanwege hun cultuurhistorische kwaliteit en actuele conditie zijn aan te merken als mogelijke monumenten. Alle objecten uit Slotervaart op de 'top-100 van de wederopbouw' van wethouder Herrema en de extra objecten die BMA voor Slotervaart selecteerde maakten deel uit van deze eerste selectie. Op verzoek van het stadsdeel werd de uitgerande villa aan de Sloterweg 781 toegevoegd (anno 1913) omdat hiervoor een verzoek tot plaatsing op de monumentenlijst was ingediend.

De lijst van 35 potentiële monumenten is in de tweede fase van het project verder tegen het licht gehouden. Er kwam archiefmateriaal op tafel en er werd een 'waardestelling' gemaakt, een systematische beschrijving van de criteria die voor het selecteren van monumenten zijn opgesteld. Het gaat daarbij om stedenbouwkundige, architectonische, typologische en ensemblewaarde, alsmede om gaafheid. Het resultaat was dat enkele objecten afvielen (waaronder Sloterweg 781) en van andere objecten meteen duidelijk was dat ze op de monumentenlijst thuishoren. Voor een aantal woningensembles en openbare gebouwen (scholen, kerken) bleek dat zij representatief zijn voor de bouwproductie van de naoorlogse periode in de tuinsteden. Deze constatering rechtvaardigt allerminst plaatsing op de monumentenlijst maar sluit dat ook niet uit. De uiteindelijke selectie werd gemaakt op basis van een onderlinge vergelijking en een beredeneerde keuze uit de 35 objecten. Het leidde tot de hier volgende voordracht van 20 objecten en ensembles die de 'erfenis van het AUP' vasthouden en tezamen getuigen van de vele verhalen die over de naoorlogse periode in Slotervaart zijn te vertellen.

Schets van C. van Eesteren voor het uitbreidingsplan ten westen van de stad, ca. 1930.

Bevindingen

De erfenis van het AUP in Slotervaart bestaat uit meer dan gebouwen en ensembles alleen. Het gaat om een cultuurlandschap, waar een nieuwe stad overheen werd gelegd - een stad met lange lijnen (de grote doorgaande wegen en vaarten), verre uitzichten (Sloterplas), een rijke groenstructuur en een aantal woonbuurten die volgens een rationeel patroon, in allerlei variaties, werden aangelegd. De buurten werden samengebundeld in wijken, met hun overkoepelende voorzieningen. Uit de wijken vormde zich een stadsdeel, met bedrijvenclusters, parken en andere stedelijke voorzieningen. De afgelopen vijftig jaar is geleidelijk een transformatieproces op gang gekomen, dat inmiddels een grote impact heeft op het hele stadsdeel. Er bestaan nu drie historische 'lagen': het oude cultuurlandschap (inclusief de Sloterweg), de stadsuitbreiding van het AUP en de latere transformaties en stedelijke vernieuwing. Het AUP is een historische laag geworden, die op de ene plek naar de achtergrond is gedrukt en op de andere plek nog steeds de structuur van de stad dicteert.

De ruimtelijke dynamiek van de stad is bepalend voor de opbouw van de monumentenlijst. Zo ligt tussen de A10 en het spoor (Overtoomse Veld, Koningin Wilhelminaplein, Delflandplein) een hoogdynamische zone, waarin de periode 1945-1975 aanwezig is in relictten die uit hun oorspronkelijke verband zijn gehaald. Het zijn op zichzelf staande gebouwen of ensembles, waarvan de belangrijkste als 'pareltjes' op de monumentenlijst kunnen worden gezet. Het gebied tussen het spoor en de Sloterplas (met name de Van Meterenbuurt, Jacob Geelbuurt, Louis Crispijnbuurt en de Jacques Veltmanbuurt) is een zone waarin, ondanks de vernieuwing, de structuur van het AUP dominant bleef. Voor de monumentenlijst betekent het dat in dit gebied ook de kenmerkende wooncomplexen gevonden kunnen worden, die 'het verhaal' en het 'stedelijk weefsel' van het AUP kunnen vasthouden. Op een aantal plaatsen wordt wat eens gewoon was, geleidelijk aan bijzonder. Voor Slotervaart geldt dat de bijdrage aan de naoorlogse bouwkunst met name in dat laatste punt gezocht kan worden. Slotervaart heeft niet zozeer de uitzonderlijke topstukken van de wederopbouwarchitectuur (zoals die in een top 100 lijst door minister Plasterk zijn opgesteld). In het stadsdeel zijn wel enkele van de beste generieke ensembles uit deze periode te vinden – en die maken uiteindelijk de kern van de naoorlogse bouwproductie uit.

De oogst

Een aantal van de geselecteerde objecten voor de gemeentelijke monumentenlijst is zonder reserve te omschrijven als van nationaal belang. Ze geven Slotervaart een uitzonderlijke kwaliteit als stedelijk gebied uit de naoorlogse periode en eigenlijk horen deze objecten op de rijksmonumentenlijst te komen (als ze eenmaal 50 jaar oud zijn):

- Sloterhof (J.F. Berghoef, 1958-1960): woonensemble van hoge kwaliteit, waarin het Airey bouwsysteem prachtig is uitgewerkt, van de schaal van de stad, via de bouwblokken, straten en open ruimten tot aan de details van de architectuur.
- Ensemble van het Staalmanplein (A. Staal en C. Keesman, 1956): een compositie van bouwvolumes waarmee verschillende stedelijke sferen (plein, park, plantsoen) met gemengde functies (wonen, winkels, bedrijven) zijn ontstaan. Het is een zeldzaam voorbeeld van open bouwen met helder afgebakende buitenruimten. Het complex is tot in detail (schoorstenen, balkons) en materialisatie (metselverbanden) van hoge kwaliteit.
- Calvijn Junior College (J.B. Ingwersen, 1967): het voormalige Pascallyceum bestaat uit een compositie van volumes, met een rijke en verzorgde uitwerking. Het complex heeft een internationale uitstraling.
- Confectiefabriek (M.F. Duintjer, 1964). De voormalige mantelfabriek Stibbe heeft een herkenbare en verzorgde architectuur. Het gebouw oogt als een doos, die op verschillende manieren is bewerkt en verbijzonderd (een 'gelaagde' uitwerking)
- IBM hoofdkantoor (Lucas en Niemeyer, 1973). Kenmerkend en innovatief kantoorgebouw uit de jaren zeventig; een icoon aan de snelweg.
- Knijptijzer-blokken (H. Knijptijzer, 1960): een complex met een grote variatie woningtypologieën, een bijzondere hoekoplossing en een verzorgde architectonische uitwerking waarin de woningdifferentiatie herkenbaar is. Plantsoenen aan de zuidzijde en een mooie verdraaiing van de flats aan de Jan Evertsenstraat ('vertanding').

Vervolgens zijn er geselecteerde objecten die kenmerkend zijn voor het AUP en voor de Amsterdamse architectuur en stedenbouw. Deze objecten geven Slotervaart een kenmerkende kwaliteit en kunnen, zeker in de toekomst, herkenningpunten in het stadsdeel blijven/worden.

- Ensemble Calandlaan (A. Komter; G.J. Kleijnhout en A. van der Steur, 1958): een van de meest complete en best bewaard gebleven woningbouwcomplexen met

portieketagewoningen en blokjes bejaardenwoningen in Slotervaart. Het is het 'spiegelbeeld' van de Sloterhof aan de overzijde van de Lelylaan.

- Zaagtandwoningen (F.J. van Gool, 1959). Eengezinswoningen met tuinen. Herkenbaar aan de blauwe daklijsten, de getande voorgevel, de platte daken en de opbouw rondom een aantal plantsoenen.
- Garage met benzinepomp, Japiksestraat (H.A.M. van den Berg, 1961), markant gebouw aan de Johan Huizingalaan, verzorgde architectuur met baksteen en betonnen puien, functie gerelateerd aan de automobiliteit (ooit garage, nu busjesverhuur).
- Telefooncentrale met dienstwoning en brug (Publieke Werken, 1961). Fraai voorbeeld van openbaar opdrachtgeverschap en vormgeving (waarschijnlijk ontworpen door architect Sterenberg). Samenhang tussen centrale, woning en brug.
- Herdenkingskerk (H. Geels, 1963), baptistenkerk. Compositie van volumes, landmark aan de Postjesweg.
- Calvariekerk (M.E. Hartman, 1956), apostolische kerk. Naoorlogse uitwerking van een klassieke kerktypologie, bijzonder in materialen (glas, baksteen) en detail. Landmark aan de Postjesweg
- Verrijzeniskerk (G.H.M. Holt, 1965), Rooms Katholieke kerk. Vernieuwende kerkopzet, rijke ruimtelijke compositie en gebouwdetails: toren, luifel en dakopbouw.
- Kerk De Ark (P. Zanstra, 1960), Nederlands Hervormde kerk. Vernieuwende opzet, met maatschappelijk werk in een 'binnenstraat' rondom de eigenlijke kerkrimte; aanwezigheid van een dagkapel. Compositie van vrije volumes in een rechthoekig grondplan. Bronzen deuren, entree onder klokkentoren.
- Bruggen in de Slotervaart (ontwerp Dienst Publieke Werken, waarschijnlijk Slebos). Markant beeld in de stad, strakke belijning.
- Viaduct in de Lelylaan / Johan Huizingalaan (ontwerp Dienst Publieke Werken, 1958-62), sculpturale kolommen en verlevendigd met commerciële ruimten onder het viaduct.

Tenslotte bevat Slotervaart enkele verborgen schatten; bijzondere gebouwen en complexen die buurten verbijzonderen, of belangrijk zijn als ankers van (collectieve) herinnering in Slotervaart.

- Woningen met bedrijfsruimten, Hemsterhuisstraat (K.J. Mijnaerends, 1962),

Westelijke kant van de ringspoorbaan, gezien in noordelijke richting, op de voorgrond station Lelylaan, 1985.

markering van de buurtentree, een verzorgde strook bedrijfsruimten met glazen onderpuien (deels vervangen) met daarboven woningen.

- Louis Bouwmeesterschool: lagere school van het H-type, met een kleine aanbouw in de binnenhof. Een vergelijkbare school in Slotermeer (Hendrik de Manstraat) is reeds gemeentelijke monument. Voor Slotervaart is de Louis Bouwmeesterschool als praktisch gave H-school en als historische plaats van belang.
- Nova College Mondriaanschool (Publieke Werken, 1957; ontworpen door Leupen). Voorbeeld van een door de stad gebouwde school, vergelijkbaar met Spinozalyceum in Zuideramstel, dat als gemeentelijk monument is aangewezen.
- Huygenscollege (Tholens, Steenhardt Carré, 1968): deze technische school was een topper uit de wederopbouwperiode, maar is gedeeltelijk gesloopt. De hoge werkplaatsen (glas, sheddaken) achter het hoofdvolume bleven bestaan. Het complex is een goed voorbeeld van herbestemming (kantoren en Color Kitchen).

De rangschikking van de advieslijst naar nationaal, Amsterdams en lokaal belang is allerm minst hiërarchisch bedoeld. Voor Slotervaart is juist de combinatie van deze drie belangen essentieel. Zo wordt het uitzonderlijke verbonden aan het alledaagse, het algemene aan het persoonlijke en het grootschalige aan fijnmazige.

Enkele objecten uit de top-100 van wethouder Herrema en de voorselectie voor Slotervaart van Bureau Monumenten en Archeologie (BMA) zijn niet opgenomen:

- Islamitisch college (A. Everts en G.J.M. Sarlemijn, 1971). Door de sloop van de Pius X kerk heeft deze school aan belang ingeboet. Andere scholen van deze architecten in Amsterdam zijn van groter betekenis.
- TEC Amsterdam (J.B. Ingwersen, 1973). Kenmerkende architectuur van Ingwersen, van minder belang evenwel dan het Calvijn Junior College van dezelfde architect
- Flats voor alleenstaanden, Poeldijkstraat en Voorburgstraat (L. Peters, 1969). Twee geïsoleerd van elkaar staande galerijflats aan de A10. Bijzonder vanwege hun functie (vrijgezellenflats) en de strakke detaillering; minder vanwege de gesloten plinten. Betekenis voor Slotervaart vooral stedenbouwkundig, voor het borgen van deze kwaliteit bestaan andere instrumenten dan een monumentenlijst.
- Woningbouw Dunantstraat (P. Zanstra, 1959). Haken met portiekflats en bejaardenwoningen. Hoekoplossing minder fraai; architectuur verbijzonderd met trappen en glazen bouwstenen. Matig gaaf ensemble in een transformatiezone.

Aanbevelingen

Toekomstige uitbreiding van de monumentenlijst kan worden gedaan op basis van specifieke inventarisaties, bijvoorbeeld van naoorlogse particuliere woonhuizen en vooroorlogse bouwkunst. Het Monumenten Inventarisatie Project 1850-1940 van de RDMZ (RACM) heeft reeds een aantal panden aan de Sloterweg geïnterpreteerd.

Het verdient overweging om de zone aan weerszijden van de Lelylaan met de Sloterhof, het woningbouwcomplex aan de Calandstraat en het viaduct over de Johan Huizingalaan aan te wijzen als beschermd gezicht. Hiermee kan de ensemblekwaliteit en het meest karakteristieke beeld van Slotervaart zorgvuldig worden beheerd, maar zijn ook randvoorwaarden te formuleren voor mogelijke transformaties.

Cultuurhistorisch beleid vraagt om meer dan het aanwijzen van monumenten alleen. Het reguliere ruimtelijke instrumentarium biedt volop mogelijkheden: cultuurhistorische verkenning (CHERs) vooruitlopend op gebiedsvisies, cultuurhistorische paragrafen in bestemmingsplannen, borging van gebiedskenmerken in de welstandsnota, etc.

Koester de stedenbouwkundige bijzonderheden in de opzet van Slotervaart, zoals de symmetrische winkelblokken aan de Johan Huizingalaan, de gecomponeerde 'lange lijnen' in de stad en de kenmerkende randen van velden.

De groenstructuur (met name langs vaarten, doorgaande wegen, de oever van de Sloterplas en de woonhoven) is net zo'n wezenlijk voor de erfenis van het AUP als de bebouwing. Behalve inventarisaties verdient het groen een afgestemd onderhoud en waar nodig of mogelijk zorgvuldig (eigentijds) herontwerp – vanuit kennis over de oorspronkelijke ontwerpen en structuren. Hiervoor wordt momenteel onderzoek uitgevoerd door Ytje Feddes (in opdracht van de EFL-stichting).

Publiceer over de monumenten en de bouw van Slotervaart (brochure, wijkkrant, scholenproject), organiseer een speciaal programma voor Open Monumentendag, bijvoorbeeld in samenwerking met de andere stadsdelen in de westelijke tuinsteden.

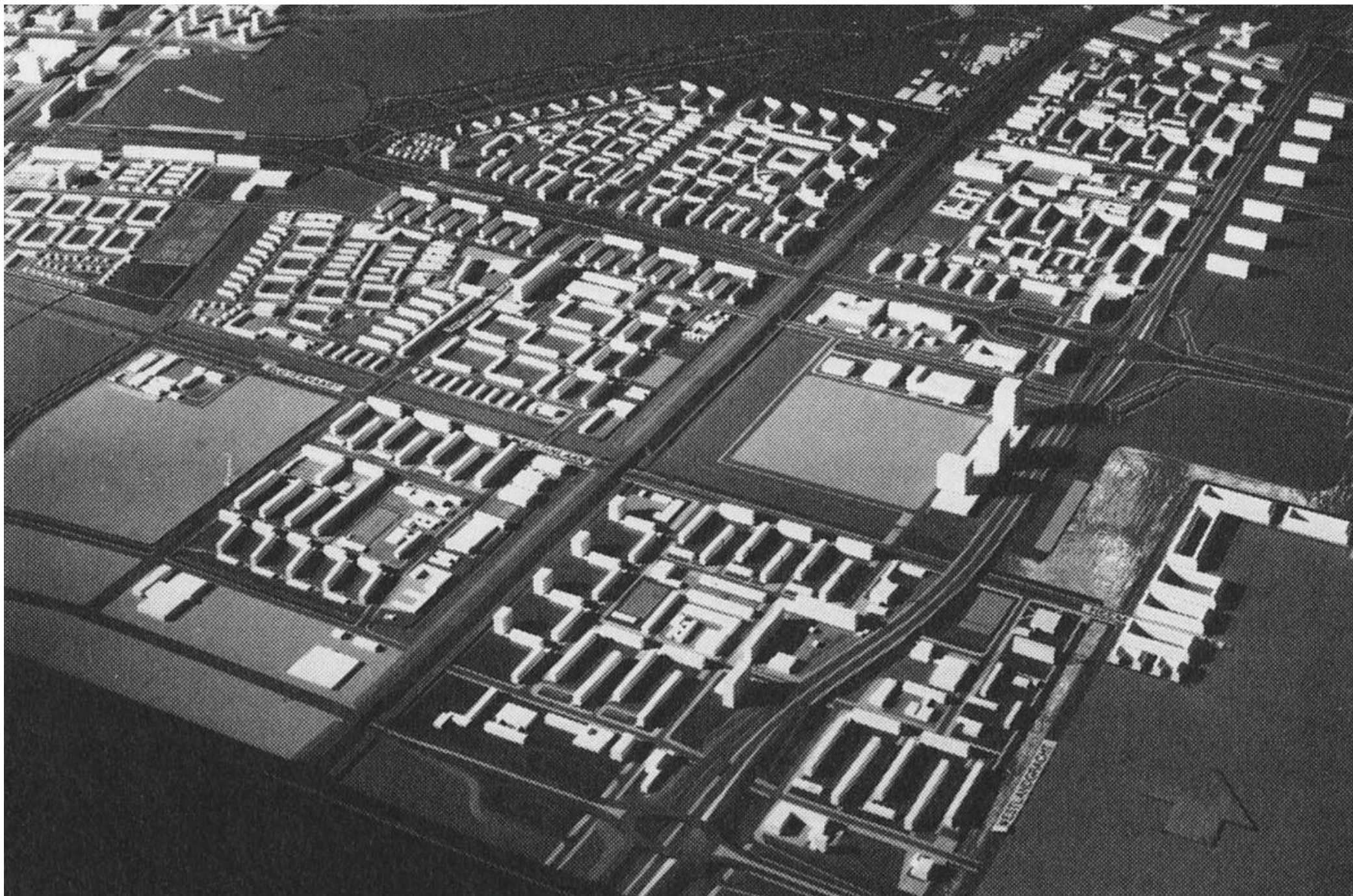
Paul Meurs
Oktober 2008

Maquette Slotervaart.

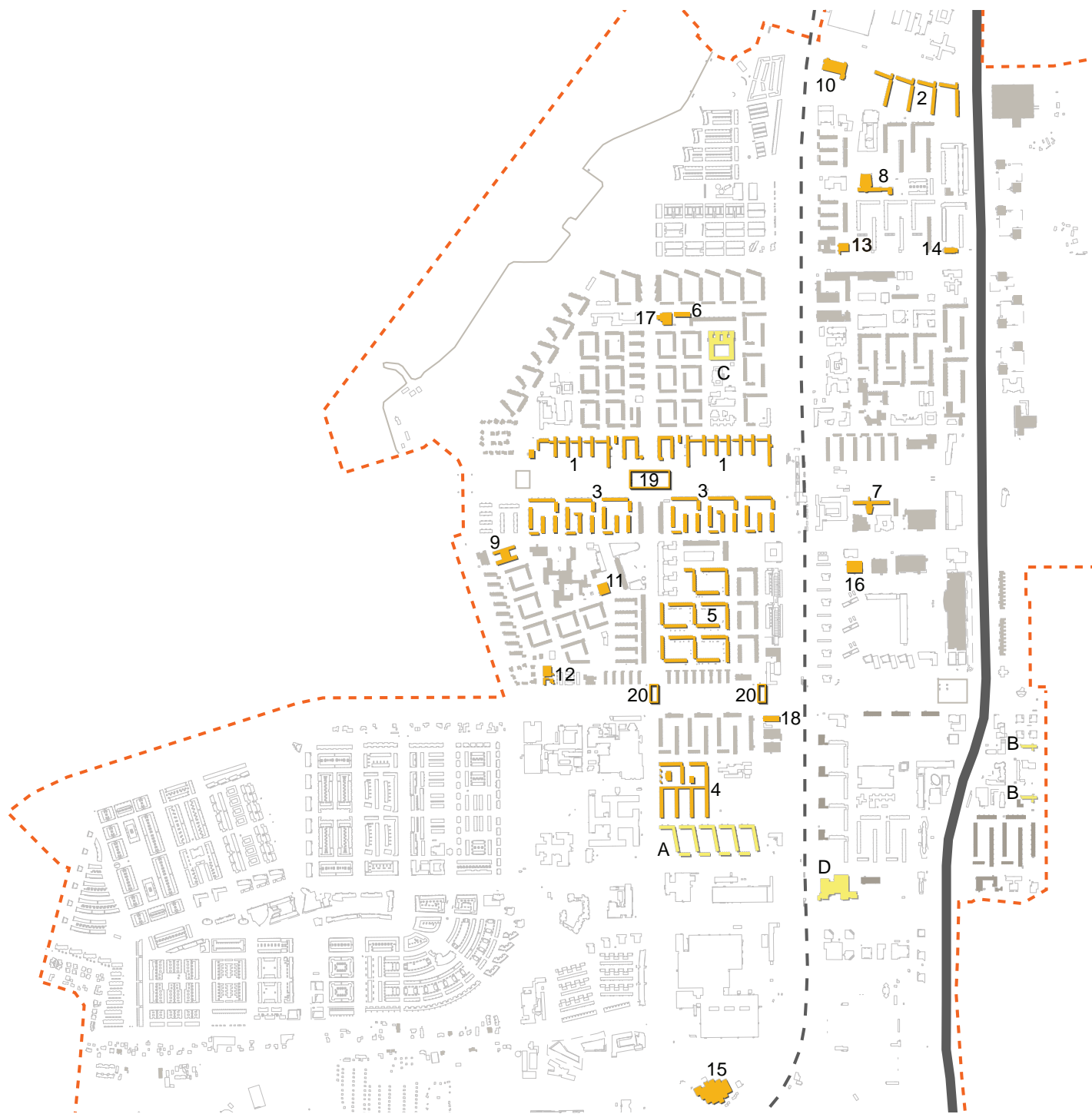

Luchtfoto Slotervaart.

Maquette Slotervaart.

A D V I E S MONUMENTENLIJST

BMA
TOP 100 Top 100 Amsterdam, Bureau Monumenten & Archeologie, gemeente Amsterdam

BMA
TOP 16 Top 16 Slotervaart, Bureau Monumenten & Archeologie, gemeente Amsterdam

BP Lijst van Bureau Parkstad

H Lijst van Bond Heemschut

Advies monumentenlijst

Sloterhof
J.F. Berghoef
1958-1960

H BMA TOP 100
BP BMA TOP 15

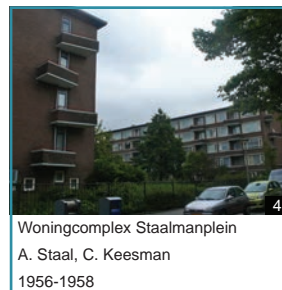
"De Knijptijzers"
H.Knijtjijzer
1959-1960

BMA TOP 100
BP BMA TOP 15

Woningcomplex Calandlaan
A. Komter, G.J. Kleinhout, e.a.
1958

BMA TOP 15

Woningcomplex Staalmanplein
A. Staal, C. Keesman
1956-1958

"Zaagtandwoningen"
F.J. van Gool
1959

H BMA TOP 15

Woningen met bedrijfsruimte
K.J. Mijnaerends
1962

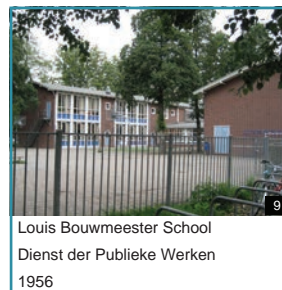

Calvin Junior College
J.B. Ingwersen
1967

BMA TOP 100
BP BMA TOP 15

Nova College Mondriaanstraat
Dienst der Publieke Werken
1957

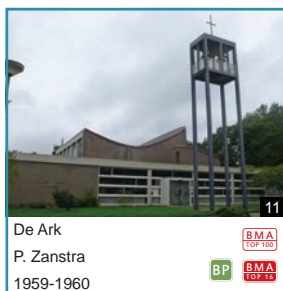

Louis Bouwmeester School
Dienst der Publieke Werken
1956

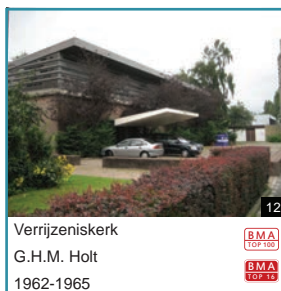
Vliegbasis Huygens (Huygensschool)
K.P. Tholens & L. van Steenhardt
Carré, 1968

BP

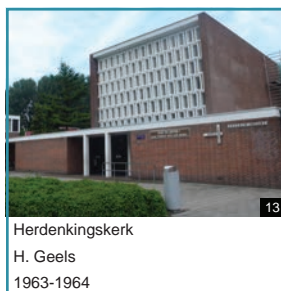
De Ark
P. Zanstra
1959-1960

BMA TOP 100
BP BMA TOP 15

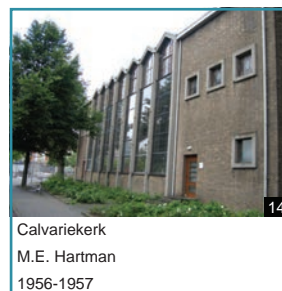

Verrijzeniskerk
G.H.M. Holt
1962-1965

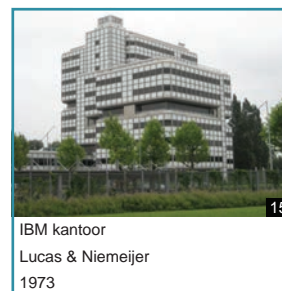
BMA TOP 100
BMA TOP 15

Herdenkingskerk
H. Geels
1963-1964

Calvariekerk
M.E. Hartman
1956-1957

IBM kantoor
Lucas & Niemeijer
1973

Confectiefabriek
M.F. Duintjer
1964

BMA TOP 100
BMA TOP 15

Autoverhuurbedrijf KAV
H.A.M. van den Berg
1961

Telefooncentrale
Dienst der Publieke Werken
1958

BMA TOP 100
BMA TOP 15

Viaduct Lelylaan - Huizingalaan
Dienst der Publieke Werken
1958-1960

BMA TOP 100
BMA TOP 15

Slotervaart en bruggen
Dienst der Publieke Werken
Omstreeks 1960

Woningen

1

Sloterhof
J.F. Berghoef
1959

2

"De Knijtjzers"
H. Knijtjzer
1960

3

Woningcomplex Calandlaan
A. Komter, P. Christiaanse, G.H. Kleinhout,
A.J. van der Steur
1958

4

Woningcomplex Staalmanplein
A. Staal, C. Keesman
1956-1958

5

"Zaagtandwoningen"
F.J. van Gool, Gem. Woningdienst
1959

6

Woningen met bedrijfsruimte
K.J. Mijnaernds
1961-1962

7

Calvijn Junior College (Chr. Lyceum Pascal)
J.B. Ingwersen
1967

BMA
TOP 100

BP

BMA
TOP 16

8

Nova College Mondriaanstraat (Cartesius Lyceum)
Dienst der Publieke Werken
1957

9

Louis Bouwmeesterschool
Dienst der Publieke Werken
1956

10

Vliegbasis De Huygens (Huygensschool)
K.P. Tholens & L. van Steenhardt Carré
1968

BP

11

De Ark
P. Zanstra
1960

12

Verrijzeniskerk
G.H.M. Holt
1965

13

Herdenkingskerk
H. Geels
1963-1964

14

Calvariekerk
M.E. Hartman
1956-1957

Bedrijfsgebouwen

15

IBM kantoor
Lucas & Niemeijer
1977

16

Confectiefabriek
M.F. Duintjer
1964

17

Autoverhuurbedrijf KAV (Caltex / Elima)
H.A.M. van den Berg
1957-1961

18

Telefooncentrale
Dienst der Publieke Werken
1964

19

Viaduct Lelylaan - Huizingalaan
Dienst der Publieke Werken
1958-1962

20

Slotervaart en bruggen
Dienst der Publieke Werken
Omstreeks 1960

Niet geselecteerd top 100

A

Woningcomplex Dunantstraat
P. Zanstra
1959

B

Flats voor alleenstaanden
L. Peters
1969

C

Islamitisch College Amsterdam (Pius X Lyceum)
A. Evers, G.J.M. Sarlemijn
1971

D

TEC Amsterdam
J.B. Ingwersen
1973

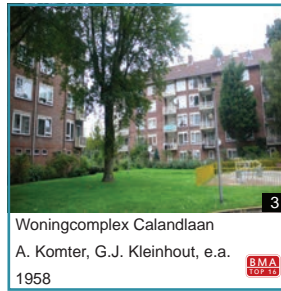
1
Sloterhof
J.F. Berghoef
1958-1960

H BMA TOP 100
BP BMA TOP 75

2
"De Knijtizers"
H.Knijtizer
1959-1960

BMA TOP 100
BP BMA TOP 75

3
Woningcomplex Calandlaan
A. Komter, G.J. Kleinhout, e.a.
1958

BMA TOP 100

4
Woningcomplex Staalmanplein
A. Staal, C. Keesman
1956-1958

5
"Zaagtandwoningen"
F.J. van Gool
1959

H BMA TOP 100

6
Woningen met bedrijfsruimte
K.J. Mijnaerends
1962

W o n i n g e n

1 Sloterhof

Functie: woningen, winkels, bedrijfsruimtes, horeca

Adres: Comeniusstraat

Bouwjaar/periode: 1958-1960

Ontwerp: J.F. Berghoef, Amsterdam

Beschrijving - Na de oorlog was er een grote woningnood en werd er naarstig gezocht naar bouwmethoden en systemen om een snelle productie op gang te brengen. Met behulp van deze nieuwe systemen en materialen als beton en staal werden gestandaardiseerde woningen gerealiseerd. Dankzij efficiënte bouwmethoden werd de bouwsnelheid opgevoerd en dankzij industriële productie van bouwdelen konden grote aantallen worden gerealiseerd. Eén van de eerste bouwsystemen die in Nederland toepassing vonden was het Airey-systeem; ontwikkeld in Engeland door en vernoemd naar Sid Edward Airey. In Nederland kwam een variant op de markt, op initiatief van de directeur van Nederlandse Maatschappij voor Volkshuisvesting (NEMAVO) H. Van Saane, de architecten J.F. Berghoef en H.T. Zwiers en de fabrieken N.V. De Vries Robbé en N.V. Betondak: het Nemavo-Airey-systeem (N.A. systeem). Het Airey-systeem bestaat uit handzame betonblokken en een consequent doorgevoerd maatsysteem voor alle overige gebouwonderdelen. Het bouwsysteem markeert de eerste stap op weg naar schaalvergroting en assemblage – maar nog wel op bescheiden schaal. De gebouwen zien er alsof ze zijn opgetrokken uit Duplo-blokken voor reuzen.

Het bouwsysteem dat in eerste instantie alleen geschikt was voor ééngezinwoningen werd verder ontwikkeld en later ook toegepast voor hoogbouw. Woningcomplex Slotterhof, ontworpen door J.F. Berghoef, was de eerste hoogbouw waarbij het N.A.

systeem werd toegepast. Het woningcomplex Slotterhof is gelegen ten noorden van de Cornelis Lelylaan en wordt hiervan gescheiden door een gracht. Het complex wordt doorkruist door de Johan Huizingalaan. De zestien woonblokken in strokenbouw staan haaks op de Cornelis Lelylaan en variëren in bouwhoogte. Dit ensemble bestaat uit een afwisseling van rechthoekige bouwvolumes van acht bouwlagen met daartussen telkens vier of vijf rechthoekige bouwvolumes van vijf bouwlagen. Aan de Hemsterhuisstraat wordt de reeks afgesloten met een woontoren van dertien bouwlagen.

Slotterhof bood bij oplevering een afwisselend woning- en voorzieningenaanbod verdeeld over de verschillende bouwvolumes: 594 gezinswoningen, 10 woningen voor alleenstaanden, 48 woningen voor bejaarden, 4 atelierwoningen, 12 winkels met dagverblijf, 105 garages, 2 benzinestations, 4 werkplaatsen, 4 centrale stookruimten, 1 bankfiliaal en 1 café-restaurant. De gevels van de verschillende woonblokken zijn allemaal opgebouwd uit de typerende Airey-blokken, maar vertonen subtiele verschillen. De hoge woontoren aan de Hemsterhuisstraat heeft een betonnen frame met betonnen verdiepingsvloeren die in de gevel zijn terug te lezen als een raster van witte verticale en horizontale banden. Tussen dit frame zijn donkergrijs betonnen prefab blokken geplaatst onderbroken door vensters met witte betonranden. Ook de dubbele verticale strook met loggia's in de voor- en achtergevel en de enkele verticale strook met inpandige balkons in de zijgevels onderbreken het raster. Boven de hoofdentree is een schuin oplopende betonnen luifel geplaatst. De entree is versierd met een kunstwerk.

Ten oosten, haaks op de woontoren, staat een bouwvolume van twee bouwlagen met atelierwoningen. In tegenstelling tot de andere bouwvolumes zijn de gevels in rood

Voorgevel woongebouw.

Woongebouw over water aan Lelylaan.

Tankstation tussen de woongebouwen.

Verhoogde entreepartij.

beton uitgevoerd, onderbroken door vensters met witte betonnen randen. Het geheel wordt afgesloten door een witte betonnen band en een plat dak.

De gevels van de bouwvolumes van vijf bouwlagen hebben een lichte gevel van lichtgrijze betonnen blokken met een donkergrijze band aan de onderkant en een witte band aan de bovenkant van de gevels afgesloten door een plat dak. De oostgevel is op de begane grond iets teruggelegd waardoor hier een open galerij ontstaat met toegang tot de trappenhuizen. De kolommen van de galerij en de betonnen band die de eerste verdieping van de begane grond scheidt hebben een donkergrijze kleur. De licht gekleurde gevels worden onderbroken door vensters met een witte betonnen rand. De dubbele verticale strook loggia's vormen (om de vier vensters) eveneens een onderbreking in de gevel en hebben een witte betonnen omlijsting. In de voorgevel zijn duidelijk de ligging van de appartementen met grote vensters en trappenhuizen met kleine vensters af te lezen. Op de hoek, op de begane grond, aan de Comeniusstraat bevindt zich per bouwblok een winkel.

Tussen de blokken van vijf bouwlagen zijn aan de Comeniusstraat aan de voorgevel bouwvolumes van een enkele bouwlaag geplaatst met garages.

Bij de woonblokken van vijf bouwlagen aan de Johan Huizingalaan is geen galerij toegevoegd maar donkergrijze bordessen voor de portieken. Aan de zijgevels aan de Comeniusstraat is een bouwvolume van een enkele bouwlaag met winkels toegevoegd waardoor twee U-vormen aan de Johan Huizingalaan ontstaan.

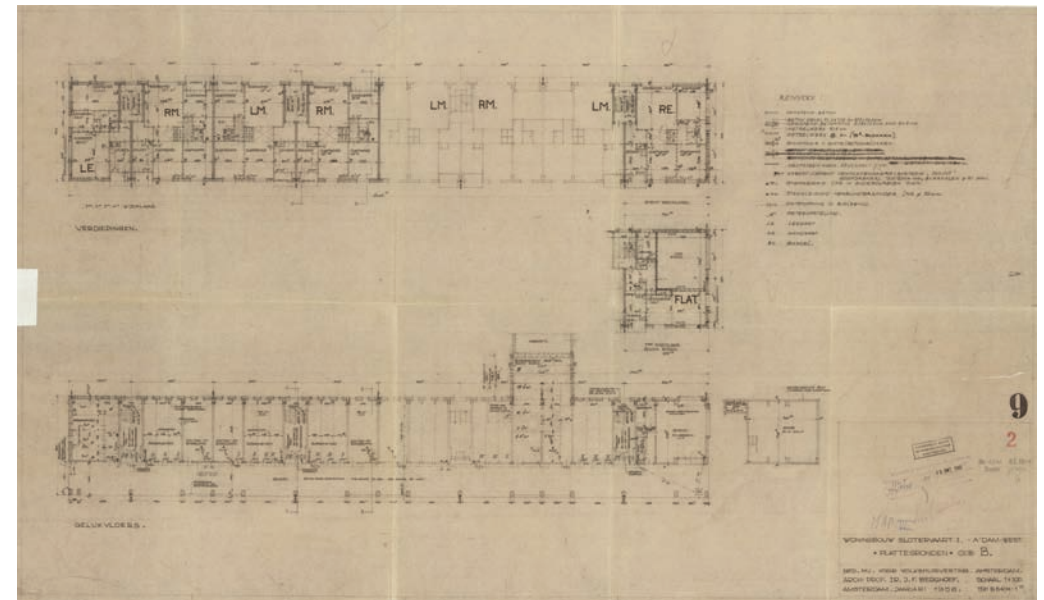
De hogere bouwvolumes van acht bouwlagen die de lagere bouwvolumes van vijf bouwlagen onderbreken hebben donkere gevels, doordat de beplating is bespoten met asfalt. De volumes zijn langer en deels over de gracht aan de Cornelis Lelylaan heen geplaatst. Het bouwvolume rust hier op donkergrijze kolommen die in het

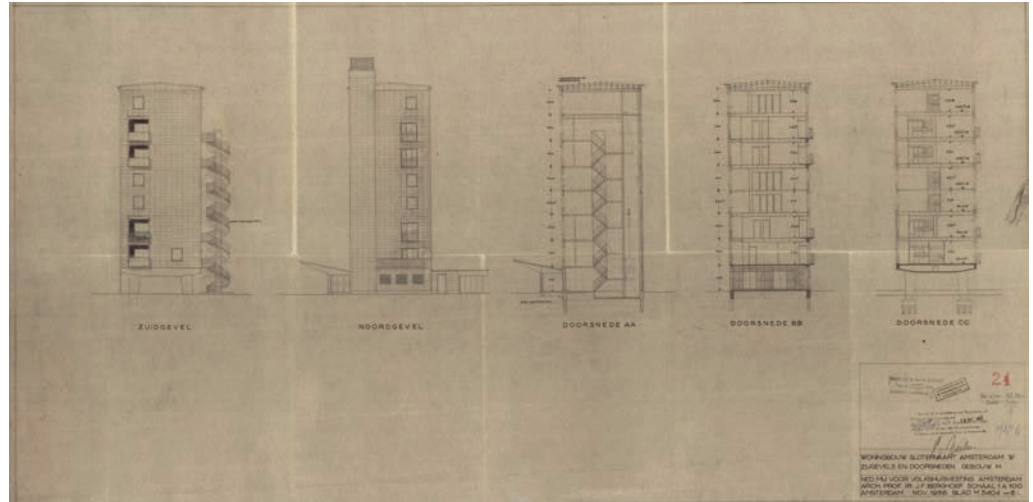
Entree naar bergingen in de plint.

water staan. Boven de hoofdentree in de voorgevel is een grote schuine betonnen luifel geplaatst. De donkergrijze gevel wordt onderbroken door vierkante vensters met betonnen omranding. Op de eerste en tweede verdieping en de vijfde en zesde verdieping bevindt zich een galerij (in wit en blauw geverfd) over de gehele breedte van het gebouw. Op de hoek (aan de kant van de Cornelis Lelylaan) is aan de voorgevel een wenteltrap geplaatst. De achtergevel wordt onderbroken door de wit omrande vensters en loggia's die zijn omlijst met een betonnen band in blauw geschilderd. Aan de achtergevel zijn garages van een enkele bouwlaag bevestigd. Aan de onderkant van het gebouw is net als bij de laagbouw een donkere betonnen band te zien en aan de bovenkant een witte betonnen band afgesloten door een plat dak. Tussen de hogere bouwvolumes en de U-vormige bouwblokken in liggen aan beide kanten van de Johan Huizingalaan een benzinstation met bijzonder vormgegeven schilddak. De ruimtes tussen de bouwvolumes in zijn uitgevoerd als gezamenlijke groenvoorziening.

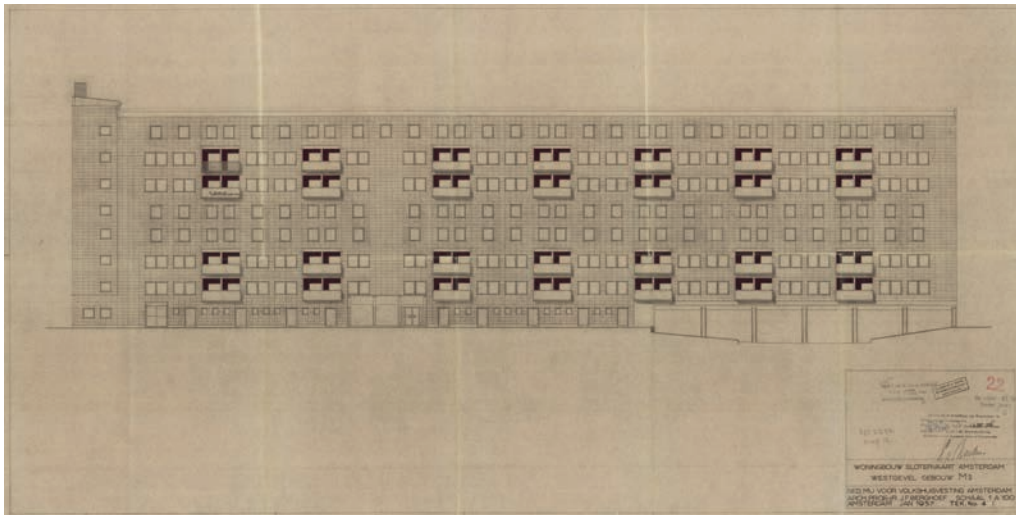
Stedenbouwkundige waarde - De Cornelis Lelylaan diende volgens het stedenbouwkundig ontwerp een route 'met allure' te zijn. Door de omvang van het complex en de forse maat van de bouwblokken fungeert het niet alleen op de schaal

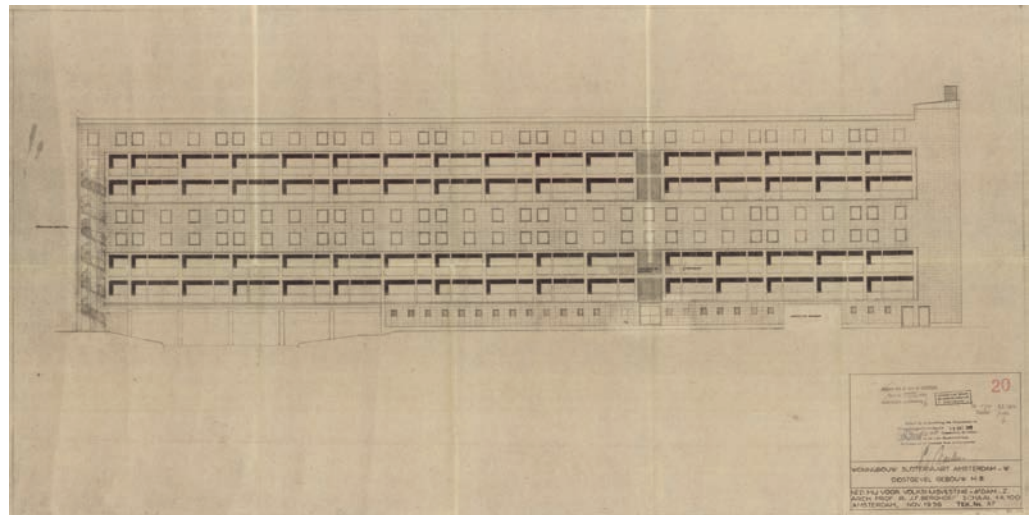
Plattegrond van begane grond en woonverdiepingen.

Zijgevels en dwarsdoorsneden.

Westgevel.

Oostgevel.

van de wijk, maar ook op het schaalniveau van de stad: als herkenbaar element langs een hoogstedelijke route. De bouwblokken langs de Cornelis Lelylaan werden uitgevoerd in 'karakteristieke bouw in systeembouw'. Het principe van systeembouw (Airey) langs de Cornelis Lelylaan werd doorgezet in het ontwerp voor de tuinstad Overtoomse Veld (Johan Jongkindstraat). De toren aan de Hemsterhuisstraat vormt een onderdeel van het stadsbeeld aan de Sloterplas.

Ensemblewaarde - De ensemblewaarde van het complex is hoog; de combinatie met winkelstraken, tankstations en woningbouw is bijzonder, vooral omdat de diverse functies als zodanig in gebruik zijn. Daarnaast vormt Sloterhof ook op grotere schaal een ensemble van hoogwaardige architectuur aan de Cornelis Lelylaan samen met de tegenoverliggende woningbouw van Komter en het viaduct op de kruising van de Cornelis Lelylaan en de Johan Huizingalaan. De plaatsing van winkels in de gebouwkoppen geeft de Comeniusstraat het karakter van een winkelstraat met open bebouwing. Dit wordt versterkt door de bomenrijen.

Architectonische waarde - De Sloterhof is gebouwd met het Nemavo-Airey-systeem, een uit Engeland afkomstig bouwsysteem dat aan de Nederlandse standaard was aangepast en waarmee in Nederland vooral werd vormgegeven door architect J.F. Berghoef (1903-1994). Bij de Sloterhof is aan dit systeem op een hoogwaardige manier vormgegeven: met een zorgvuldige detaillering, vanaf de stedenbouwkundige opzet tot en met het gebouwdetail. Door de combinatie van witte en zwarte gevelpanelen was het mogelijk de compositie van bouwvolumes te onderstrepen. Berghoef ontwierp al eerder een woningcomplex met hetzelfde bouwsysteem in Amsterdam; het Amstelhof aan de President Kennedylaan. Dit complex staat net als het Sloterhof op de top honderd voor naoorlogse architectuur van het Bureau voor Monumenten en Archeologie (BMA) van de gemeente Amsterdam. Hoewel Berghoef het Airey systeem niet waardeerde om zijn architectonische uitstraling, beseftte hij dat de woningnood deze bouwwijze noodzakelijk maakte. Aan het eind van zijn carrière, toen de woningnood minder nijpend was geworden, keerde Berghoef terug naar ontwerpen in baksteen. Tegenover de systematiek van de Airey-gebouwen staat de vrije architectuur van de garages.

Typologische waarde – Sloterhof is van typologische waarde door het innovatieve gebruik van het bouwsysteem doorgevoerd in een ensemble met verschillende gebouwwormen en woningtypes. Het is de eerste hoogbouw in Nederland dat aan met het Nemavo-Airey-systeem is gebouwd. Eveneens van typologische waarde is de mix van functies (gezinswoningen, bejaardenwoningen, garages, winkels etc.) en de omvang van het complex. Naast de reeks woongebouwen bezit Sloterhof een reeks openbare ruimten (straat, hof, groenzone) met een hoge kwaliteit.

Gaafheid/herkenbaarheid - Het woningcomplex heeft geen wijzigingen ondergaan en is zowel stedenbouwkundig als architectonisch gaaf. Met name het ontbreken van buitengevelisolatie laat de gebouwen van Airey-blokken en een van deze maat afgeleide architectonische uitwerking zichtbaar.

Flats aan de Comeniusstraat, kort na oplevering.

Flatgebouw over het water, dwars op Lelylaan.

Monumentwaardigheid - Het gave en grootschalige complex van de Sloterhof is het eerste voorbeeld in Nederland waar het Nevamo-Airey-systeem werd toegepast bij hoogbouw. Het complex heeft een grote herkenbaarheid en uitstraling in Slotervaart en is, met zijn mix van functies, een gevarieerde buurt in zichzelf. De kwalitatief hoogwaardige uitwerking van het stedelijk niveau tot het gebouwniveau maakt Sloterhof van nationaal belang voor architectuur en stedenbouw.

Aanbevelingen – Sloterhof is een integraal ensemble, met grote kwaliteit in de stedenbouwkundige compositie, de materialisatie, het architectonische beeld en de typologische invulling. Voor het beheer dient de bestendiging van deze kwaliteiten het uitgangspunt te zijn. Dat betekent: veranderingen aan het exterieur zorgvuldig aanpassen aan het bestaande beeld; wijzigingen in het interieur met precisie binnen de logica van Sloterhof ontwerpen.

Bronnen

W. van Gelderen, Balans 1961, *Bouwkundig Weekblad* 79 (1961), 13, p 265.

Z. Messchaert (red), *Pracht in prefab: het Nevamo-Aireysysteem in Amsterdam*, Amsterdam 2004.

Torenflat 'Sloterhof', Amsterdam-West, *Bouwkundig Weekblad* 79 (1961)13, p 265.

2 “De Knijtjizers”

Functie: woningen en bedrijfsruimtes

Adres: Jan Evertsenstraat 201-471, Jan Voermanstraat 2-120,

Derkinderenstraat 105-143

Bouwjaar: 1959-1960

Ontwerp: H. Knijtjizer, Amsterdam

Beschrijving - Het complex bestaat uit acht bouwblokken met 364 woningen. De acht bouwblokken vormen vier L-vormige haken. Aan de Jan Voermanstraat en de Derkinderenstraat staan vier bouwblokken van vijf bouwlagen. Haaks hierop, onder een hoek van ruim 100 graden, staan vier ten opzichte van elkaar licht gedraaide woonblokken aan de Jan Evertsenstraat.

In de lagere bouwblokken zijn bergingen en garages op de begane grond. De portieken in de oostgevel bieden toegang tot de trappenhuizen met daaraan twee appartementen per verdieping. In totaal zijn per blok twintig drie- en twintig vierkamerwoningen gerealiseerd. De hogere bouwblokken aan de Jan Evertsenstraat hebben eenzelfde opbouw als de portieketagewoningen. Per blok bevatten ze elf drie- en twaalf vierkamerwoningen, alsmede een maisonnette, die is uitgevoerd als woon-werkwoning met vijf kamers. Bovenop de portiekflats hebben deze blokken nog drie verdiepingen met per gebouw negen één- en achttien tweekamerwoningen aan een galerij.

De in rode bakstenen vervaardigde gevels worden afgewisseld door vensters met daarboven betonnen lateien en balkons. Aan de gevels is de situering van de trappenhuizen met aan weerszijden de appartementen met balkons af te lezen, doordat bij de trappenhuizen de gevels meer gesloten zijn en kleinere vensters

hebben gekregen. De vooruitspringende portieken in de voorgevel markeren de entree tot de trappenhuizen en appartementen.

Bij de hoogbouw aan de Jan Evertsenstraat steekt de gemetselde liftschacht aan de oostgevel boven het blok uit. De lift is toegankelijk via de winkelruimte op de hoek van elk blok. Aan de gevels van de hoogbouw is af te lezen waar de kleinere woningen zijn gesitueerd, doordat de voor-, zij- en achtergevels op de bovenste drie verdiepingen afwijken ten opzichte van de gevels daaronder. De achtergevel heeft een andere vensterindeling en loggia's in plaats van balkons. Bij de lagere bouwblokken zijn in de voorgevel op de begane grond garagedeuren met recht daarboven luifels van eenzelfde breedte onder de dakrand. De bouwblokken worden afgesloten door een betonnen band en een plat dak.

Stedenbouwkundige waarde - Op het niveau van de stad vormt het complex een rand van haken langs de Jan Evertsenstraat, overeenkomstig de ideeën uit het Algemeen Uitbreidingsplan (AUP). Deze hoofdroute door Amsterdam langs verschillende stukken stad met hoogwaardige architectuur (van onder andere J.F. Staal, H.P. Berlage en C.J. Blaauw). De Knijtjizerblokken maken deel uit van deze reeks. Op het niveau van de wijk schermen de vier hoge woongebouwen langs de Jan Evertsenstraat bovendien het tuinstedelijk milieu van het Overtoomse Veld af. Het complex heeft een dubbele ruimtelijke functie: het fungeert als meest noordelijke wijkrand maar zorgt aan de zuidkant voor een intiem en groen woonmilieu.

Ensemblewaarde - De verkaveling is kenmerkend voor de westelijke tuinsteden: woningen in etagebouw of laagbouw rond een 'hof', met weinig privé-tuinen en veel

De hoge woongebouwen van “De Knijtjizers” aan de Jan Evertsenstraat.

gemeenschappelijke of openbare buitenruimte. Het complex is een goed geslaagd voorbeeld, vanwege de fraaie hoekoplossingen, de combinatie van portieken en galerijen en de ‘vertanding’ van de hoogbouw blokken in de Jan Evertsenstraat. Zowel de gebouwen als de buitenruimten hebben hun kwaliteit behouden.

Architectonische waarde – H. Knijptijzer (1914- 1994) heeft een divers en omvangrijk oeuvre gerealiseerd: scholen, kerken, woningbouw en kantoren. In de periode van de wederopbouw werkte hij, als een nog jonge architect, veel in Amsterdam. Het woningcomplex aan de Jan Evertsenstraat behoort tot zijn belangrijkste werken. Ook van zijn hand is het ANWB-gebouw aan het Museumplein 5-7 in Amsterdam (1958), dat eveneens is opgenomen in de top 100 van Bureau Monumenten & Archeologie (BMA) van de gemeente Amsterdam. Het kunstwerk dat op het openbaar stuk groen tussen de Jan Tooropstraat en de Jan Voermanstraat in staat, genaamd ‘Erotica’, is gemaakt door de kunstenaar Erwin de Vries.

Typologische waarde – Het complex is van belang vanwege de vernieuwing van de architectuur en de typologie die hier, in sterk onderling verband, werd gerealiseerd. De gebouwen combineren een portieketageflat van vier lagen (inclusief een als maisonnette uitgevoerde woon/werkwoning) met een ‘galerijflat’ van drie lagen. De gevelindeling is een directe vertaling van het achterliggende woonprogramma. In tegenstelling tot de innovatieve gebouwtypologie (rijkdom aan woningtypen en het moderne ontsluitingssysteem) is de architectuur en bouwwijze traditioneel. Hier geen

Openbare ruimte tussen de woongebouwen.

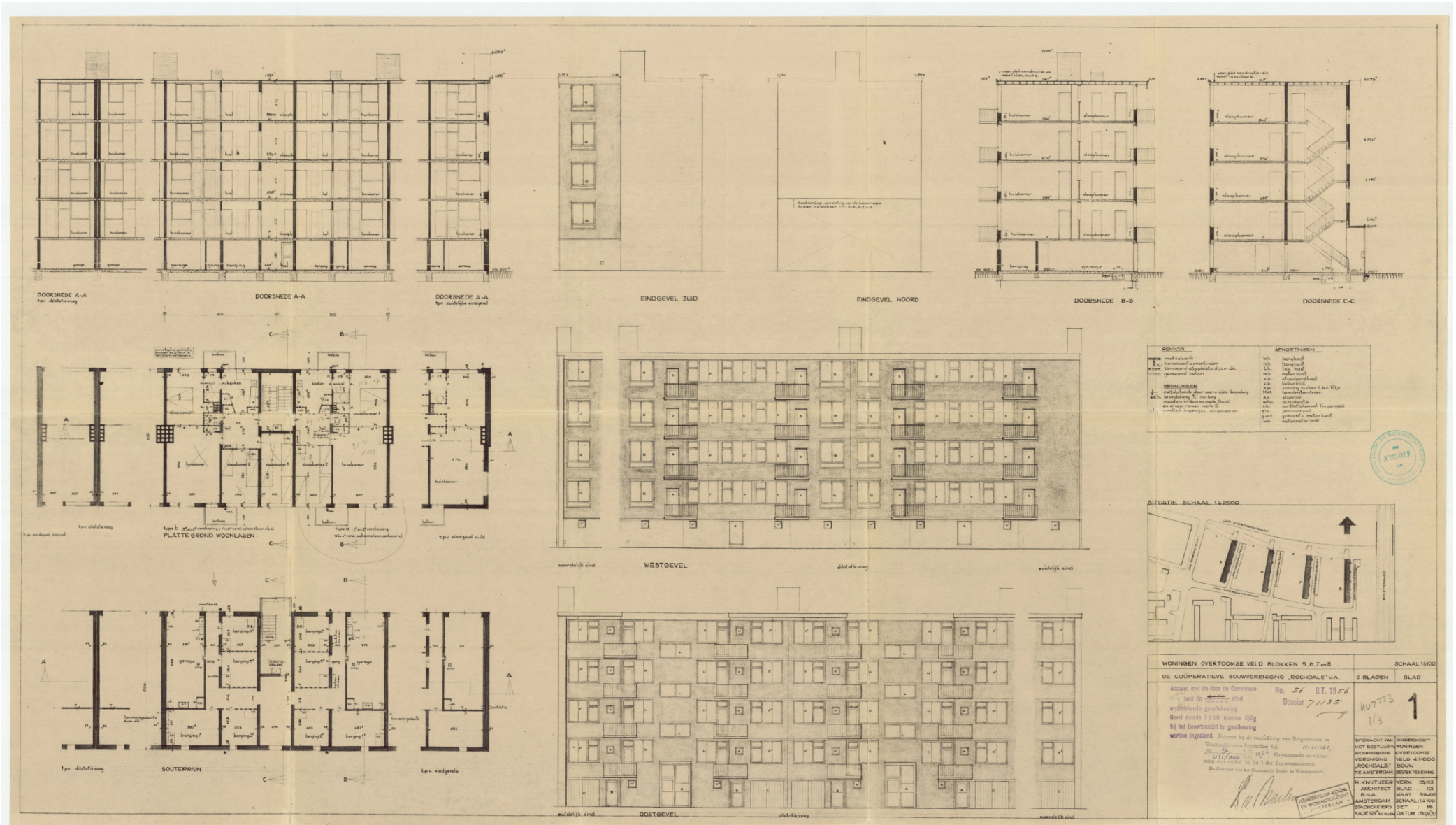
gebruik van een bouwsysteem, zoals gebruikelijk in Slotervaart, omdat systeembouw niet direct geschikt is voor de veelheid aan woningtypen en een meer eenzijdig beeld zou opleveren. Ondanks het feit dat in de plint bergingen zijn ondergebracht, is er toch levendigheid door het groot aantal portieken.

Gaafheid/herkenbaarheid - Het wooncomplex heeft geen grote wijzigingen ondergaan. De groengeverfde deuren, balustraden en zijkanten van de galerij in de voorgevel zijn mogelijk later toegevoegd.

Monumentwaardigheid - Het gave wooncomplex markeert de rand van het Overtoomse Veld en maakt onderdeel uit van de route met hoogwaardige architectuur aan de Jan Evertsenstraat. De typologische en architectonische waarde worden

“De Knijptijzers” aan de Jan Evertsenstraat.

Plattegronden, gevels en doorsneden.

bepaald door de afwisselende architectuur in de gevel die een directe vertaling is van de variëteit aan woonprogramma's die in het wooncomplex zijn gerealiseerd. De Knijtijzerblokken zouden, als geslaagde uitwerking voor een kenmerkende typologie uit de wederopbouwperiode niet misstaan op de lijst van rijksmonumenten.

Aanbevelingen – De waarde van de Knijtijzerblokken wordt bepaald door de stedenbouwkundige waarde en de consequente uitwerking van het woonprogramma in de architectuur. Voor het toekomstig beheer is afstemming tussen het beheer van de openbare ruimte, de aansluiting van de entrees op het maaiveld en de gebouwen gepast. De opmerkelijke gaafheid van het complex vraagt om voortgaande zorg van het onderhoud en behoud van de typologische diversiteit.

Bronnen

S. Mulder, J. Schilt, *Jonge architecten in de wederopbouw 1940-1960*, Bussum 1993.

Openbaar groen tussen de woongebouwen.

Speelterrein op open terrein tussen de woongebouwen.

3 Woningcomplex Calandlaan

Functie: woningen

Adres: Cornelis Lelylaan, Pieter Calandlaan, Andries Verlingstraat, Christiaan Bruningsstraat, Wilhelmus Leemansstraat

Bouwjaar/periode: 1958

Ontwerp: G.H. Kleinhout en A.J. van der Steur, Amsterdam (ten oosten van Huizingalaan) en A. Komter en P. Christiaanse, Amsterdam (ten westen van Huizingalaan)

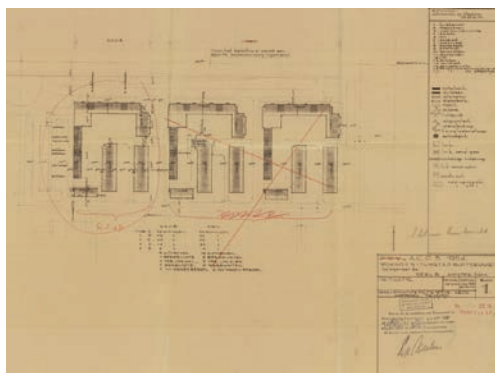
Beschrijving - Het woningcomplex aan de Calandlaan bestaat uit zes stempels; drie stempels ten westen en drie ten oosten van de Huizingalaan. Ieder stempel is opgebouwd uit zes bouwblokken. In de oost-west-richting staan bouwblokken van vijf bouwlagen over de hele breedte van het stempel aan de Lelylaan en korte bouwblokken van een enkele bouwlaag aan de Calandlaan. Tussen deze blokken staan in noord-zuid-richting drie blokken van vijf bouwlagen en een kort blok van drie bouwlagen, dat is verbonden met de hoge blokken aan de Lelylaan. Hoewel de stempels aan beide kanten van de Huizingalaan gelijk zijn, is de architectuur verschillend. Voor het westelijke deel waren de A. Komter en P. Christiaanse verantwoordelijk, voor het oostelijke deel G.H. Kleinhout en A.J. van der Steur.

Oost - Bij het oostelijk deel zien de bouwvolumes er als volgt uit. Het bouwvolume aan de Cornelis Lelylaan (type A) heeft vijf bouwlagen; bergingen op de begane grond en daarboven appartementen, bestaande uit drie slaapkamers, een woonkamer, een keuken en een badkamer. De twee bouwvolumes haaks op de Pieter Calandlaan (type B) hebben eveneens vijf bouwlagen met vier kamer appartementen (met een

iets andere indeling). Ook type C (evenwijdig aan de Johan Huizingalaan) heeft vijf bouwlagen, en is uitgerust met garages en bergingen op de begane grond. De drie kamerappartementen zijn kleiner dan type A en B. Type D staat haaks op type A en vormt tezamen met dit volume een haak. Type D heeft drie bouwlagen met bergingen en twee kamer appartementen op de begane grond en drie kamerappartementen verdeeld over de verdiepingen. De kleinere bouwvolumes aan de Pieter Calandlaan (type E) zijn bejaardenwoningen met een enkele slaapkamer, woonkamer, keuken, badkamer en berging.

De gevels van de verschillende bouwvolumes hebben een aantal overeenkomsten: allen zijn bekleed met rode bakstenen, hebben betonnen lateien boven de vensters, een uitkragende dakrand en een beëindiging met een zadeldak. Verschillen in de gevels ontstaan door variaties in indeling, de vormgeving van de balkons en de portieken. Bij type A bestaat de gevel aan de Cornelis Lelylaan uit portieken en garages in de plint. De Portieken en trappenhuisen zijn zelfstandige bouwvolumes. Ze springen naar voren en steken boven het dak uit. Ze worden afgesloten met een zadeldak. In de gevels is een afwisseling in balkons, vensters en bakstenen pilasters. Dit keert terug bij type B en C. Hier is echter geen vooruitspringende entree, maar slechts een witte luifel boven het portiek. Bij type D zijn de vooruitspringende portieken tussen de bergingen, die haaks op de gevel staan, geplaatst. Ook hier springen net als bij type A de portieken en de trappenhuisen uit tot boven de gevel en worden afgesloten door een plat dak.

West - Bij het westelijk deel zijn de stempels met bijbehorende bouwhoogten gelijk aan die van het oostelijk deel, maar de gevels zijn anders. De westelijke blokken

Oost: Verkaveling van de woongebouwen.

Oost: Voorgevels aan de Lelylaan.

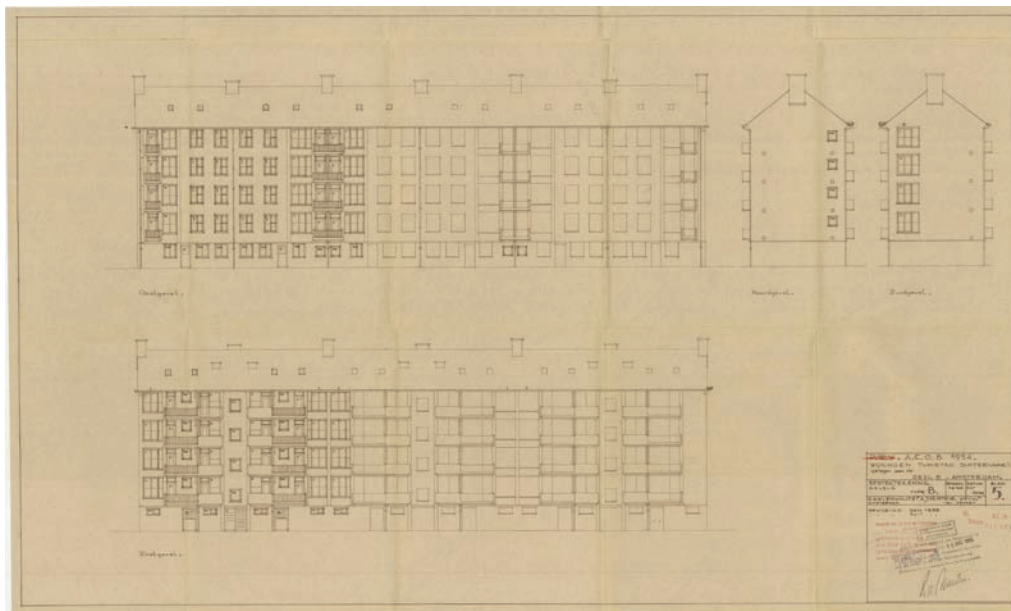
Oost: Achtergevels aan de Lelylaan.

Oost: Bejaardenwoningen aan Calandlaan.

hebben een gevelbekleding van rode bakstenen, onderbroken door horizontale betonnen banden die de verdiepingen aangeven. De volumes hebben een andere gevelindeling en wijken vooral af door de vormgeving van de portieken. Het blok aan de Van Mourik Broekmanstraat, heeft net als het blok aan de Cornelis Lelylaan, vooruitspringende trappenhuisen. De portieken met luifel zijn echter aan de zijkant van deze vooruitspringende delen geplaatst. Aan beide kanten van de trappenhuisen loopt een verticale strook van glazen tegels met betonnen banden tot aan de dakrand. Het kleinere bouwvolume dat haaks op het blok aan de Van Mourik Broekmanstraat staat heeft portieken met bordes en luifel daarboven. Bij de twee woonblokken met de zijgevels aan de Pieter Calandlaan zijn de portieken (die toegang bieden tot de trappenhuisen) verhoogd met daarvoor een bordes. Aan weerskanten van het portiek en het trappenhuis zijn de schuin geplaatste balkons gesitueerd. De betonnen constructie aan de zijkanten van deze balkons accentueert de entreepartijen.

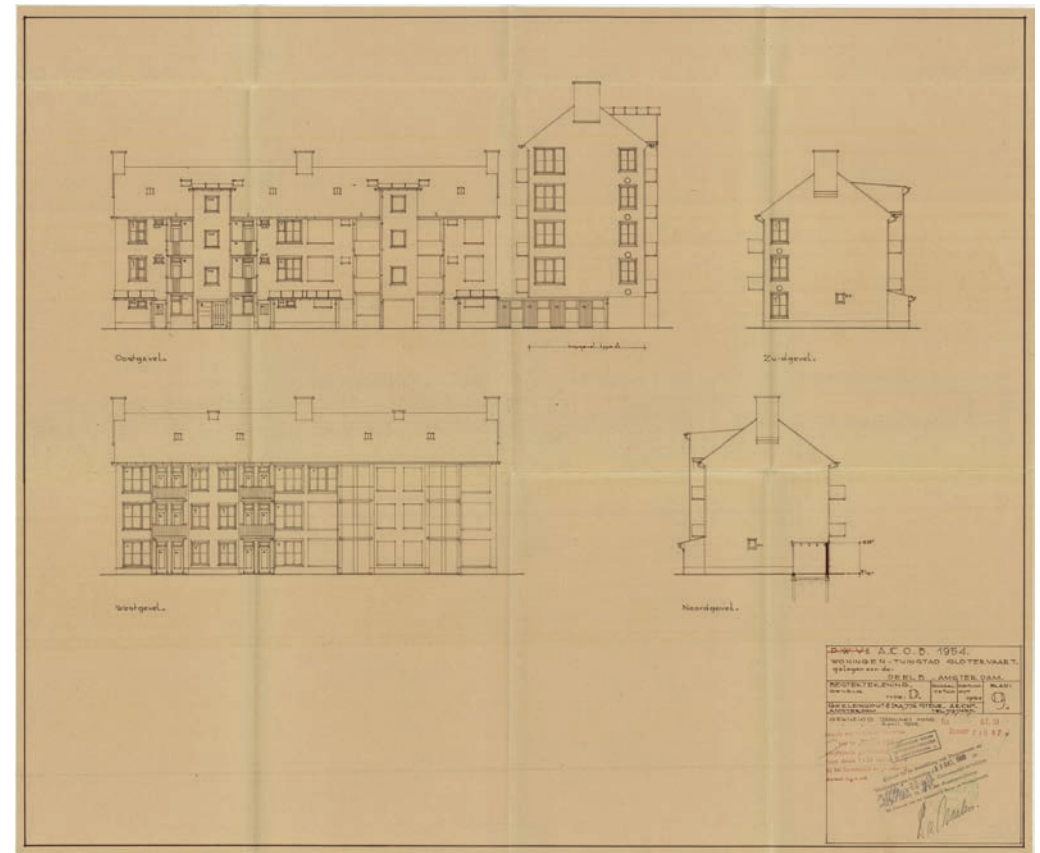
Stedenbouwkundige waarde - Het woningcomplex bestaat uit zes stempels aan de Cornelis Lelylaan, een belangrijke oost-west verbinding van de vooroorlogse stad

Oost: Gevels aan de Lelylaan.

(Surinameplein) met de naoorlogse stad (Osdorp). Aan weerszijden van de weg staan brede groene zones met bomen. Tezamen met Sloterhof, aan de overzijde van de Lelylaan, vormt de strook stempels het meest exemplarische ensemble van het Algemeen Uitbreidingsplan in Slotervaart.

Ensemblewaarde - De stempels zijn een compositie waarin groene buitenruimten en woningblokken elkaar afwisselen. De blokken zijn gegroepeerd in het groen, niet om het groen. Bovendien is er een afwisseling van bouwhoogte en woningtype, passend in de stedenbouwkundige context. Daarnaast vormt het woningcomplex ook op grotere schaal een ensemble van hoogwaardige architectuur aan de Cornelis Lelylaan samen met Sloterhof en het viaduct op de kruising van de Cornelis Lelylaan en de Johan Huizingalaan.

Oost: Gevels aan Vierlinghstraat, Bruningsstraat, Leemansstraat.

3 Woningcomplex Calandlaan

Architectonische waarde - De woningen zijn kenmerkend voor de naoorlogse woningarchitectuur. De architectuur van het oostelijk blok dat ontworpen werd door G.H. Kleinhout (1881-1958) en A.J. van der Steur (1895-1963) en het westelijk blok van A. Komter (1904-1982) en P. Christiaanse verschilt van elkaar. Het oostelijk blok heeft een betere architectonische uitwerking en een goed bewaard gebleven openbare ruimte. Van architectonische waarde zijn de horizontale gevelgeleding met betonnen banden, de diagonaal uitspringende balkons boven de entreepartijen en de bergingen op de hoeken. De architecten Kleinhout en Van der Steur ontwierpen al eerder samen een woningcomplex, namelijk aan de Hagedoornweg in Amsterdam (1918-1923). Op de lijst van honderd naoorlogse monumenten van de RACM staat de faculteit Werktuigbouwkunde die Van der Steur samen met G. Drexhage ontwierp in Delft (1953). Van Komter staan twee werken op de lijst van de RACM, de Erebegraafplaats in Bloemendaal (1947) die hij samen met G.H.M. Holt en J.T.P. Bijhouwer ontwierp en het clubhuis van de roeivereniging De Hoop in Amsterdam (1952). Christiaanse was een assistent van Komter.

Typologische waarde – Het stempel is opgebouwd uit bouwblokken met verschillen in bouwhoogte en woningtypen. Dit is een veel voorkomend verkavelingsstelsel in de Nederlandse naoorlogse architectuur. Het woningcomplex aan de Calandlaan is exemplarisch voor het Algemeen Uitbreidingsplan (AUP).

Gaafheid/herkenbaarheid - De woningen in het complex zijn alle in meer of mindere mate gewijzigd. Zijgevels zijn in veel gevallen gestuukt, op gevels is beplating aangebracht, kozijnen zijn vervangen in kunststof. Deze wijzigingen zijn niet consistent uitgevoerd.

Monumentwaardigheid - De zes gestempelde woonblokken aan de Cornelis Lelylaan zijn een van de best bewaard gebleven wooncomplexen, die kenmerkend zijn voor de opbouw van de woonvelden binnen het AUP. Het is een ensemble, met twee ontwerpers (oost en west). De stedenbouwkundige opzet en typologie is gelijk, maar de architectuur en de details van de buitenruimten verschillen.

Aanbevelingen – Behoud van de stedenbouwkundige en ensemblewaarde van het complex staat voorop. Het beheer van gebouwen vraagt om het versterken van de architectonische samenhang. De openbare ruimte in het westelijk blok vraagt om herstel van de kwalitatieve verblijfsruimte.

West: Hoek van Van Mourik Broekmanstraat.

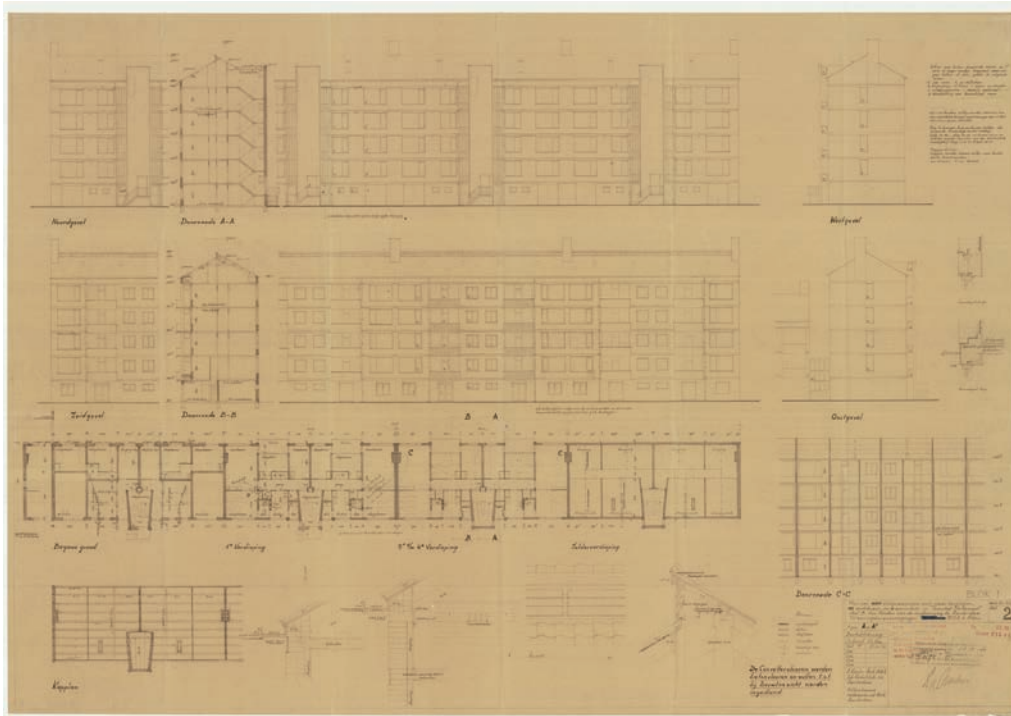
West: Hoek van Van Mourik Broekmanstraat.

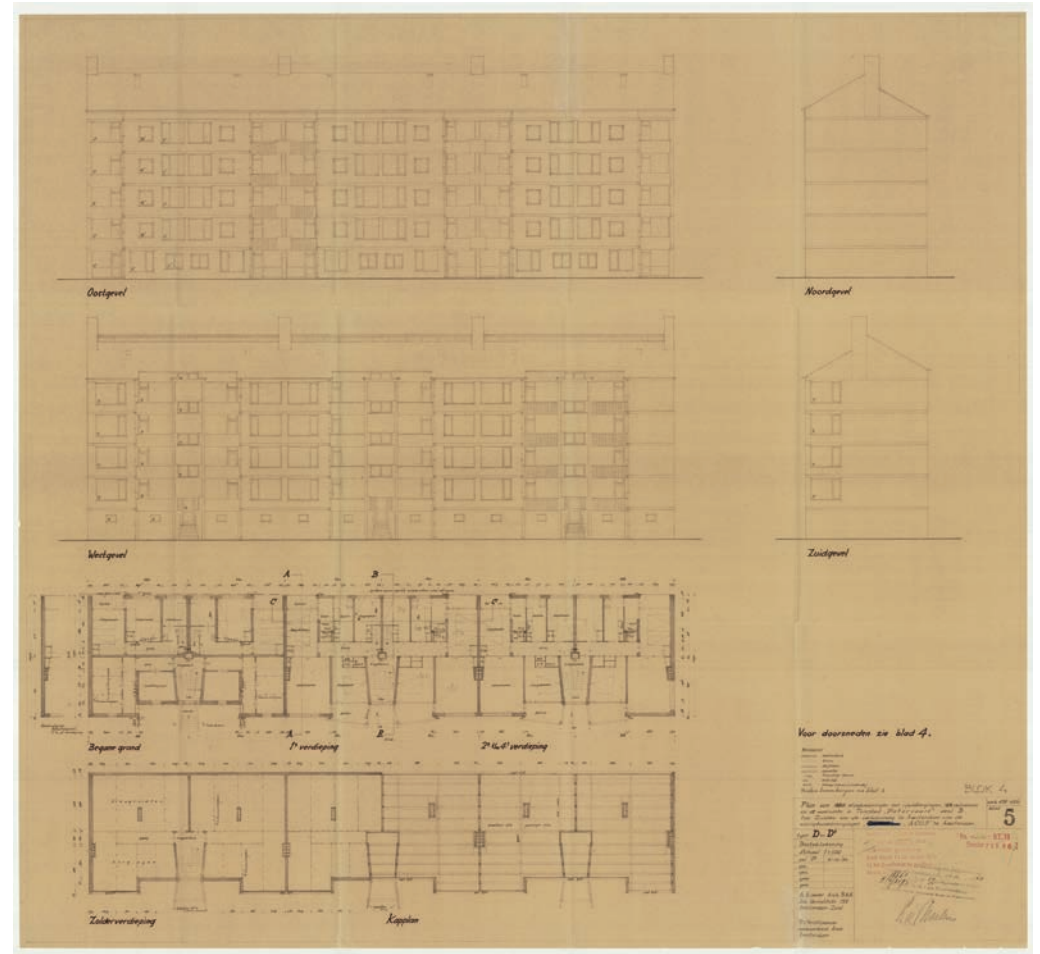
West: Voorgevels aan Ramaerstraat.

West: Binnenterrein vanaf Van Mourik Broekmanstr.

West: Gevels aan de Van Mourik Broekmanstraat.

West: Gevels aan de Ramaerstraat, Lammingsstraat en Bouwmeesterstraat.

4 Woningcomplex Staalmanplein

Functie: woningen

Adres: Wilhelmina Druckerstraat, Abraham Staalmanplein, Johanna Reynvaanstraat, Elisabeth Boddaerstraat, Helene Mercierstraat, Emilie Knappertstraat

Bouwjaar/periode: 1956-1958

Ontwerp: C. Keesman en A. Staal, Alkmaar / Amsterdam

Beschrijving - Het complex had bij oplevering een diversiteit aan functies: 112 woningen, 112 fietsenboxen, 20 winkels, 3 kiosken, 9 autoboxen, 2 passages, 2 onderstations en 1 ketelhuis. Deze functies werden verdeeld over acht bouwblokken van vijf bouwlagen, twee bouwblokken van bouwlagen en drie kleinere volumes (kiosken) van een enkele bouwlaag. De blokken maken verschillende stedelijke ruimten: een winkelplein (aan de Huizingalaan), een buurtplein en een drietal groene plantsoenen, afgeschermd door winkel- en bedrijfsruimten.

De twee rechthoekige bouwvolumes aan het Abraham Staalmanplein vormen een haak waarin op de begane grond winkels zijn gevestigd en daarboven appartementen. De winkels hebben een winkelruimte, magazijn, kantoor, keuken en wc. Aan het trappenhuis zijn telkens twee appartementen per verdieping. Een appartement bestaat uit een hal, keuken, woonkamer, badkamer, drie slaapkamers en twee balkons. De appartementen op de hoek zijn kleiner en hebben een andere indeling met slechts een enkele slaapkamer. Op het plein staan schuin drie rechthoekige bouwvolumes van een enkele bouwlaag: de kiosken. De drie kiosken zijn met elkaar verbonden door een luifel.

Achter de appartementen aan het Abraham Staalmanplein, aan de Emilie Knapperstraat staat een tweede haak, rondom een van oorsprong groen hof, van

twee bouwvolumes en vijf bouwlagen. Deze haak heeft geen winkels op de begane grond, maar fietsboxen. De appartementen hebben eenzelfde indeling als die aan het Abraham Staalmanplein. De andere vier bouwblokken van vijf bouwlagen grenzen met de zijgevels aan de Henri Dunantstraat. Ze hebben eenzelfde indeling als de appartementen aan de Emilie Knapperstraat. Haaks hierop staat aan de Johanna Reynvaanstraat een lager bouwvolume van een enkele bouwlaag met autoboxen en winkels afgesloten door een schuin dak.

De gevels van de verschillende bouwblokken komen vanaf de eerste verdieping (daar waar de appartementen zich bevinden) sterk met elkaar overeen. De bouwblokken van vijf bouwlagen hebben gevels met donker rode bakstenen, gemetseld in kettingverband, afgesloten door een schuin dak. In de voorgevels is de verdiepingshoogte af te lezen aan de horizontale betonnen banden. De grote vensters en inpandige balkons markeren de appartementen in de gevel, daar waar de gevel een gesloten karakter heeft met bakstenen zijn de trappenhuisen gesitueerd. De achtergevels liggen aan een hof of plein en hebben eveneens horizontale banden per verdieping. De stroken vensters worden onderbroken door schuine balkons die per verdieping haaks ten opzichte van elkaar zijn geplaatst. Wel zijn er bij de bouwblokken verschillen in de plint. Aan het Abraham Staalmanplein is de gevel opgebouwd uit winkels in de plint met grote etalageruiten onderbroken door betonnen verticale banden. Onder het bouwblok evenwijdig aan de Johan Huizingalaan loopt een passage door. De andere bouwblokken hebben vrij gesloten gevels op de begane grond met deuren die toegang geven tot de woningen en trappenhuisen in de voorgevel en twee kleine vensters in de achtergevel. Het blok aan de Johanna Reynvaanstraat heeft een open en gesloten gevel door de etalageruiten van de

Groene ruimte tussen woongebouwen.

Groene ruimte tussen woongebouwen.

Winkels aan Staalmanplein.

Winkelpaviljoens op het Staalmanplein.

winkels en garagedeuren van de autoboxen.

De kiosken hebben drie open gevels met grote ruiten en een gesloten achtergevel. De kiosken zijn met elkaar verbonden door een luifel die evenwijdig loopt aan de Johan Huizingalaan, terwijl de kiosken schuin op het plein zijn geplaatst, waardoor een zigzaggende lijn ontstaat.

Stedenbouwkundige en ensemblewaarde - Het complex met een variëteit aan functies is gelegen op het terrein tussen de Wilhelmina Druckerstraat, Henri Dunantstraat, Elisabeth Boddaerstraat en de Johan Huizingalaan. De woonblokken, winkels en garages zijn gesitueerd rondom een plein of groen hof. De woonblokken aan de Elisabeth Boddaerstraat ontsluiten de verschillende volumes. Het complex is daardoor een ensemble met repeterende elementen (woongebouwen, boxen) en was door de aanwezigheid van winkels en restaurants van belang voor de omliggende woonblokken, waar deze variatie van functies ontbreekt.

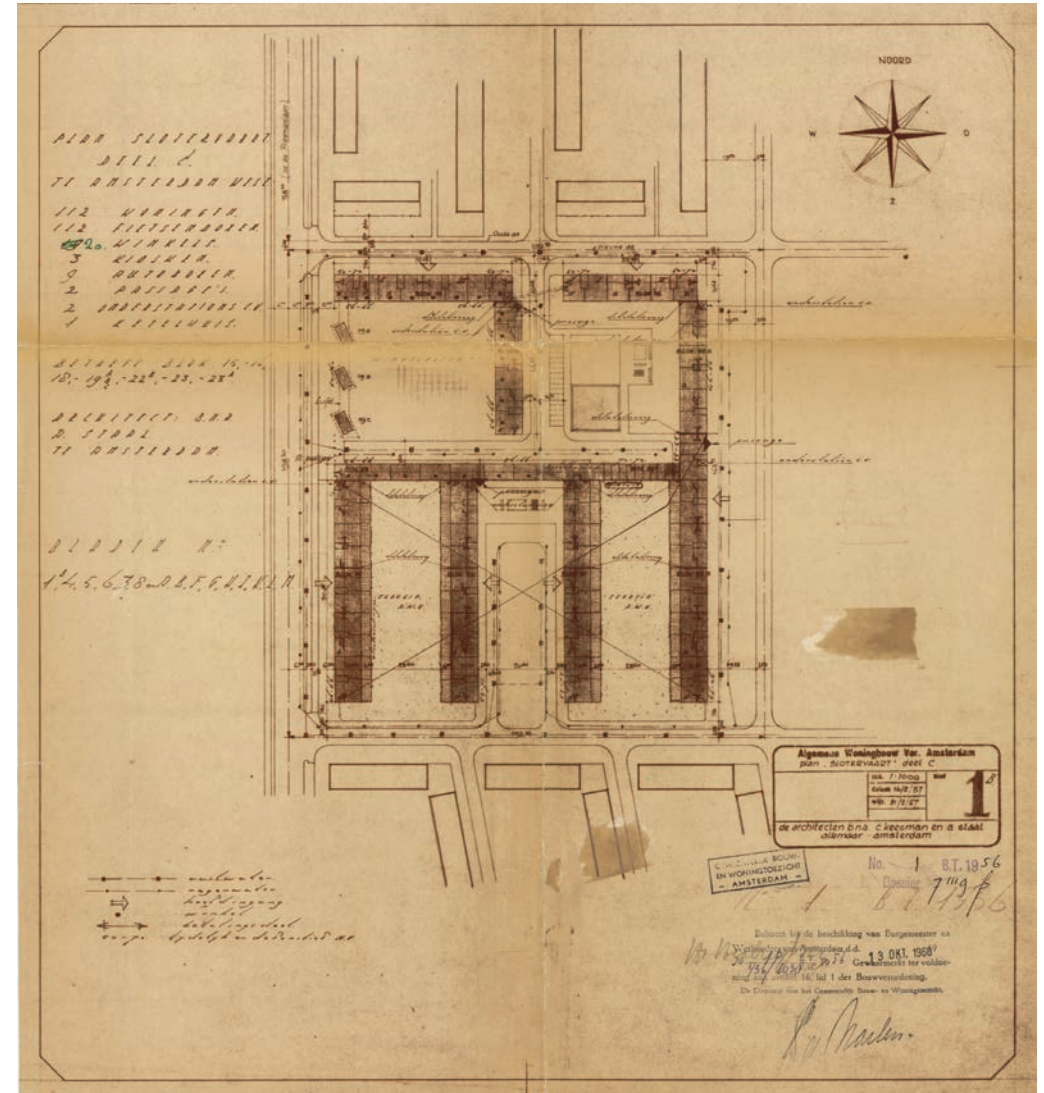
Architectonische waarde - De horizontale betonnen gevelgeleding, schuine verspringende balkons en de luifel met kiosken zijn van architectonische waarde. Van hoge kwaliteit zijn de zorgvuldige metselverbanden. De architecten A. Staal (1907-1993) en C. Keesman (1905-?) waren beide zelfstandig ook actief in Amsterdam. In de top honderd van naoorlogse architectuur in Amsterdam van het Bureau Monumenten & Archeologie (BMA) staat van Staal de Roeivereniging De Amstel (1955) en van Keesman de woningcomplexen aan de Kijkduinstraat en Solebaystraat (1946).

Op het Abraham Staalmanplein staat een natuurstenen kunstwerk van Leo de Vries.

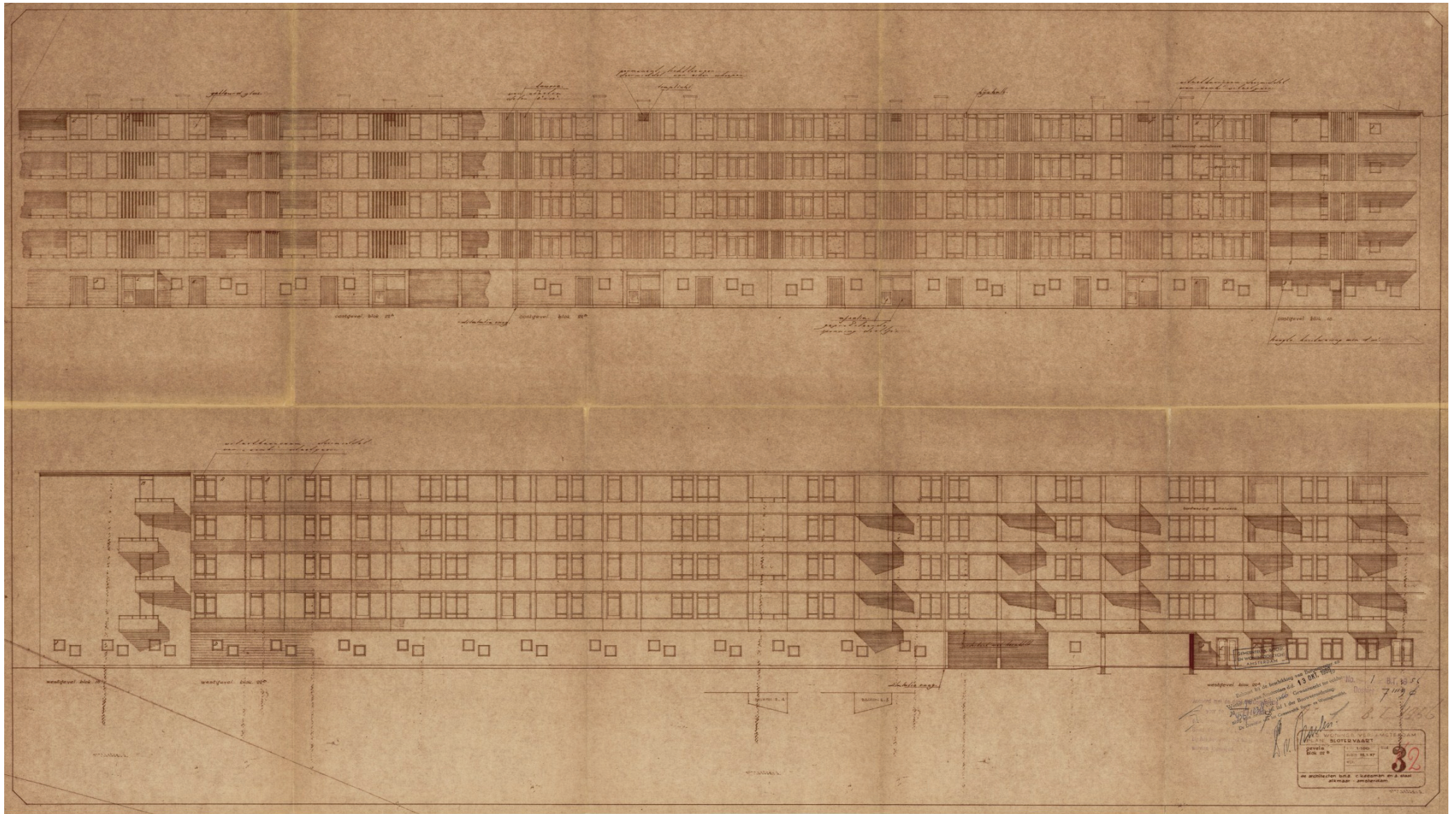

Winkelpaviljoens op het Staalmanplein, in 1961 en 1971.

Gaafheid/herkenbaarheid - Het ensemble is veranderd door de bouw van een kinderdagverblijf op het Abraham Staalmanplein. In de gebouwen zijn een aantal kunststof kozijnen aangebracht.

Verkaveling Staalmanplein en omgeving.

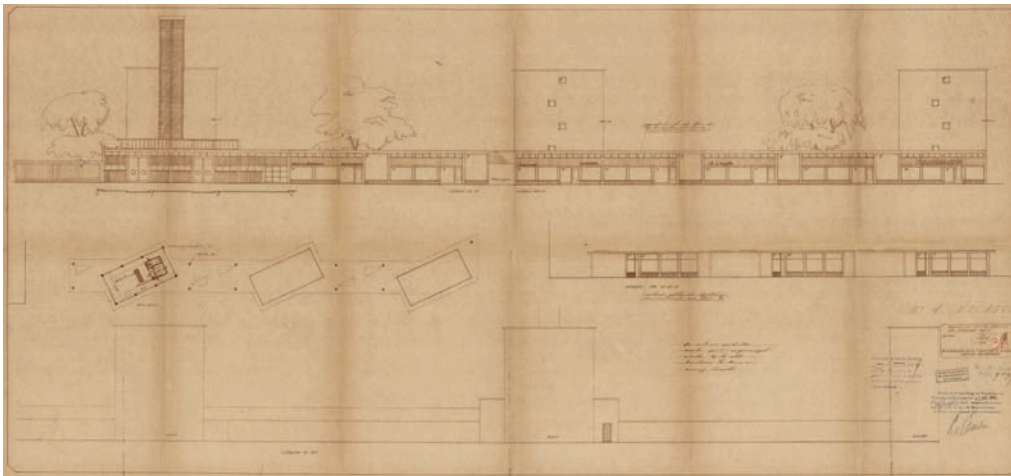
Gevels Staalmanplein.

Typologische waarde - Het complex biedt een variëteit aan functies met wonen, winkelen en parkeren verdeeld over verschillende volumes. De combinatie van wonen en winkelen is vaker bij wooncomplexen in Slotervaart (bijvoorbeeld de Knijptijzerblokken) en andere naoorlogse complexen toegepast, maar de manier hoe dit is vormgegeven is wel bijzonder. Losse kiosken op een plein en een apart blok met bedrijfsruimten zijn niet bij de andere complexen in Slotervaart te vinden.

Monumentwaardigheid - Het woningcomplex is een ensemble op zich. Het complex is van stedenbouwkundige en typologische waarde door de wijze waarop de diversiteit aan functies is uitgewerkt in zeer verschillende, maar stuk voor stuk duidelijk afgebakende openbare ruimten en pleinen. Het complex is van hoge kwaliteit, van de stedenbouwkundige opzet tot en met de architectonische details.

Aanbevelingen – Behoud de diversiteit en de samenhang, mogelijke aanpassingen dienen in lijn met de kenmerken van het ensemble gezocht te worden.

^ Gevels en plattegronden winkelpaviljoens.

Staalmanplein met karakteristieke balkons, 1961.

5 “Zaagtandwoningen”

Functie: woningen

Adres: Ariana Nozemanstraat, Johannes Jelgerhuishof, Theodorus Majofskistraat, Ward Bingleystraat, Adam van Germezhof, Marten Corverhof, Adries Snoekstraat, Anthony Spatzierhof, Anton Petershof, Louis Bouwmeesterstraat

Bouwjaar/periode: 1959

Ontwerp: F.J. van Gool, architect bij de Gemeentelijke Woningdienst Amsterdam

Beschrijving - Het complex met de zogenoemde “zaagtandwoningen” bestaat uit 299 laagbouwoningen verdeeld over vijf stempels rondom gemeenschappelijke hoven. Een stempel is opgebouwd uit twee haken rondom een hof. Een enkele haak bestaat uit twee blokken woningen van twee bouwlagen die met elkaar verbonden zijn door garages of twee woningen. Ieder woning heeft een rechthoekige plattegrond met vierkante entree die met een hoekverdraaiing aan de plattegrond is gekoppeld. Deze hoekverdraaiing zorgt voor de gevelrooilijn in de vorm van zaagtanden.

Op de begane grond zijn de hal, keuken, berging en woonkamer gesitueerd. De twee slaapkamers, bergplaats, wc en wasruimte bevinden zich op de eerste verdieping. Elke woning heeft een tuin aan de achterzijde. De gevels zijn van rode baksteen, gemetseld in halfsteensverband. Het dak is plat en afgewerkt met een blauw boeiboord, hier komt de naam ‘Blue Band dorp’ vandaan. De voorgevel is vrij gesloten en wordt onderbroken door het portiek in het midden van de woning, een smal liggend venster rechtsboven het portiek en een enkel venster op de eerste verdieping. De zijgevel steekt door de knik aan de straatkant iets uit en heeft een enkel venster. De achtergevel grenst aan de tuin en heeft een meer open karakter door een groot venster op de begane grond en een kleiner venster op de eerste verdieping.

Op de hoeken van de woonblokken komen de schuine voorgevels van de twee woonblokken elkaar tegen waardoor een rechte voorgevel ontstaat. Hierdoor ontstaat tevens aan de achterkant een verbindend stuk tussen de zijgevels van de twee woonblokken. De garages op de hoek van dezelfde bakstenen als de woningen hebben een enkele bouwlaag. Elk blok heeft vijf garages met blauwe garagedeuren in dezelfde kleur als de blauwe band aan de bovenkant van de gevel.

Stedenbouwkundige waarde - Het woningcomplex, ook bekend onder de naam Blue Band-dorp, vormt een hechte stedenbouwkundige eenheid van laagbouwoningen tussen de Cornelis Lelylaan, Johan Huizingalaan, Slotervaart en de metrolijn. Het complex ligt aan de Johan Huizingalaan, deze straat is onderdeel van de hoofdstructuur, maar er is geen relatie met deze hoofdstructuur.

Ensemblewaarde - Het woningcomplex bestaat uit vijf identieke stempels op een regelmatig grid. Ieder stempel bestaat uit een evenwichtige compositie van een hof met daaraan vier stroken woningen, die per twee met de achtertuin of met de voorgevel op het hof zijn georiënteerd.

Architectonische waarde – Frans van Gool (1922) ontwierp voor het Blue Band-dorp een experimentele plattegrond met een gedraaide entreepartij. Hierdoor vormde de voorgevels van een blok een zigzaglijn. De overige vormtaal en materialisering is niet bijzonder, waardoor het complex alleen architectonische waarde aan de zigzaggende rooilijn ontleent. Van Gool ontwierp diverse woningen, kantoren en winkelcentra. Hij werd bekend door zijn bijdrage aan de Lijnbaan en

Gevelrooilijn als een zaagtand.

Groene ruimtes tussen de woningen.

Achtere tuinen van de woningen.

twee kantoorvilla's aan Weteringschans. Nadat Van Gool in dienst was geweest bij de woningdienst van Amsterdam kreeg hij diverse opdrachten voor verschillende woningprojecten, waaronder woningbouw in Buikslotermeer, in samenwerking met Oyeveaar en Stolle. In de top honderd van het Bureau Monumenten & Archeologie is Het Breed en omgeving (1968) opgenomen.

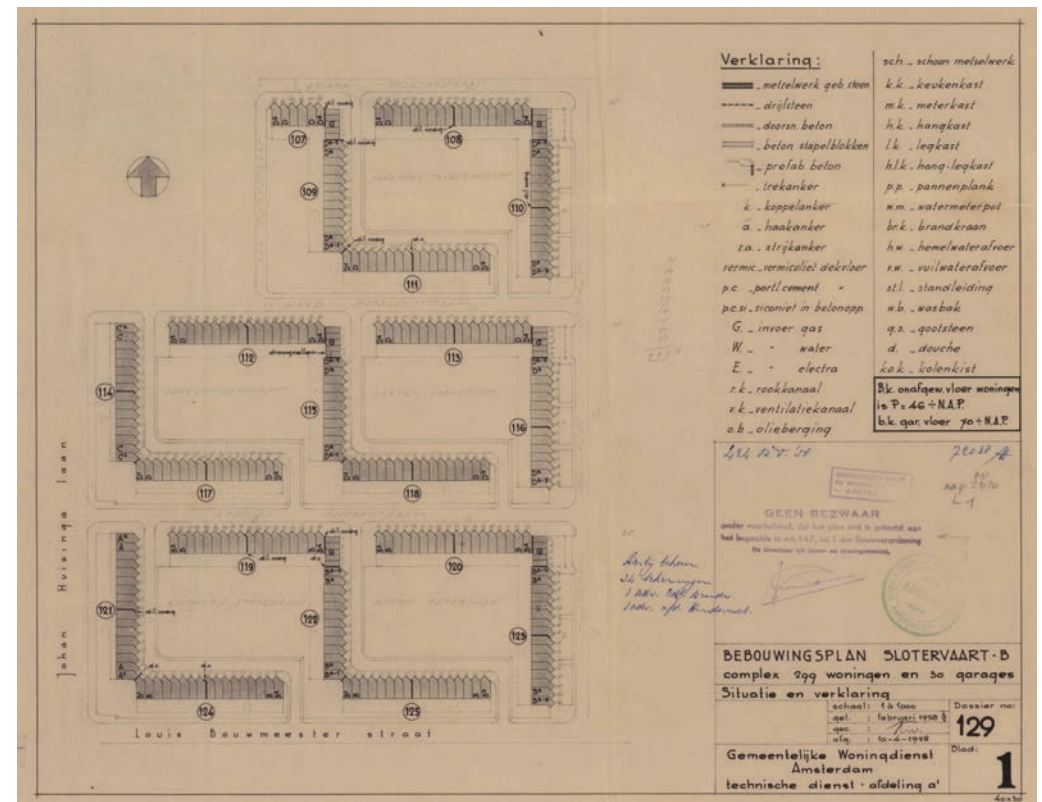
Typologische waarde – De zaagtandwoningen zijn geen herhalingsbouw. Wel werd geëxperimenteerd met nieuwe technieken. Sommige huizen kregen bijvoorbeeld centrale verwarming. Ook werden de huizen opgebouwd uit stapelblokken van licht beton om de bouwtijd te verkorten en werden de wanden van de woonkamer, hal en keuken afgewerkt met verf (gespoten) in plaats van het gebruikelijke pleisterwerk. De gedraaide entreepartij zorgde voor de meeste ophef, omdat je hierdoor precies in de gaten kon houden wie er bij de buren op bezoek kwam. Toch is het woningbouwcomplex in het algemeen van een zeer gangbaar type. Beton werd veelvuldig in Slotervaart toegepast en elders in Slotervaart komt een gelijksoortige verkaveling voor, met woningen onder een schilddak. Ook laagbouwwoningen met platte daken zijn geen uitzondering in het stadsdeel.

Gaafheid/herkenbaarheid - Aan het bouwvolume zijn geen wijzigingen aangebracht. In enkele gevallen zijn de zijgevels gestuukt en de kozijnen vervangen door exemplaren van kunststof.

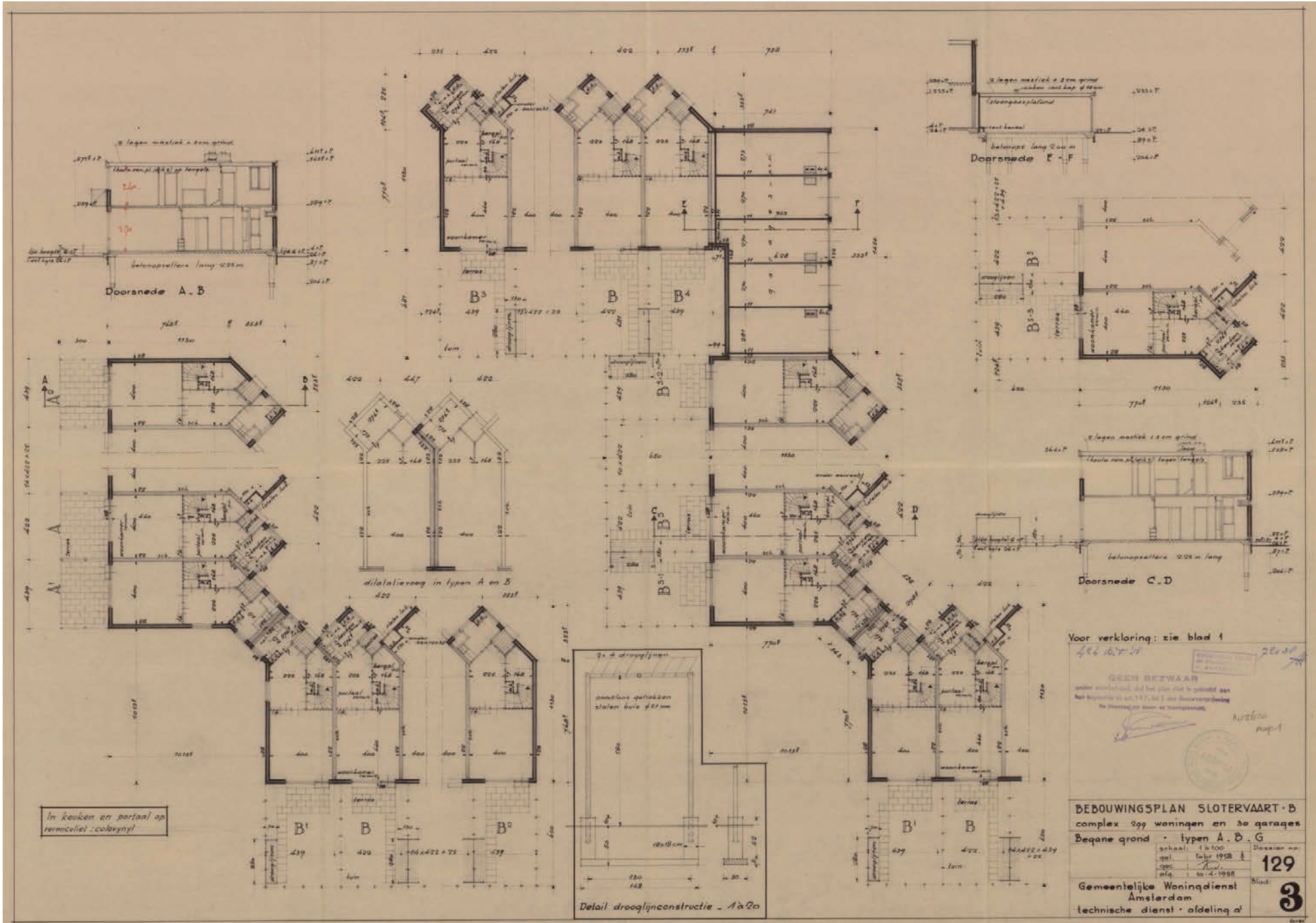
Monumentwaardigheid - De zaagtandwoningen vormen een hecht stedenbouwkundig complex met een hoge ensemblewaarde. De architectonische waarde wordt bepaald door de gedraaide entreepartijen en de blauwe boeiborden op

Getande gevelrooilijn

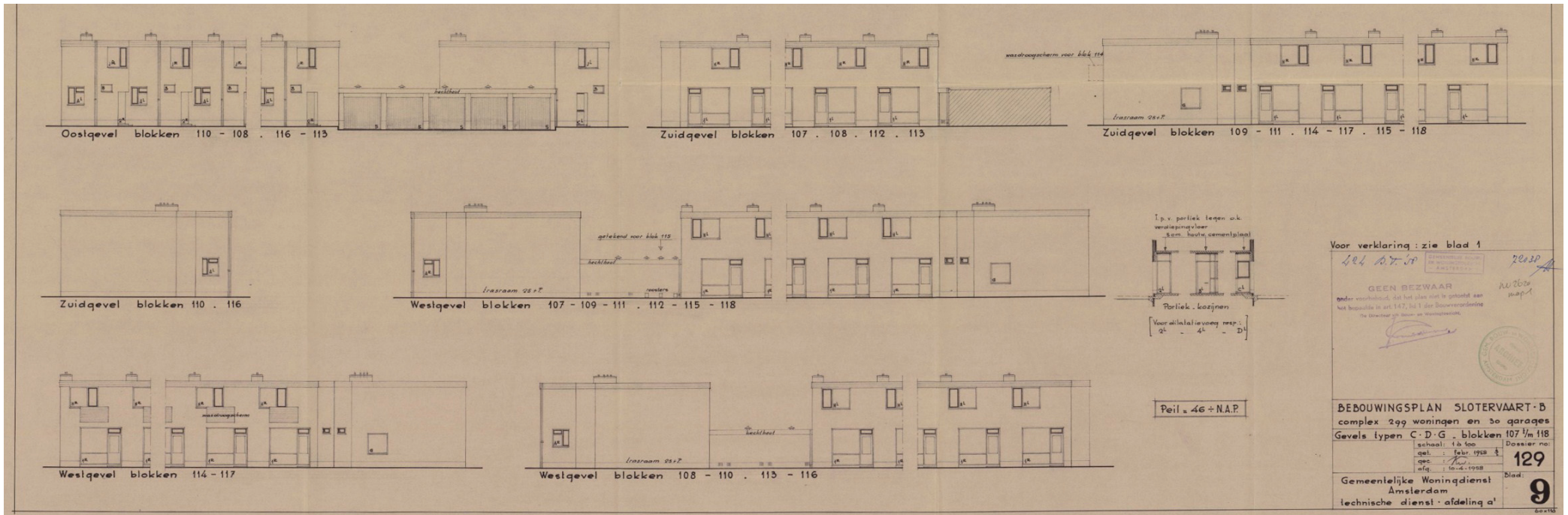
Verkaveling van de woningblokken.

Plattegronden en doorsneden van de woningen.

zowel woningen als garageboxen.

Aanbevelingen – Voor het beheer van de zaagtandwoningen zijn vier punten van belang: de kleurstelling van de boeiborden en garagedeuren (blauw), de gedraaide entrees (zaagtand), de platte daken en de groene hoven.

Gevels van de zaagtandwoningen.

6 Woningen met bedrijfsruimte

Functie: zes woningen met bedrijfsruimten

Adres: Hemsterhuisstraat 67-77

Bouwjaar/periode: 1961-1962

Ontwerp: K.J. Mijnaerends, Amsterdam

Beschrijving – Aan de Hemsterhuisstraat staat een bouwblok van twee bouwlagen met een plat dak, bestaande uit zes bedrijfsruimten met bovenwoningen. De begane grond van elke bedrijfswoning is ingericht als een open atelierruimte met een toilet en een meterkast. Tevens bevindt zich hier een berging voor de bovengelegen woonverdieping. De toegang tot de bedrijfsruimte is aan de achterzijde (Japiksestraat). Via een entree aan de Hemsterhuisstraat is de eerste verdieping met woonruimten te bereiken. Een centrale hal biedt toegang aan een woonkamer, drie (slaap)kamers, keuken en badkamer. De keuken heeft een deur naar het inpandige balkon ('loggia') aan de voorzijde, via de woonkamer is het balkon aan de achterzijde te bereiken. De verdieping van de meest oostelijke woning is al voor de bouw gereviseerd; de woonkamer werd vergroot met een open keuken; in het dak kwam een perspex lantaarn met een stalen binnenraam met gewapend glas. Op de plaats van de keuken werd de badkamer geplaatst.

De gevels zijn opgetrokken uit een lichtgekleurde baksteen in kettingverband. Op de begane grond zijn ze verticaal geled met betonnen banden waartussen de deur en vensters in houten kozijnen gevat zijn. De verdieping heeft aan de noordzijde twee vensters en een inpandig balkon, aan de zuidzijde twee vensters en een deur naar een balkon. De originele kleurstellingen van het verfwerk en de betonnen banden waren wit, grijs en lichtgroen.

Voorgevels.

Stedenbouwkundige waarde – Het woonblok ligt midden in een woonbuurt, tussen een garage en een hoog woongebouw. Het blok manifesteert zich aan de entree van de buurt.

Ensemblewaarde - Het woonblok is geen onderdeel van een typologisch of ruimtelijk ensemble, daarom is het niet relevant hier een waarde aan toe te kennen.

Architectonische waarde - De architect van de atelierwoningen is K.J. Mijnaerends, in de jaren dertig directeur van de Dienst Gemeentewerken te Amstelveen. In deze functie was hij verantwoordelijk voor de ontwerpen van de aula, een massieve gesloten bouwwerk van donkere baksteen, op de begraafplaats Zorgvlied (1931) en het Colijnmonument in het Broersepark (1933). Uit de contemporaine bronnen en literatuur wordt vrijwel niets bekend over de verdere carrière van Mijnaerends. Het plaatsen van de atelierwoningen in het oeuvre van de architect is derhalve moeilijk. De architectonische waarde van de atelierwoningen is evident: de geleiding van de gevels, de openheid van de glaspuien en het typerende kleurgebruik maken het blokje een herkenbaar onderdeel van de Hemsterhuisstraat.

Typologische waarde - Dit object scoort hoog op typologische waarde: woningen gecombineerd met bedrijfs- of atelierwoningen komen in deze constellatie niet in Slotervaart voor, en slechts sporadisch in de overige westelijke tuinsteden. De kleinschaligheid van het complex, slechts zes woningen, is bijzonder temidden van alle grootschalige woningbouwcomplexen in de wijk.

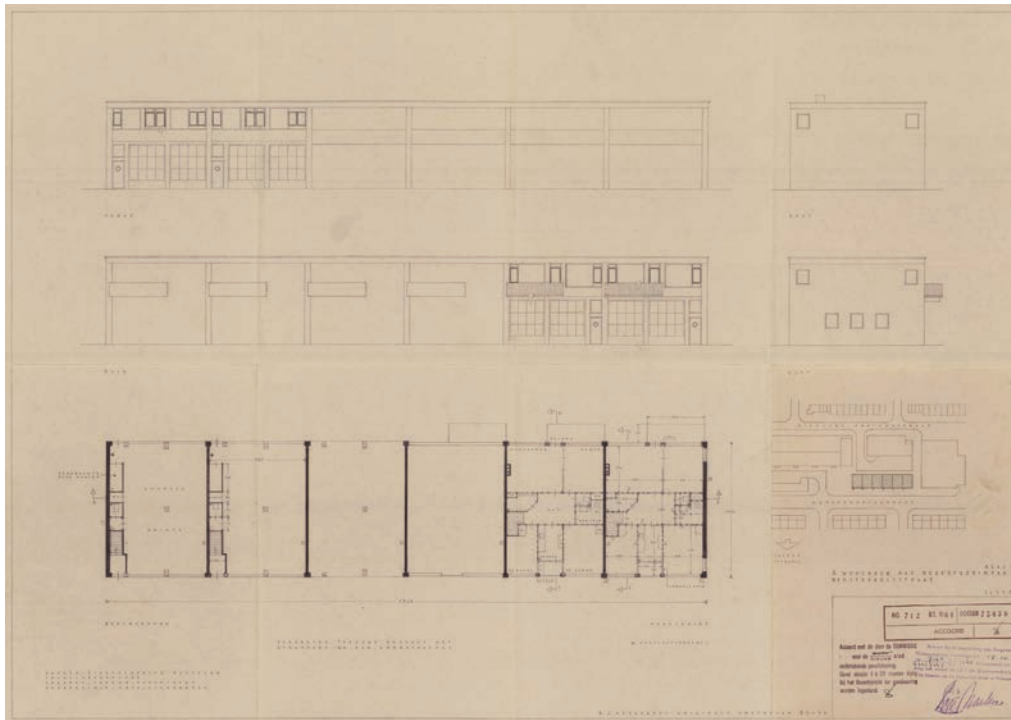
Achterevels.

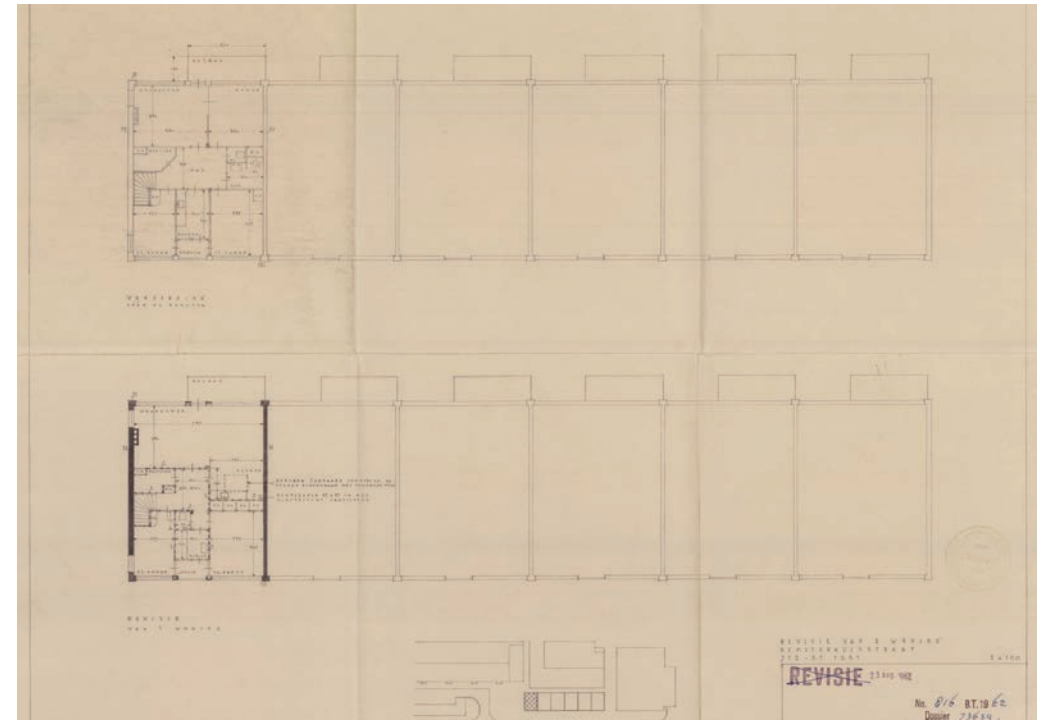
Gaafheid/herkenbaarheid – De noordgevel van het bouwblok is vrijwel intact. Het inpandige balkon op nr. 77 is dichtgezet. Alleen de voordeur op nr. 75 is nog origineel. De achterzijde is meer aangetast; de glaspui is bij een enkel pand dichtgemetseld.

Monumentwaardigheid - Het woonblok met bedrijfsruimten is typologisch bijzonder voor het stadsdeel Slotervaart. De zorgvuldige architectuur versterkt deze waarde.

Aanbevelingen – Op de bouwtekeningen is af te lezen welke kleuren bedoeld waren voor het houtwerk en de betonnen onderdelen. Dit kleurenpalet van wit, grijs en lichtgroen kan bij renovatie of restauratie teruggebracht te worden.

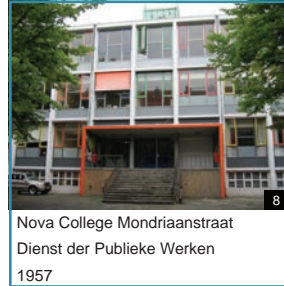
Plattegronden en gevels.

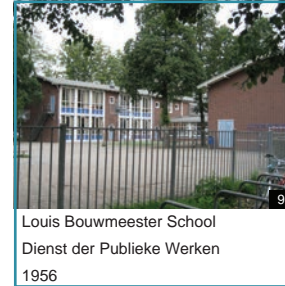
Verbouwing van de meest oostelijk gelegen woning.

Calvijn Junior College
J.B. Ingwersen
1967

Nova College Mondriaanstraat
Dienst der Publieke Werken
1957

Louis Bouwmeester School
Dienst der Publieke Werken
1956

Vliegbasis Huygens (Huygensschool)
K.P. Tholens & L. van Steenhardt
Carré, 1968

S c h o l l e n

7 Calvijn Junior College (Christelijk Lyceum Pascal)

Functie: school met gymzaal, voormalig Christelijk Lyceum Pascal

Adres: Schipluidenlaan 10-12

Bouwjaar/periode: 1967

Ontwerp: J.B. Ingwersen, Amsterdam

Beschrijving - De bouwblokken zijn onderdeel van een reeks schoolgebouwen in de voorzieningenstrook tussen de Cornelis Lelylaan en de Schipluidenlaan. Het hoofdgebouw is opgebouwd uit een rechthoekig langgerekt bouwvolume onder een plat dak. Het gebouw heeft vijf bouwlagen en op het dak is een extra lokaal gerealiseerd, dat vroeger gebruikt werd voor het vak cosmografie. De ruimten op de begane grond worden gebruikt als fietsenstalling en garderobe. Aan de zuidzijde van het gebouw is in de tuin een overblijfruimte. Op de eerste verdieping zijn de kantoren, de bibliotheek en een aantal lokalen. De overige lokalen bevinden zich op de tweede tot en met vierde etage. De verschillende ruimten op de eerste tot en met vierde etage zijn aan een gang gelegen die achter de noordgevel is gesitueerd. De lokalen en andere ruimten zijn bereikbaar via de trappenhuisen in de oost en west vleugel. Tevens is er een trappenhuis aan de noordgevel bevestigd.

De gevels van het schoolgebouw zijn bekleed met betonplaten. In het midden van de zuidgevel, onder het trappenhuis, bevindt zich de hoofdingang. De vensters in de noord- en zuidgevel zijn doorlopende bandramen en geven het gebouw een open karakter. Hieronder zijn om de acht vensters rode platen aan de gevel bevestigd. De zuidgevel kent dezelfde indeling als de noordgevel en heeft betonnen luifels boven de vensters. De stroken vensters worden onderbroken door de glazen trappenhuisen en twee verticale betonnen banden in het midden van het gebouw.

De overblijfruimte aan de zuidzijde van het gebouw wordt met het hoofdgebouw via een korte gang verbonden, bereikbaar vanaf de begane grond en de eerste verdieping. Het rechthoekige volume van een bouwlaag heeft open zijgevels van glas. Een deel van het volume hangt boven het plein en wordt gedragen door een betonnen kolom. Het geheel wordt afgesloten door een hol gebogen dak.

Ten oosten van het hoofdgebouw staat vrij in de ruimte een rechthoekige bouwvolume, de gymzaal. Het bouwvolume met onderdoorgang vormt vanaf het schoolplein de poort tot het daarachter gelegen sportveld. Het gebouw heeft twee bouwlagen. De begane grond bestaat uit een klein volume met de kleedruimtes en douches. De eerste verdieping is een groter volume waarin de twee gymzalen zich bevinden. De gevels met betonnen platen geven het kleinere volume op de begane grond een gesloten karakter. Het grotere bouwvolume daarboven wordt gedragen door betonnen kolommen waardoor een brede en een smallere onderdoorgang aan de zijkanten ontstaat. De betonnen spanten om het bouwvolume lopen door in de betonnen kolommen. Aan de oostgevel zijn tussen de spanten grote vensterpartijen geplaatst met stalen kozijnen en blauw spiegelglas met een ritmische roedeverdeling van staande rechthoeken en vierkanten. De westgevel heeft een meer gesloten karakter doordat hier alleen een strook met vensters aan de bovenkant is gemaakt en een smalle strook van vensters in het midden van de gevel.

Stedenbouwkundige waarde – Het Calvijn Junior College maakt deel uit van een ensemble van schoolgebouwen. Dit ensemble ligt in een brede voorzieningenstrook tussen de Cornelis Lelylaan en de Schipluidenlaan. Direct naast station Lelylaan lag de Hogere Zeevaartschool van A.J. van der Steur en W. Snieder (inmiddels gesloopt),

Calvijn Junior College vanaf station A'dam Lelylaan.

Gevel aan de Lelylaan.

Vrijstaande gymzaal.

Voorgevel met trappenhuis, 1971.

daarnaast was het terrein van het Calvijn Junior College (voormalig Christelijk Lyceum Pascal), dat later werd uitgebreid richting de Schipluidenlaan met een extra gebouw voor het lyceum en voor de school De Poort. Door een brede groenstrook met hoge begroeiing ligt de school verscholen en is er weinig relatie met de omgeving, zoals de belangrijke verkeersader Cornelis Lelylaan. Er is wel een belangrijke ruimtelijke relatie met het fietspad evenwijdig aan de Cornelis Lelylaan, waarover de scholieren dagelijks de school betraden.

Ensemblewaarde – Het Calvijn Junior College is onderdeel van een ensemble van diverse schoolgebouwen en een gymzaal. Dit ensemble is niet gelijktijdig gebouwd, maar in verschillende fasen. Samen met de gymzaal en de gebouwen van andere scholen is het Calvijn Junior College een ensemble van waarde, vanwege de overeenkomsten in vormtaal, materialisering en compositie van bouwvolumes.

Architectonische waarde - J.B. Ingwersen (1921-1996) ontwierp in zijn carrière een groot aantal scholen en kantoorgebouwen in Amsterdam en omgeving. Hij werkte samen met C. de Geus (1889-1957). De Amsterdamse LTS Patrimonium (1956) is opgenomen in de top honderd van de naoorlogse architectuur van de RACM. Op de Amsterdamse lijst van wederopbouwarchitectuur (BMA) staan vier gebouwen, twee scholen en twee bedrijfsgebouwen: de LTS in de Vrolijkstraat (1956), de Christelijke Technische School in de Jan van Breemenstraat (1967), een kantoorgebouw aan de Keizersgracht (1955) en de Autoport aan de Overtoom (1961). Ingwersen ontwierp meerdere scholen in Slotervaart: de Christelijke Philippusschool aan de Louis Bouwmeesterstraat, de TEC Amsterdam aan de Vlaardingenaan, de

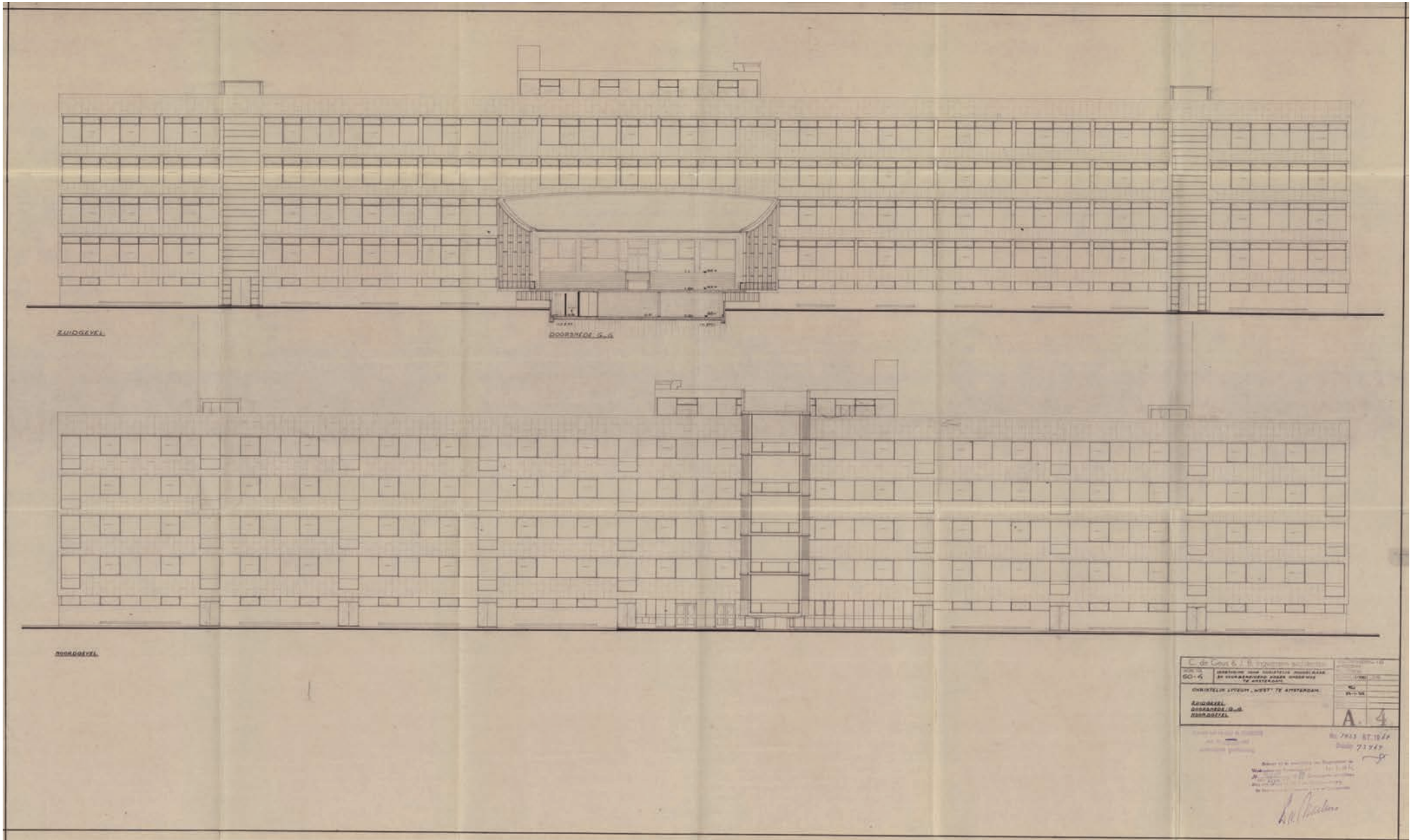
School en gymzaal vanaf de Schipluidenlaan, 1971.

Christelijke Nijverheidsschool voor meisjes aan de Derkinderenstraat en Christelijk Lyceum Pascal (nu het Calvijn Junior College). Het materiaalgebruik van de scholen komt overeen: betonnen gevels, platte daken en grote vensters (met roede-verdeling). Een terugkerend element bij de scholen zijn de gymzalen, die allen uitgevoerd zijn in beton, met betonnen spanten en eenzelfde roede-verdeling.

Van waarde aan het Calvijn Junior College is de evenwichtige compositie van de verschillende bouwvolumes, zonder dat de herkenbaarheid van de functies verloren gaat. Architectonisch vertoont het voormalige lyceum overeenkomsten met de overige gebouwen in de voorzieningstrook: gevels bekleed met betonnen platen, stalen kozijnen met ritmische roede-verdeling en een glazen trappenhuis. De losse gymzaal is van bijzonder architectonische waarde. De geleiding van de gevels met betonnen spanten die doorloopt in de betonnen kolommen waar het geheel op rust en de roede-verdeling van de stalen kozijnen zijn bijzonder voor een dergelijk bouwtype.

School en alua in eigen bouwdeel, 1971.

Gevels schoolgebouw.

Typologische waarde – Het Calvijn Junior College is een gaaf voorbeeld van een naoorlogse middelbare school. Binnen één gebouw zijn diverse functies (leslokalen, aula) georganiseerd, waarbij deze functies ruimtelijk nog duidelijk te onderscheiden zijn. Zoals vaker voorkomt bij dit type scholen, staat de gymzaal los. De school is de enige middelbare school waar zowel het hoofdgebouw als de losstaande gymzaal beide hoge esthetische kwaliteit hebben.

Gaafheid/herkenbaarheid - Het scholencomplex tussen de Cornelis Lelylaan en de Schipluidenlaan is tot 1974 regelmatig uitgebreid met bouwwerken en aanbouwen. Het Calvijn Junior College werd uitgebreid en VBO school De Poort werd op hetzelfde terrein aan de Schipluidenlaan gebouwd. De school en de gymzaal zijn echter niet ingrijpend gewijzigd.

Monumentwaardigheid - Het Calvijn Junior College maakt deel uit van een voorzieningenstrook en heeft een hoge ensemblewaarde. Het complex bestaat uit een zorgvuldige compositie van volumes, met onderling architectonische verschillen en familieverbanden. De integrale kwaliteit maakt deze school van nationaal belang en het belangrijkste werk van Ingwersen in Slotervaart.

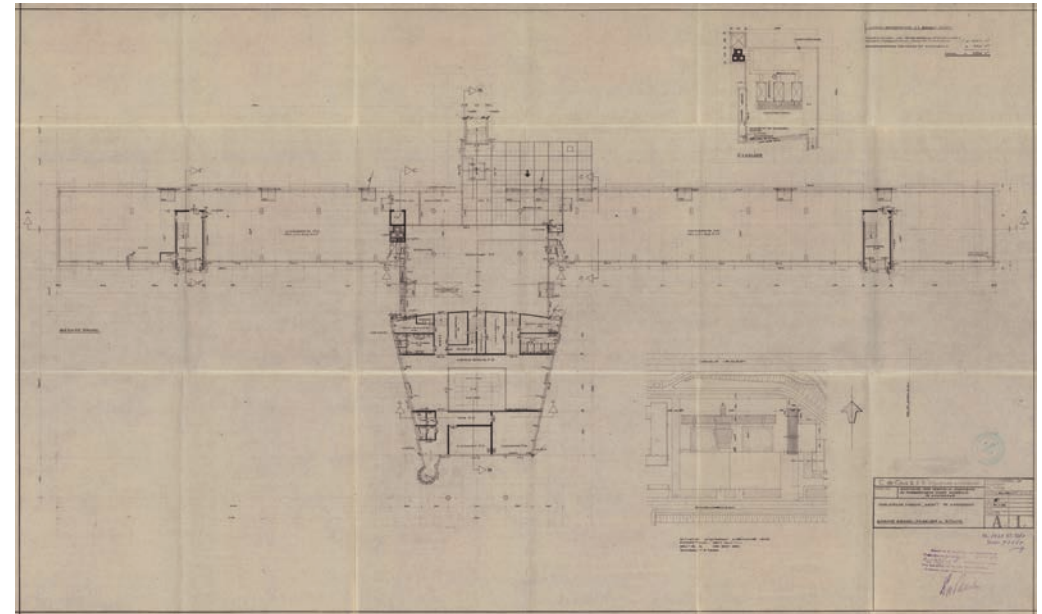
Aanbevelingen – Het verdient aanbeveling om de school bij herontwikkeling van de strook met onderwijsinstellingen te behouden, wellicht her te bestemmen en in te zetten als identiteitsdrager en beeldmerk van de ontwikkeling.

Bronnen

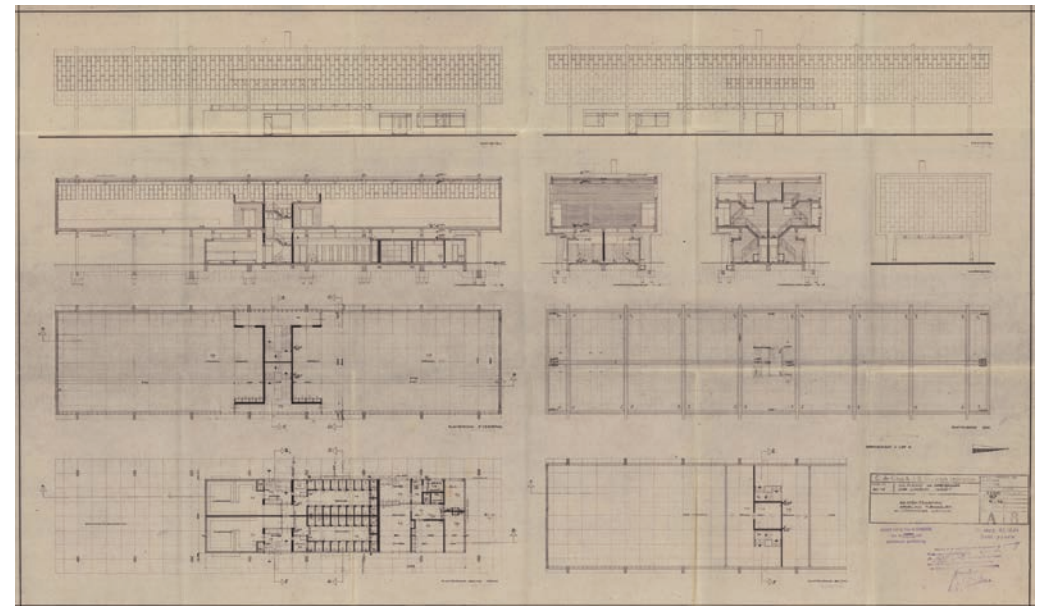
L.M.P. van Meijel, P. Opmeer, K. Loeff, *Scholen, Categorieel onderzoek wederopbouw 1940-1965*, Zeist 2003.

J.B. Ingwersen, Christelijk lyceum te Amsterdam, *Bouw 16* (1963) 42, p 1383.

A.J. van der Steur en W. Snieder, Hogere Zeevaartschool te Amsterdam, *Bouw 16* (1962) 31, p 1105.

Plattegrond begane grond schoolgebouw.

Plattegronden en gevels van de losstaande gymzaal.

8 Nova College Mondriaanstraat (Cartesius Lyceum)

Functie: school, voormalig Cartesius Lyceum

Adres: Piet Mondriaanstraat

Bouwjaar/periode: 1957

Ontwerp: Dienst der Publieke Werken

Beschrijving – Het Nova College Mondriaanstraat bestaat uit vier aaneengesloten bouwvolumes op een plein. Een rechthoekig bouwvolume, van drie bouwlagen en een souterrain, vormt het hoofdgebouw. Haaks op het hoofdgebouw staat de gymzaal, een rechthoekige bouwvolume van een bouwlaag. Een hoge gang verbindt beide gebouwen met elkaar. Aan de Johannes Hilverdinkstraat staat het derde bouwvolume, dat verbonden is met de achtergevel van het hoofdgebouw en is opgebouwd uit twee schuine vleugels met daartussen het vierde bouwvolume: de aula. In het hoofdgebouw en de twee schuine vleugels zijn de klaslokalen gesitueerd. Tevens zijn in de schuine vleugels de kantoren gesitueerd.

De gevels van het hoofdgebouw en de schuine zijvleugels zijn verticaal geled met betonnen banden die een raster op de gevel vormen met daartussen vensters van stalen kozijnen met roedeverdeling en rode beplating aan de onderkant. De verhoogde en vooruitspringende hoofdentree bevindt zich in het midden van de voorgevel van het hoofdgebouw en is bereikbaar via een trap. De gesloten zijgevels met betonnen omlijstingen zijn uitgevoerd in lichte bakstenen in klezorenverband. De gevels van de gymzaal bestaan uit dezelfde bakstenen, metselverband en verticale geleiding door betonnen banden. De zijgevels van de gymzaal, waarvan het midden vooruitspringt, hebben een gesloten karakter en zijn eveneens met beton omlijst. De gevel van de gang tussen de gymzaal en het hoofdgebouw is vrij gesloten en

opgebouwd uit drie horizontale delen: een strook van beplating met kleine vensters en betonnen omlijsting aan de onderkant, bakstenen in het middendeel met een enkel vierkant venster en aan de bovenkant (onder de dakrand) een smalle strook van kleine vensters met betonnen omlijsting. De verschillende bouwvolumes worden afgesloten door een zadeldak met een flauwe helling.

Stedenbouwkundige waarde - De school ligt op een stedenbouwkundig belangrijke plek, op de kruising van de Jan Tooropstraat met de voorzieningstrook door het Overtoomseveld Noord. De Jan Tooropstraat is een belangrijke wijkontsluitingsweg binnen Overtoomse Veld, die aansluit op de hoofdverkeersaders als de Jan van Galenstraat, Jan Evertsenstraat en de Postjesweg. Na de Tituskapel en het Openbaar Lyceum (inmiddels gesloopt) was de Mondriaanschool de volgende schakel in de voorzieningstrook aan de Piet Mondriaanstraat. De school ligt tegenwoordig verscholen achter het groen en wordt op deze manier van de Jan Tooropstraat en de Piet Mondriaanstraat gescheiden.

Ensemblewaarde - De school maakt deel uit van een oorspronkelijke reeks openbare gebouwen aan de Piet Mondriaanstraat. Deze reeks is echter niet meer intact, wat de ensemblewaarde vermindert.

Architectonische waarde - Voor de school paste de dienst Publieke Werken een vormtaal toe in materialen kenmerkend voor de naoorlogse periode: gevelgeleding met betonnen banden, stalen kozijnen met verspringende roeden en een flauwe

Entreepartij van school.

Vleugel met leslokalen.

Aansluiting hoofdgebouw op gymzaal.

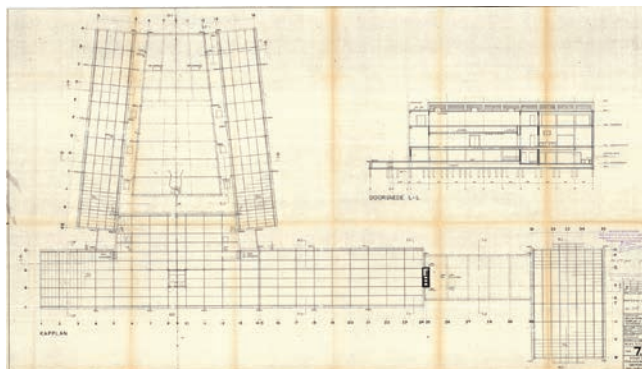
Gymzaal.

dakhelling. Deze vormentaal is consequent toegepast in alle bouwonderdelen: de gymzaal, lokalen en aula. Naast de entreepartij is aan weerszijden een kleurrijk mozaïek aangebracht, de kunstenaar hiervan is onbekend.

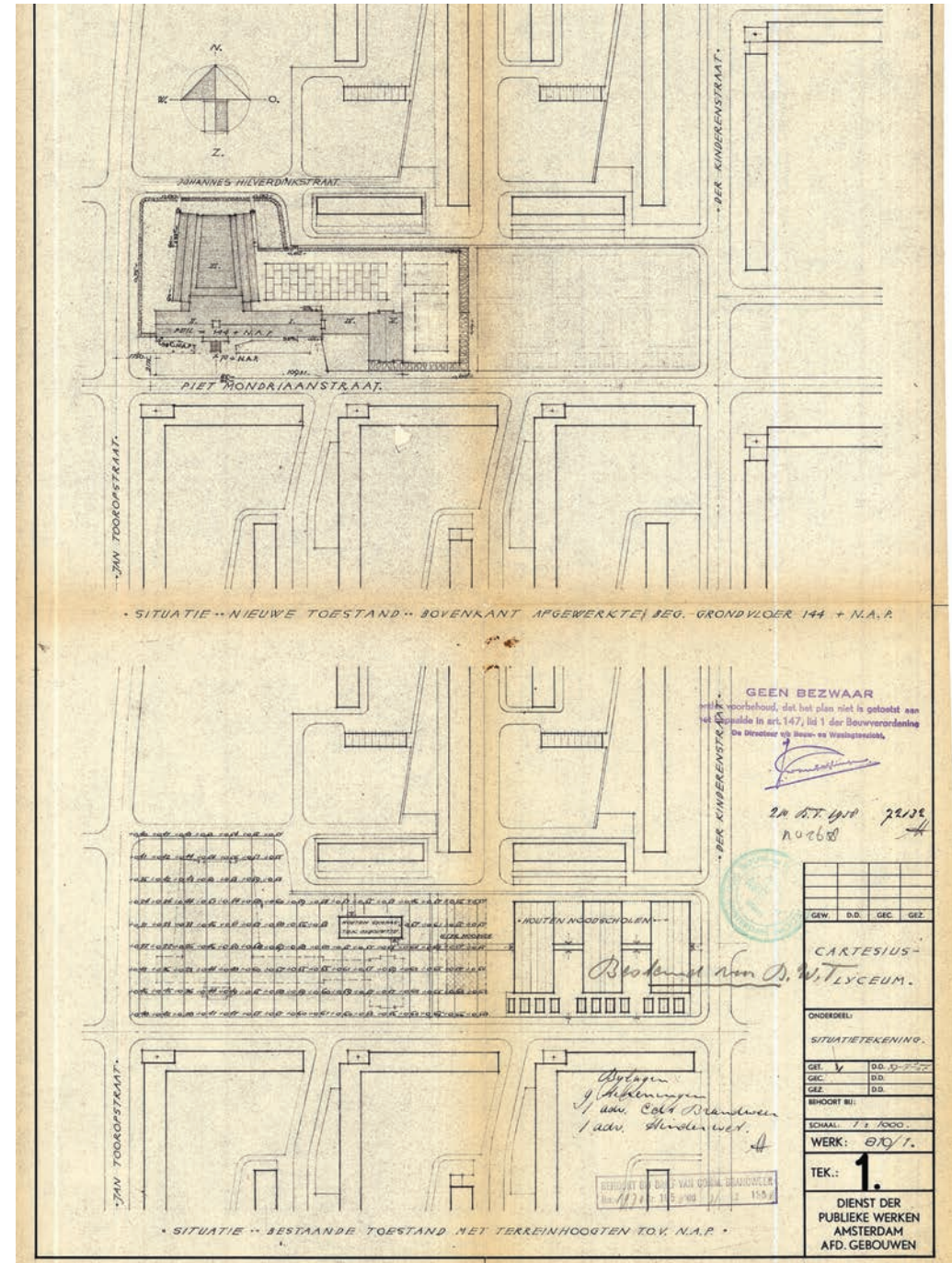
Typologische waarde - De school is een gaaf voorbeeld van een naoorlogse middelbare school. Binnen één gebouw zijn diverse functies (leslokalen, gymzaal, aula) georganiseerd, waarbij deze functies ruimtelijk nog duidelijk te onderscheiden zijn. In de naoorlogse periode werden scholen gezien als cultureel centrum en hart van de gemeenschap. Ruimtelijk kwam dit tot uitdrukking in een centrale ruimte zoals een aula of hal voor gezamenlijke activiteiten en bijeenkomsten. Het Nova College is exemplarisch voor de naoorlogse scholenbouw in Amsterdam.

Gaafheid/herkenbaarheid - Het bouwvolume van de school heeft geen ingrijpende wijzigingen ondergaan. De oorspronkelijk in uniforme kleur geschilderde kozijnen zijn tegenwoordig in verschillende kleuren geschilderd.

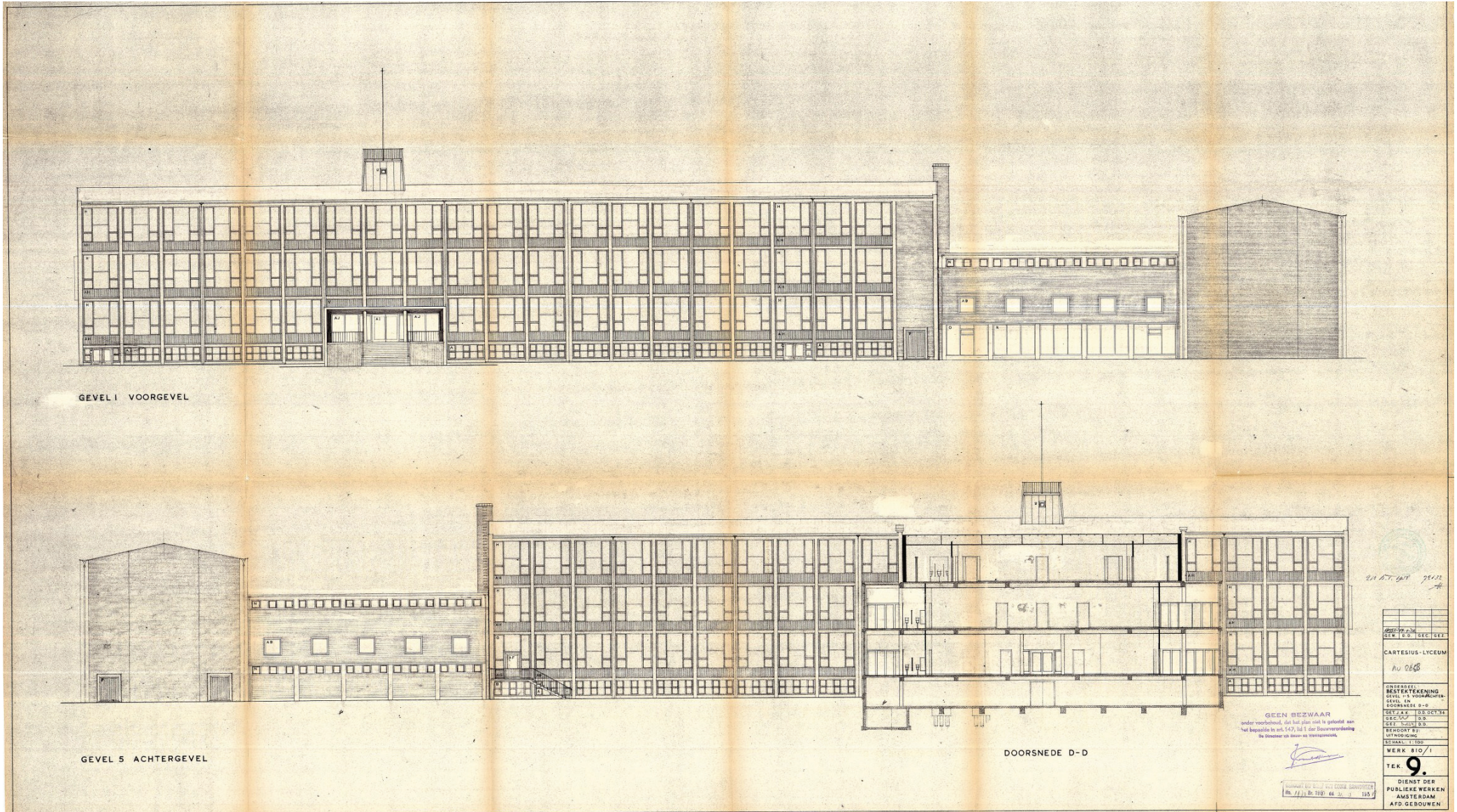
Monumentwaardigheid - De school staat op een belangrijke stedenbouwkundige plek en is een gaaf voorbeeld van een naoorlogse middelbare school. Kenmerkend zijn de indeling van het gebouw, het materiaalgebruik en de detaillering. Het ensemble van openbare gebouwen, waar het deel van uit maakte, is echter niet meer intact.

Plattegrond begane grond.

Situatietekening,

Gevels.

Aanbevelingen – Oorspronkelijk had al het houtwerk van het schoolgebouw dezelfde kleur. Inmiddels zijn er verschillende kleuren gebruikt. Het zou de architectonische waarde versterken als het houtwerk in één kleur geschilderd zou worden.

Bronnen

L.M.P. van Meijel, P. Opmeer, K. Loeff, *Scholen, Categorieaal onderzoek wederopbouw 1940-1965*, Zeist 2003.

Vleugel met leslokalen, 1960

Entreepartij, 1961.

9 Louis Bouwmeesterschool

Functie: school

Adres: Louis Bouwmeesterstraat

Bouwjaar/periode: 1956

Ontwerp: Dienst Publieke Werken

Beschrijving - Het gebouw, op de hoek van de Louis Bouwmeesterstraat en de Pieter Calandlaan, bestaat uit twee vleugels die met elkaar verbonden zijn door twee gangen. Zo ontstaat een H-vormige plattegrond. De vleugel aan de Pieter Calandlaan bestaat uit twee bouwlagen, de vleugel aan de Lobo-Braakensiekstraat heeft een bouwlaag. Beiden hebben een zadeldak met een flauwe helling.

Bij het originele ontwerp vormden de twee gangen de hoofdentree tot het gebouw en waren het verbindende element tussen de twee vleugels. In de lage vleugel bevonden zich het handenarbeidlokaal, garderobe, gehoorzaal en het gymnastieklokaal.

De hoge vleugel heeft zes even grote lokalen, die vanaf het schoolplein direct toegankelijk zijn. De eerste verdieping, met eveneens zes lokalen, is bereikbaar via de trappenhuizen aan het einde van de glazen gangen.

De beide vleugels zijn uitgevoerd in rode baksteen. In de gevel van de hoge vleugel met klaslokalen worden gevelvlakken van baksteen afgewisseld met glazen puien van stalen vensters met een regelmatige roedeverdeling. Aan de kant van het schoolplein bevinden zich zes deuren die toegang tot de lokalen geven. De zijgevels zijn gesloten en er loopt aan beide kanten een vluchtrap langs de gevel.

De gevel van de lagere vleugel bestaat eveneens uit rode bakstenen, onderbroken door vensters van stalen kozijnen met roedeverdeling. In de voorgevel zijn duidelijk de gymzaal, schoolzaal en handenarbeid-ruimte af te lezen. De vensters met betonnen

omlijstingen markeren deze plekken, waarbij de schoolzaal in het midden van de gevel gemarkeerd wordt door een glazen pui.

Het gebouw werd in 1998 gewijzigd. De verbindende glazen gangen werden verbreed tot een uitbouw met toiletten en extra lokalen. De hoofd vleugel kreeg een andere indeling en werd een gebouw op zich. De lokalen kwamen deels aan een gang te liggen, de twee trappenhuizen verhuisden richting het einde van de vleugels en een derde hoofdtrappenhuis werd aan de vleugel toegevoegd. Ook de gevel van de hogere vleugel wijzigde. De duidelijke functieverdeling is nu minder goed afleesbaar, omdat bakstenen zijn vervangen door dezelfde vensters die voor de lokalen zijn gebruikt. Tevens is er een laagbouw achter het schoolgebouw op het schoolplein bijgebouwd, van een enkele bouwlaag met een plat dak.

Stedenbouwkundige waarde - Aan de groene rand van het stadsdeel en op de hoek van de Pieter Calandlaan en de Louis Bouwmeesterstraat ligt de Louis Bouwmeesterschool. De school is een onderdeel van de reeks van vrijstaande openbare gebouwen aan de Pieter Calandlaan. De Louis Bouwmeesterstraat met daaraan eengezinswoningen en twee kerken (de Verrijzeniskerk en het Apostolisch Genootschap) is een belangrijke verkeersweg tussen de Louis Christijnbuurt en de Jaques Veltmanbuurt en verbindt deze wijken met elkaar.

Ensemblewaarde - De Louis Bouwmeesterschool vormt samen met de naburige kleuterschool aan de Pieter Calandlaan een ensemble van onderwijsinstellingen. De beide scholen verschillen sterk in zowel architectonisch als typologisch opzicht.

Vleugel met leslokalen aan de Calandlaan.

Schoolplein.

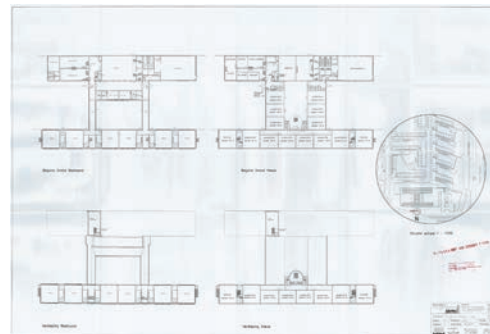

Gymzaal aan Lobo Braakensiekstraat.

Architectonische waarde – Net als het Nova College Mondriaanstraat werd de Louis Bouwmeesterschool ontworpen door de Dienst Publieke Werken. De vormtaal die is toegepast is kenmerkend voor de naoorlogse scholenbouw: gevelgeleding met betonnen banden, stalen kozijnen met verspringende roeden en een flauwe dakhelling. De compositie van de verschillende bouwdelen - een hoge en een lage vleugel en een verbindende gang ertussen – is zorgvuldig ontworpen en maakt de school samen met de kenmerkende vormtaal een architectonisch geheel.

Typologische waarde - De Louis Bouwmeesterschool is een voorbeeld van een school van het zogenaamde H-type, met twee evenwijdige vleugels verbonden door twee gangen. De plattegrond zorgde voor een functionele scheiding met lesgeven in de ene vleugel en de algemene functies zoals kantoren en groepsactiviteiten (gymzaal, toneelzaal, handenarbeid) in de andere vleugel. Dit H-type was ontwikkeld door de hoofdarchitect van de dienst Publieke Werken Amsterdam: J. Leupen en hiermee typisch voor de scholen in het naoorlogse Amsterdam. De school van het H-type komt regelmatig voor in de westelijke tuinsteden, maar in Slotervaart is de Louis Bouwmeesterschool de enige school van dit type.

Gaafheid/herkenbaarheid - In 1998 zijn de twee losse gangen samengevoegd tot een centrale entreepartij en zijn er lokalen aan de gangen toegevoegd, wat gevolgen had voor de interne en externe ontsluiting van het gebouw. De gangen vormden niet langer een directe verbinding tussen de twee vleugels, deze functie werd overgenomen door de nieuwe overdekte binnenplaats. Gelijk met deze ingreep

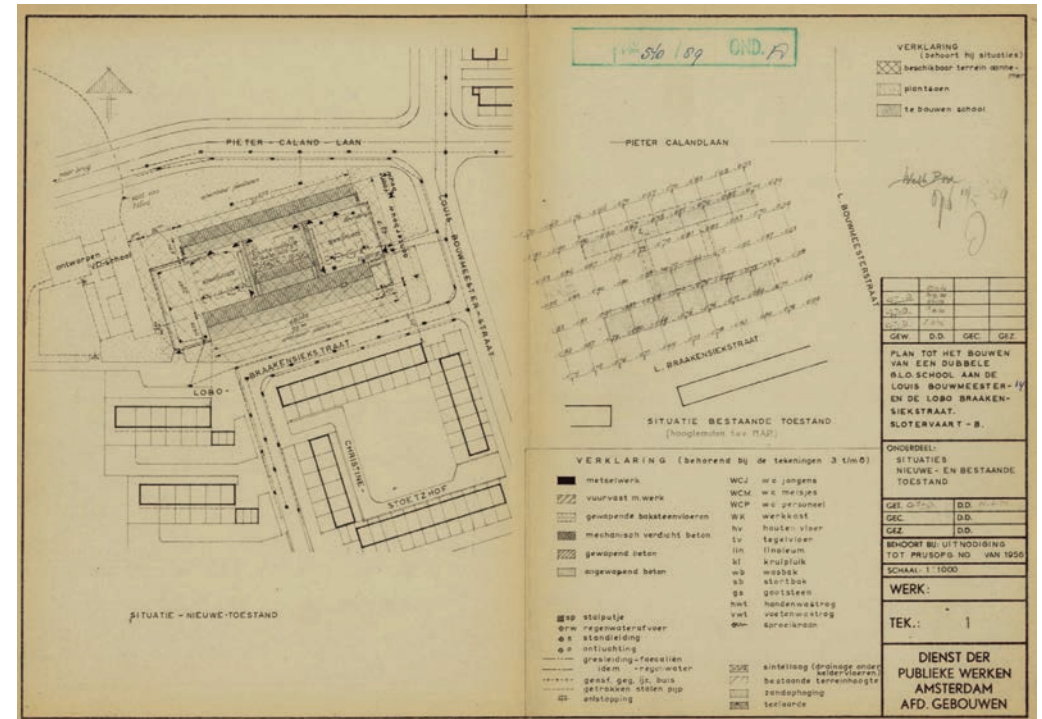

Wijzigingen in plattegrond, 1998.

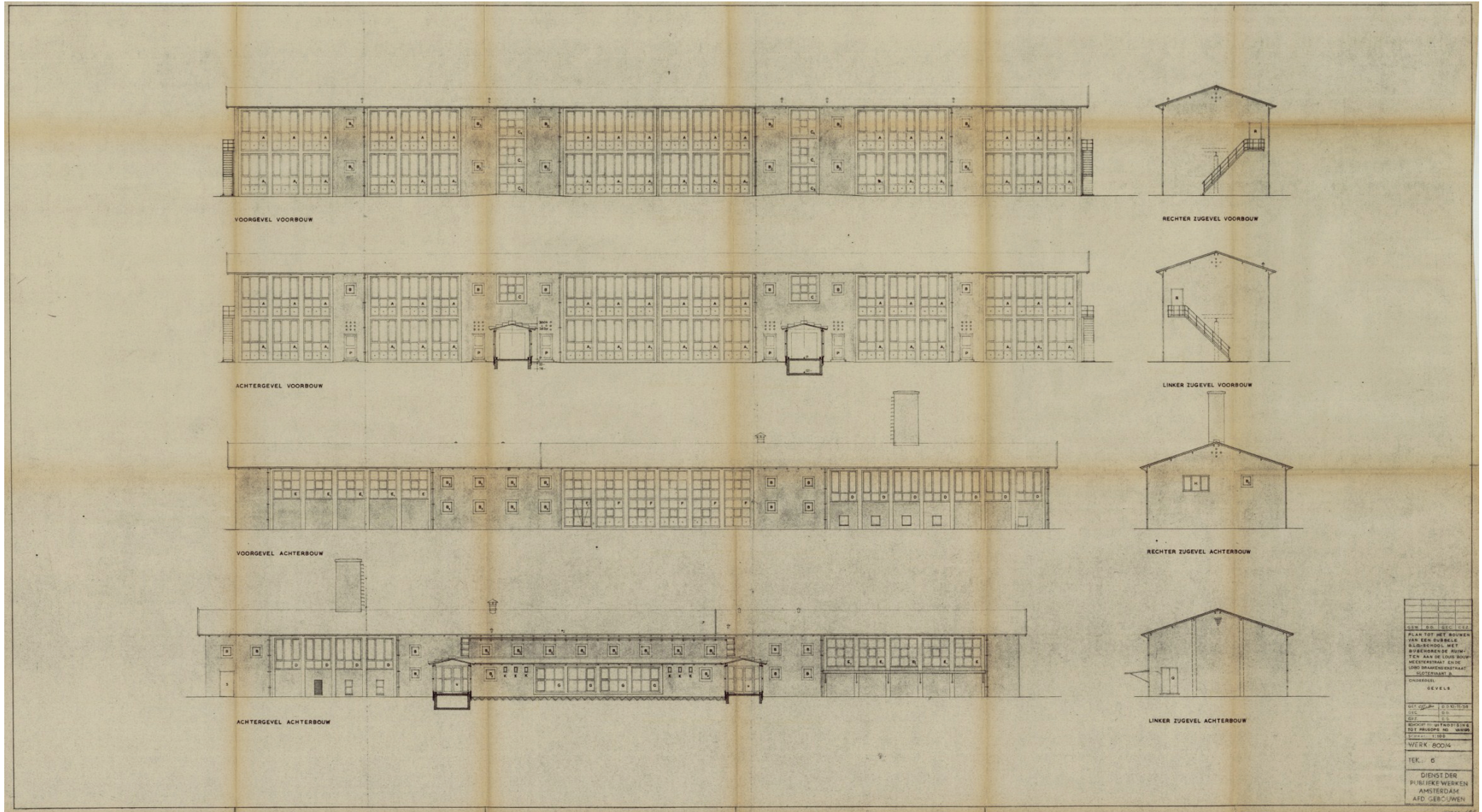
is de gevel aan de Pieter Calandlaan gewijzigd. Gemetselde geveldelen met kleine vensters zijn vervangen door grote vensters wat materialisering en maatvoering vergelijkbaar met de overige bestaande geveldelen.

Monumentwaardigheid – De Louis Bouwmeesterschool is exemplarisch voor de scholen ontworpen door de Dienst Publieke Werken in de westelijke tuinsteden wat betreft typologie en architectuur. Het is een kenmerkende lagere school in Slotervaart.

Aanbevelingen – Het belangrijkste typologische kenmerk van de Louis Bouwmeesterschool is de H-vormige plattegrond. Binnen Slotervaart is dit de laatste school van het H-type. Bij de verbouwing in 1988 is de kenmerkende plattegrond aangetast. Wellicht kan de samenhang tussen de bouwdelen in de toekomst hersteld worden, op de oorspronkelijke of een nieuwe manier.

Situatie.

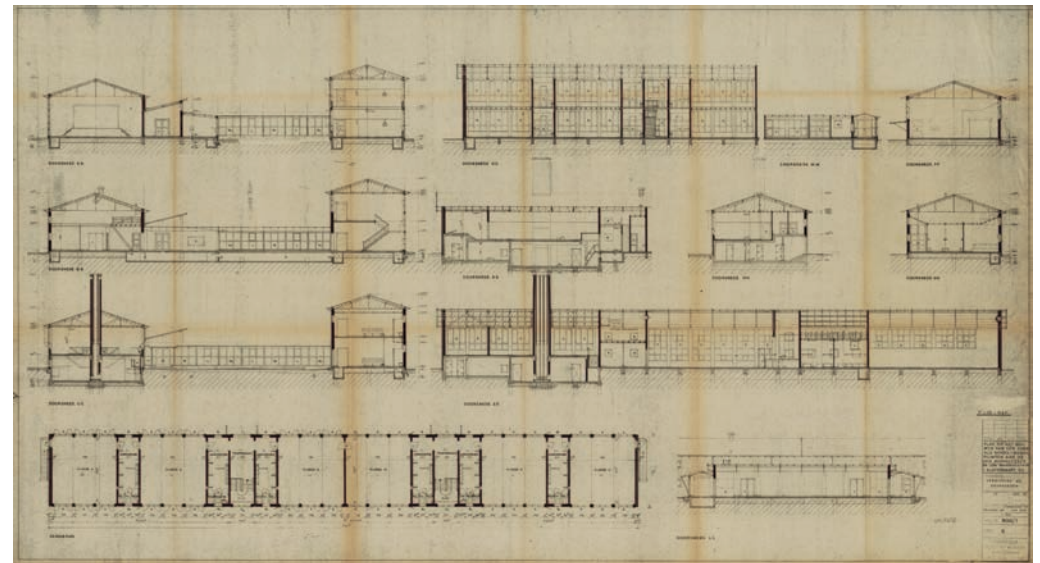
Gevels.

Bronnen

L.M.P. van Meijel, P. Opmeer, K. Loeff, *Scholen, Categorieaal onderzoek wederopbouw 1940-1965*, Zeist 2003.

Bouwmeesterschool vanaf de brug, 1960.

Plattegronden en doorsneden.

10 Vliegbasis De Huygens (Huygensschool)

Functie: bedrijfsverzamelgebouw, voormalige Huygensschool, voormalige RK Technische School Dominicus Savia

Adres: Jan Evertsenstraat 717

Bouwjaar/periode: 1968, herbestemming 2005-2007

Ontwerp: K.P. Tholens & L. van Steenhardt Carré, Amsterdam

Ontwerp herbestemming: Dedato ontwerpers en architecten, Amsterdam

Beschrijving - De technische school die in 1968 werd geopend onder de naam RK Technische School Dominicus Savia is na een ingrijpende verbouwing in 2007 veranderd in een bedrijfsverzamelgebouw. Oorspronkelijk had de school aan de Jan Evertsenstraat een getrapte opbouw met drie bouwdelen; een groot haakvormig volume van vier bouwlagen, een kleiner rechthoekig volume van drie lagen en een aanbouw van twee lagen. De laatste twee bouwvolumes zijn gesloopt bij de herontwikkeling van de locatie. Het overgebleven en grootste bouwvolume bestaat uit een haakvormige plattegrond van vier verdiepingen en een plat dak. In de hoek van de haak staat een rechthoekig bouwvolume over de hoogte van twee bouwlagen, met zeven sheddaken. In dit deel bevonden zich de praktijkruimtes.

De voorgevel van dit bouwdeel is gerestaureerd en niet gewijzigd. De gevel bestaat uit vier hoge vensterstroken, op iedere bouwlaag één, van elkaar gescheiden door betonnen borstweringen. Verticaal is de gevel in veertien traveeën geleed volgens het grid van de dragende kolommen. De vensterstroken zijn met aluminium renovatiekozijnen onderverdeeld in drie stroken van vier vensters tussen de kolommen van de draagconstructie. De hoofdentree bevindt zich in een entreepartij aan de rechterkant van het bouwdeel. De gevel van de entreepartij springt over

de hele hoogte uit over de breedte van twee traveeën. Deze gevel is bekleed met gele gevelplaten in hetzelfde raster als de vensterstroken ernaast. In de entreepartij zijn 21 vensters van verschillende afmetingen gemaakt volgens een willekeurig patroon en zonder rekening te houden met het raster van de gevelplaten. Hetzelfde gele plaatmateriaal is gebruikt voor de dakrand van de hele gevel en voor een beëindiging van gevel aan de rechterkant. Aan de rechterzijgevel bevindt zich het noodtrappenhuis, voorzien van een glazen gevel, met betonnen balkons op iedere bouwlaag. De achtergevel heeft dezelfde indeling van vensterstroken en borstweringen als de voorgevel. De oude praktijkruimte onder de sheddaken heeft een glazen pui.

In de periode 2005-2007 is het oude schoolgebouw deels gesloopt en is het bewaard gebleven bouwdeel gerenoveerd. In 2007 is het gebouw heropend onder de naam Vliegbasis De Huygens. Het is een bedrijfsverzamelgebouw voor kleine bedrijven met een gezamenlijke receptie en kantine. Tegen de linkergevel van het overgebleven bouwdeel van de school is een woongebouw van negentien bouwlagen in aanbouw, zodat de gevel van de school niet meer zichtbaar is.

Stedenbouwkundige waarde – De Jan Evertsenstraat vormt één van de belangrijke oost-west-verbindingen van de vooroorlogse stad met de naoorlogse stad. De weg heeft een breed profiel en wordt aan de noordkant begeleid door een brede groenstrook met waterpartijen en aan de zuidkant van de weg staan grote gebouwen, zowel woongebouwen als openbare gebouwen. De voormalige Huygensschool is één van deze gebouwen aan de zuidkant. Oorspronkelijk functioneerde de school ook als een poort naar de buurt ten zuiden van de Evertsenstraat, maar door de sloop van

Voorgevel aan de Jan Evertsenstraat

Achterkant met sheddaken.

de bouwdelen op de hoek is deze functie vervallen. Op de plaats van de gesloopte bouwdelen komen nieuwe woongebouwen van dezelfde schaal als de overige gebouwen. De oorspronkelijke morfologische geleding verdwijnt daarbij, er ontstaat een wand van gelijke hoogte met op de hoek een nieuw torenaccent. In deze nieuwe compositie heeft het bewaard gebleven deel van de school geen dominante positie in de stad meer.

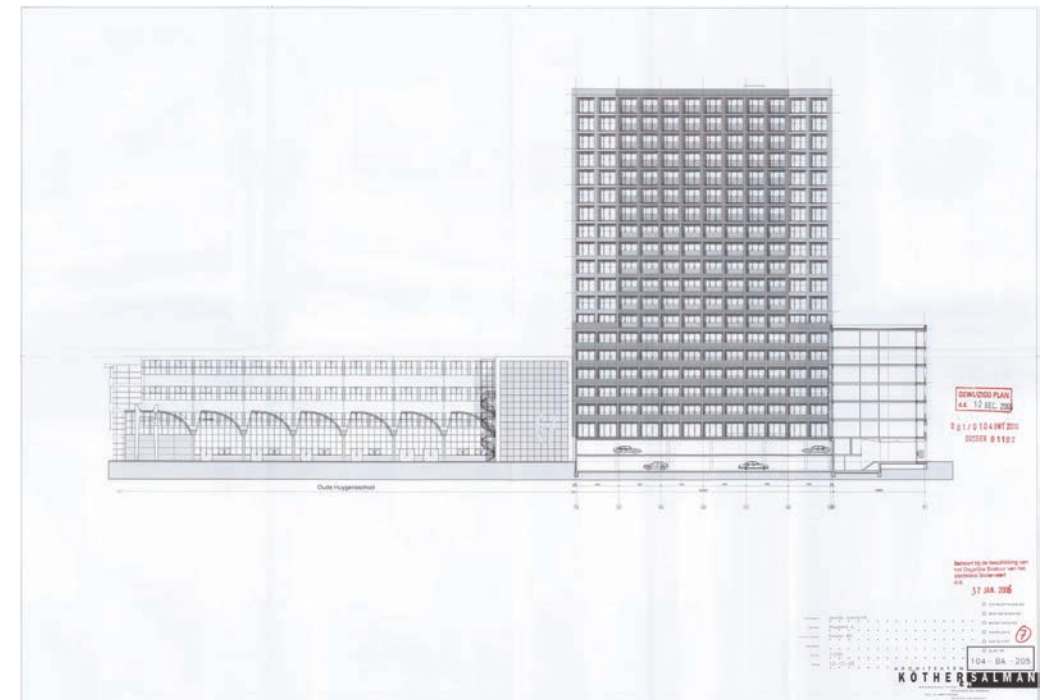
Ensemblewaarde – Oorspronkelijk was het schoolgebouw groter, slechts één van de drie bouwdelen is bewaard gebleven. Op de locatie van deze bouwdelen is een nieuwe straatwand ontworpen. In dit nieuwe ensemble speelt het bewaard gebleven deel van de school een ondergeschikte rol. De verrassing zit aan de achterkant, waar de praktijklokalen bewaard zijn gebleven. Hier is de oude school het dominante element van het ensemble dat afsteekt tegen een decor van nieuwbouw.

Architectonische waarde – Het Amsterdamse architectenbureau K.P. Tholens & L. van Steenhardt Carré ontstond in de jaren vijftig door de associatie van de architect K.P. Tholens (1882-1976) met de jongere L. van Steenhardt Carré (1915-2002). Tholens had veelal katholieke opdrachtgevers, waarvoor hij voornamelijk kerken bouwde. Hij ontwierp onder andere, in samenwerking met G.H.M. Holt en H.J. van Balen, respectievelijk de Sint Josephkerk in Bos en Lommer (1950-1952) en de Christus Koningkerk in Oost (1959). Beide kerken zijn opgenomen in de top honderd van het Bureau Monumenten en Archeologie (BMA) van de centrale stad en de Sint Josephkerk is daarnaast ook opgenomen in de landelijke top honderd van de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM). Na de

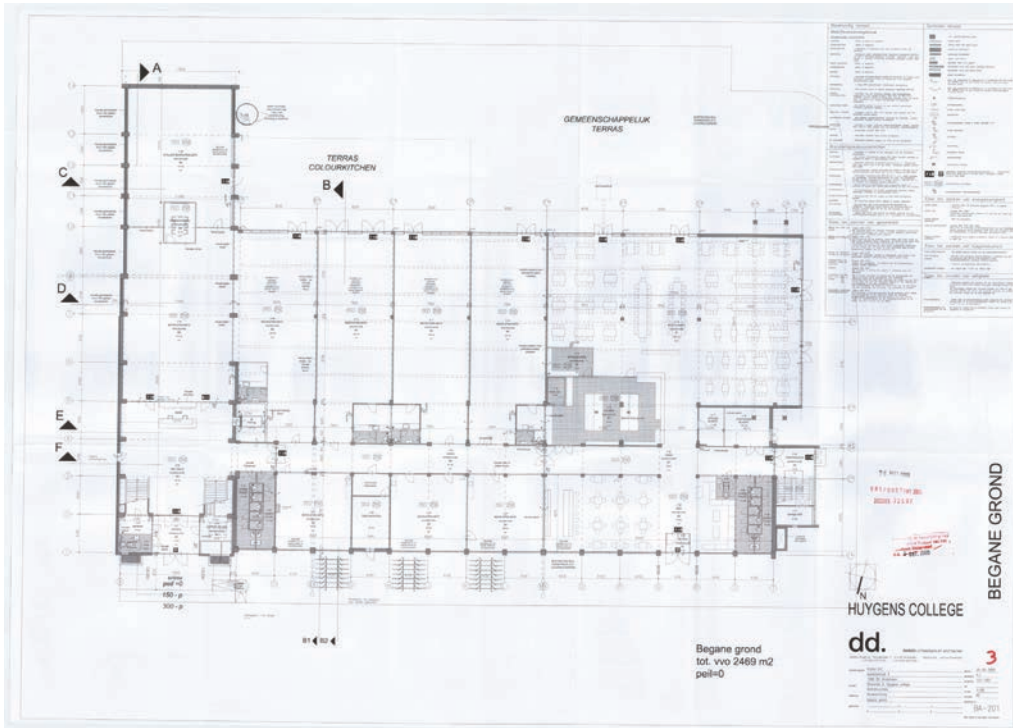

associatie bouwden Tholens en Steenhardt Carré aan meer religieuze gebouwen, raadhuisen en scholen zowel in Amsterdam als daarbuiten. Van deze laatste categorie zijn de Fatimaschool in Bos en Lommer (1954) en de voormalige Huygensschool twee representatieve ontwerpen in Amsterdam. De school uit Bos en Lommer is opgenomen in de top honderd van het BMA.

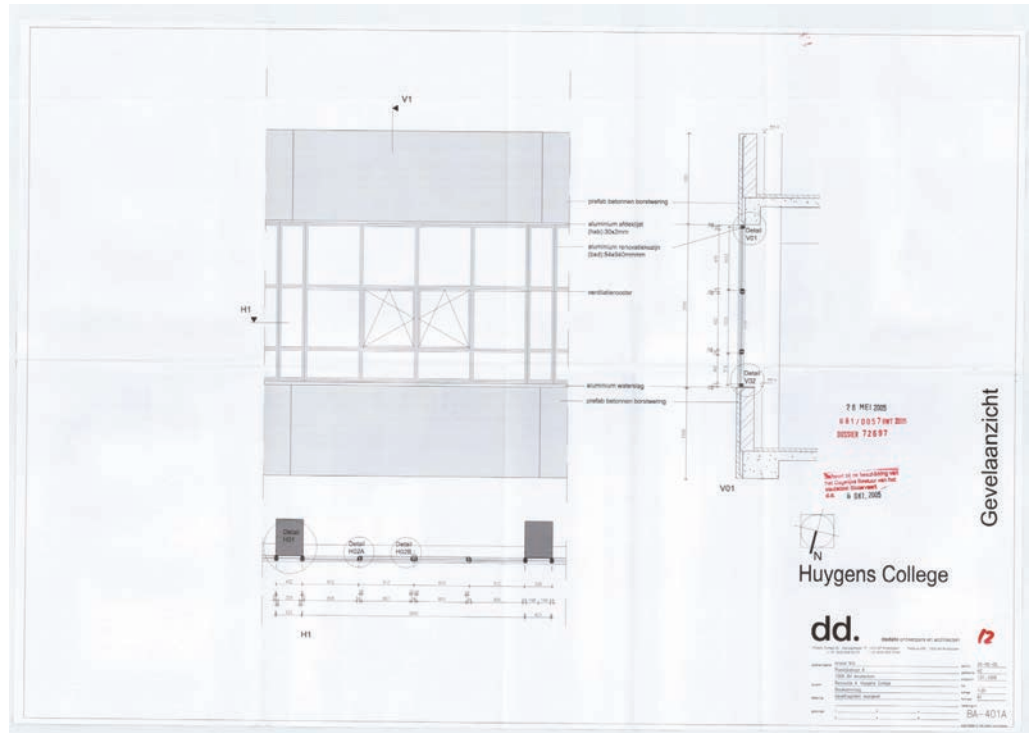
De voormalige Huygensschool was van grote architectonische waarde door de compositie van de bouwvolumes en de architectonische detaillering. De praktijkruimte is in de luwte van het hogere haakvormige bouwvolume geplaatst, afgesloten van de doorgaande wegen. De aansluiting tussen de bouwvolumes is zorgvuldig uitgewerkt door een contrast in dakvorm en verschil in materialisering. De architectonische details als een kader om de gevel en strookvensters zijn representatief voor de scholen van Tholens en Steenhardt Carré. De randen gevel van de voormalige school wordt benadrukt door een kader van gele platen, die ter hoogte van de entreepartij breder is.

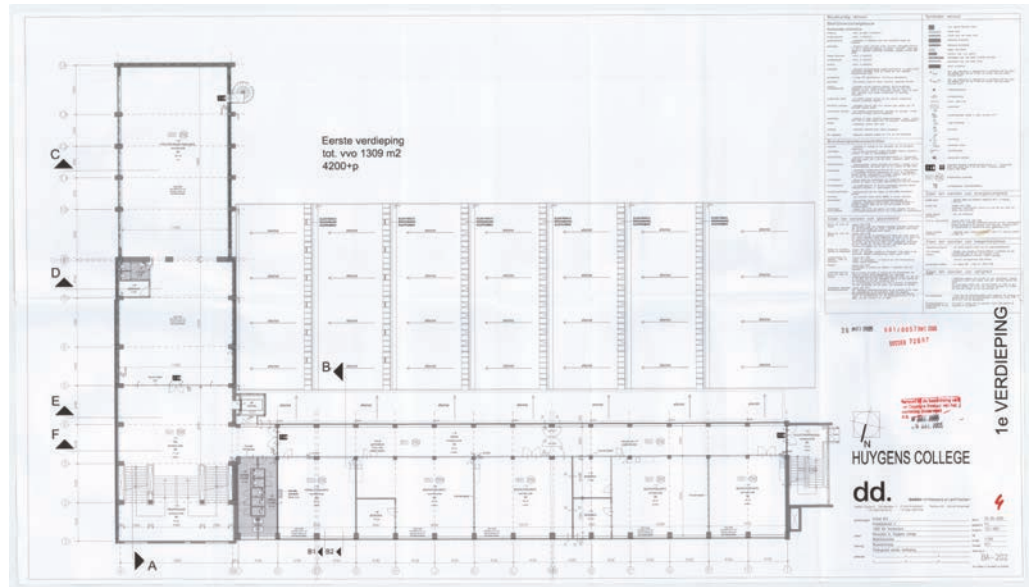
Achtergevel Vliegbasis De Huygens met links ervan het nieuwe woongebouw van 19 bouwlagen.

Plattegrond begane grond

^ Geveldetail.

Plattegrond eerste verdieping.

Typologische waarde – De voormalige Huygensschool was een technische school waar verschillende functies in verschillende bouwdelen waren ondergebracht. Inmiddels is een deel van de school afgebroken en het bewaarde deel herbestemd. Het overgebleven deel van de voormalige school weerspiegelt wel de voormalige functie van technische school. Het is duidelijk dat achter de glazen pui en onder de sheddaken de praktijkruimtes gevestigd waren en dat de leslokalen en andere ruimtes voor onderwijs zich bevonden in het haakvormige bouwdeel.

Gaafheid/herkenbaarheid – De voormalige Huygensschool bestond uit drie bouwdelen, waarvan er twee zijn afgebroken. De bouwdelen hadden ieder een eigen vormtaal, zodat het bewaard gebleven bouwdeel zijn architectonische kwaliteit behield.

Voorgevel aan Jan Evertsenstraat

Monumentwaardigheid – De voormalige Huygensschool is, ondanks gedeeltelijke sloop, van waarde voor het stadsdeel Slotervaart vanwege de ligging aan de Evertsenstraat. Typologisch is de school weliswaar niet meer gaaf, maar nog wel herkenbaar als technische school door de markant vormgegeven praktijkruimten aan de achterzijde. Tevens is het gebouw van belang als representatief schoolgebouw in het oeuvre van Tholens & Steenhardt Carré. De voormalige Huygensschool is als geslaagd voorbeeld van herbestemming.

Aanbevelingen – Na de recente herbestemming is het vooral van belang de praktijkruimten herkenbaar te houden in materiaal, kleur en ruimtelijkheid.

Bronnen

L.M.P. van Meijel, P. Opmeer, K. Loeff, *Scholen, Categorieel onderzoek wederopbouw 1940-1965*, Zeist 2003.

Oorspronkelijk schoolgebouw.

De Ark
P. Zanstra
1959-1960

BMA TOP 100
BP BMA TOP 10

Verrijzeniskerk
G.H.M. Holt
1962-1965

BMA TOP 100
BMA TOP 10

Herdenkingskerk
H. Geels
1963-1964

Calvariekerk
M.E. Hartman
1956-1957

K e r k e n

11 De Ark

Functie: Nederlands Hervormde kerk

Adres: Van Ollefenstraat 9

Bouwjaar/periode: 1959-1960

Ontwerp: P. Zanstra, Amsterdam

Beschrijving - De kerk heeft een vierkant grondplan gecentreerd op een rechthoekig kavel achter het winkelgebied Sierplein. Tussen de Van Ollefenstraat en de kerk is een kleine ruimte opengelaten als een soort kerkplein. Dit plein is echter ingericht als parkeerplaats. De kerk bestaat uit een vierkant bouwvolume van een enkele bouwlaag met daar boven op een groot en een kleiner asymmetrisch bouwvolume met een organische vorm. In de as van de hoofdentree, een klein uitstekend bouwvolume, staat een vrijstaande klokkentoren.

Alle ruimten zijn georganiseerd op de begane grond. Centraal in het gebouw ligt de kerkzaal, die over twee bouwlagen doorloopt in het grote bouwvolume op de onderbouw, '... een bouwvorm waarbij de kerk oprijst uit een laagbouw.' (Bouw 1962) Rondom de kerkzaal, met plaats voor 255 personen, zijn alle overige ruimten ondergebracht. Aan de zuidkant bevindt zich een zaal te gebruiken als toneelzaal of als uitbreiding van de kerkzaal met nog eens 190 plaatsen; aan de westkant zijn grote lokalen ontworpen om te knutselen of andere informele bijeenkomsten te houden. Aan de noordkant bevinden zich de ruimten met een meer maatschappelijke functie als het wijkverplegingsbureau, het bureau van de sociaal werkster en de zogenaamde huiskamer. De ruimte ten westen van de kerkzaal is een zogenaamde ontmoetingshal waar kerkgangers elkaar voor de dienst kunnen spreken. Bijzonder in deze ruimte is de kleine bidkapel, die op weekdagen open is.

Voorgevel.

De gevels van de onderbouw kenmerken zich door een grote openheid. Het grootste deel van het geveloppervlak bestaat uit houten kozijnen met een regelmatige verdeling van horizontale en verticale delen. In een groot deel van de kozijnen zit glas, in de rest dichte platen. De gevelvlakken tussen de kozijnen zijn opgetrokken uit metselwerk van een lichte baksteen. De onderbouw is afgewerkt met een licht beige boeibord.

De gevels van de opbouw zijn van hetzelfde metselwerk als de onderbouw, met slechts gevelopeningen aan de oostgevel. Hier zijn glas-in-lood ramen aangebracht in zes vensters, die samen het scheppingsverhaal vertellen. Het holle schaaldak is bedekt met een bitumeuze dakbedekking. De vrijstaande klokkentoren is een staalconstructie op vier kolommen met de klokken bovenin. Op de klokkentoren staat een stalen kruis. De bronzen deuren van de hoofdentree zijn uitgevoerd met een reliëf naar ontwerp van Irene Lopez-Zanstra, dat het verhaal van Noach verbeeldt.

Stedenbouwkundige waarde – In de buurt begrensd door de Lelylaan, Huizingalaan, Slotervaart en Sloterplas stonden oorspronkelijk drie kerken, de Verrijzeniskerk aan de Bouwmeesterstraat, het Open Hof aan de Calandlaan en de Ark aan de Van Ollefenstraat. Van deze kerken heeft de Ark de minst prominente ligging. De kerk maakt deel uit van een zone bijzondere bebouwing met zorgcentrum De Drie Hoven aan de westkant, een vestiging van het ROC aan de noordkant en het winkelcentrum Sierplein aan de oostkant. De relatie met het zorgcentrum en het winkelcentrum is stedenbouwkundig niet hoogwaardig. De kerk ligt ingeklemd tussen de achterkant van de winkelwoningen. De diagonale verkaveling van het zorgcentrum levert een restruimte achter de kerk.

Rechterzijgevel.

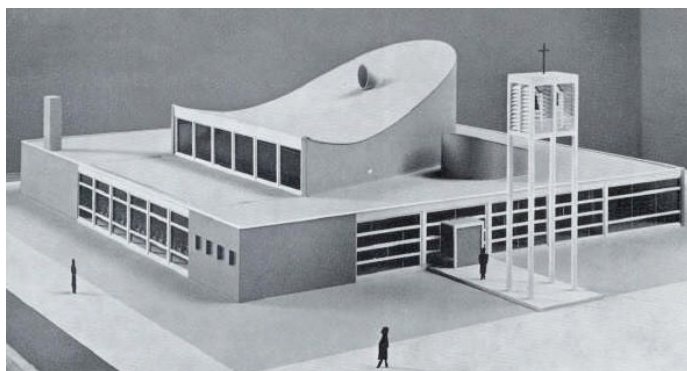

Entreepartij.

Ensemblewaarde - De kerk staat op een ruime kavel, omringd door bomen en een plein. De kerk is geen onderdeel van een complex met meerdere gebouwen zoals een pastorie of school, alle functies zijn in één bouwvolume ondergebracht.

Architectonische waarde – De architect van De Ark, P. Zanstra (1905-2003), is vooral bekend vanwege zijn woningbouw, winkelcentra, kantoren en bedrijfsgebouwen. In de lijst van de RACM met 100 monumenten uit de wederopbouwperiode staat één gebouw van Zanstra, een flat aan de Segbroeklaan in Den Haag (1957). Op de lijst van het BMA staan drie projecten, allen in de westelijke tuinsteden: tuinstad Middenmeer (1955), het woningcomplex aan de Dunantstraat (1959) en de kerk De Ark (1959). Hij bouwde kort na elkaar twee Nederlands Hervormde kerken in Amsterdam-West. In 1961 werd De Ark in Slotervaart opgeleverd, vier jaar later De Hoeksteen in Slotermeer. Deze kerken verschillen sterk wat betreft afmetingen en stedenbouwkundige ligging, maar de architectonische vormtotaal is duidelijk verwant.

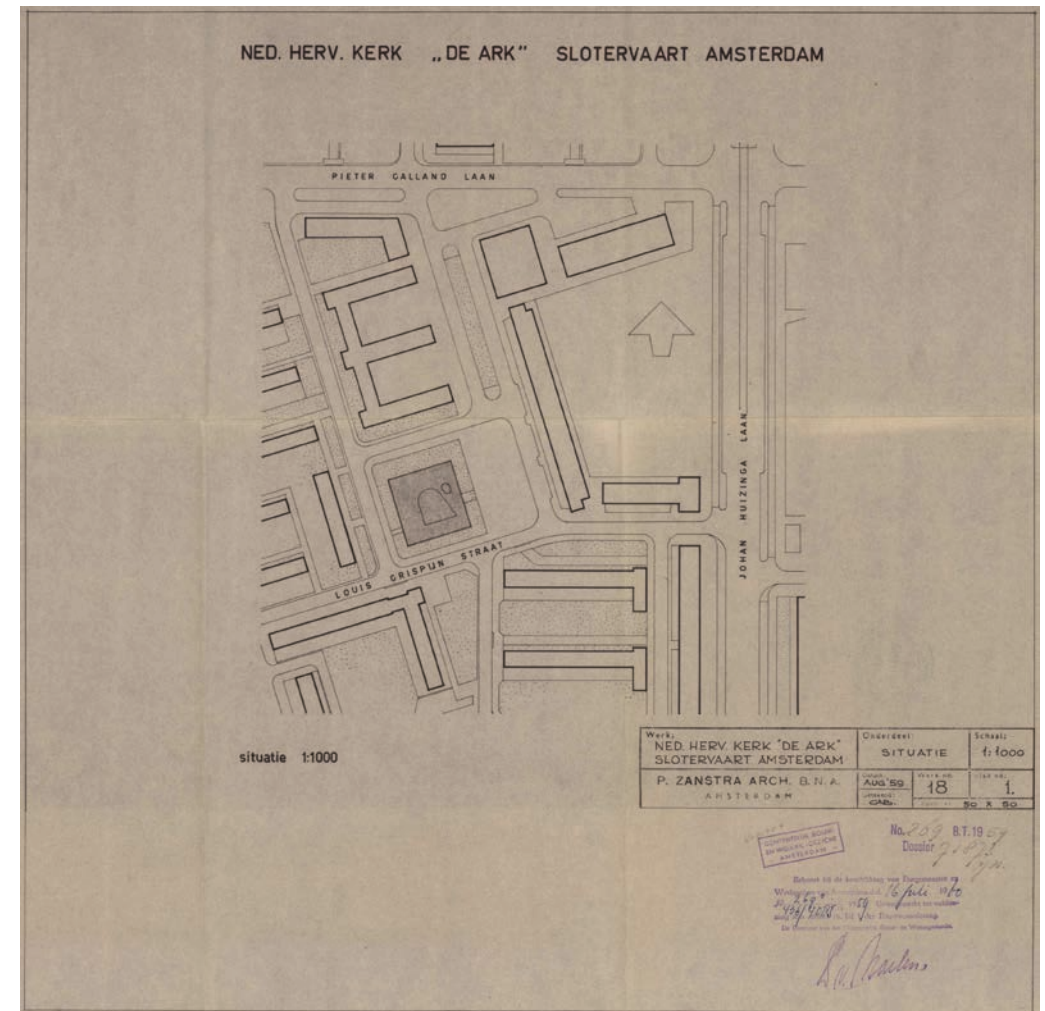
Het gebouw biedt ruimte aan verschillende functies die afleesbaar zijn in de bouwvolumes. De kerkdienst vindt plaats onder het organisch gevormde dak van de kerkzaal, overige activiteiten in de rechthoekige laagbouw om de kerkzaal. Een kleine uitstulping in het dak verwijst naar de locatie van de bidkapel. Het bouwwerk is opgebouwd uit een spel van volumes, maar met een simpele uitwerking. De gevels zijn wat betreft materialisering en indeling niet bijzonder en dus van minder architectonische waarde. De architectuur is niet overal consequent doorgevoerd: het open volume en de materialisering van de klokkenstoel heeft architectonisch geen relatie met het kerkgebouw.

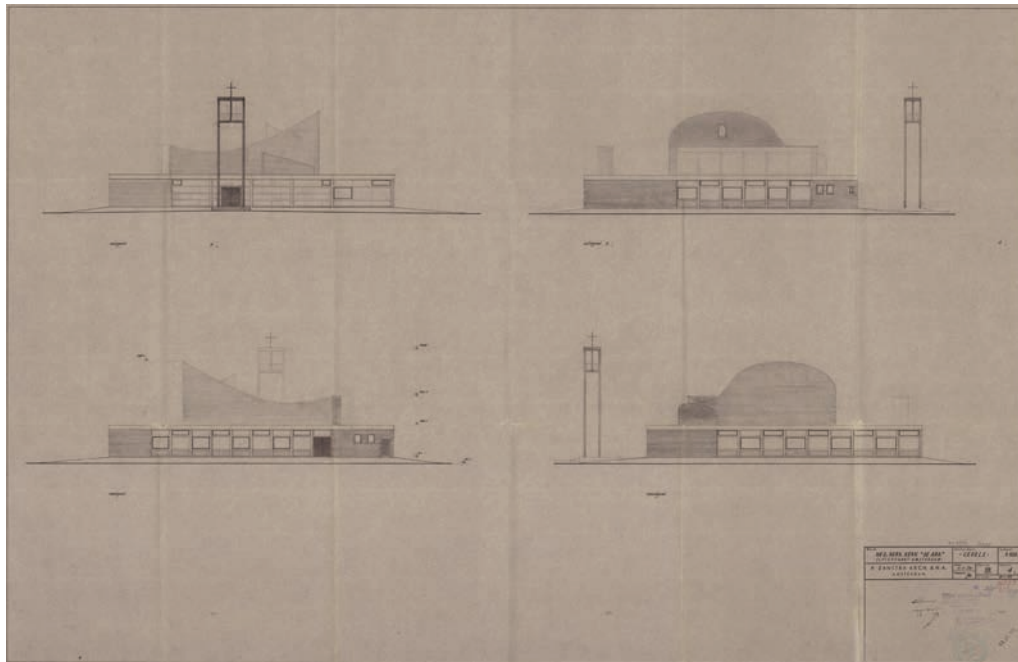
Maquette.

Typologische waarde - Na de oorlog veranderde het gebruik van kerkgebouwen. Naast de liturgische functie kregen ze ook een sociale en culturele functie. De Ark is een goed voorbeeld van deze ontwikkeling, met de toegevoegde ruimtes voor maatschappelijke voorzieningen als de wijkverpleegster en sociaal werkster. Bijzonder is de aanvullende eis van de Nederlands Hervormde kerk: de openstelling van de kerk op werkdagen en een bidkapel.

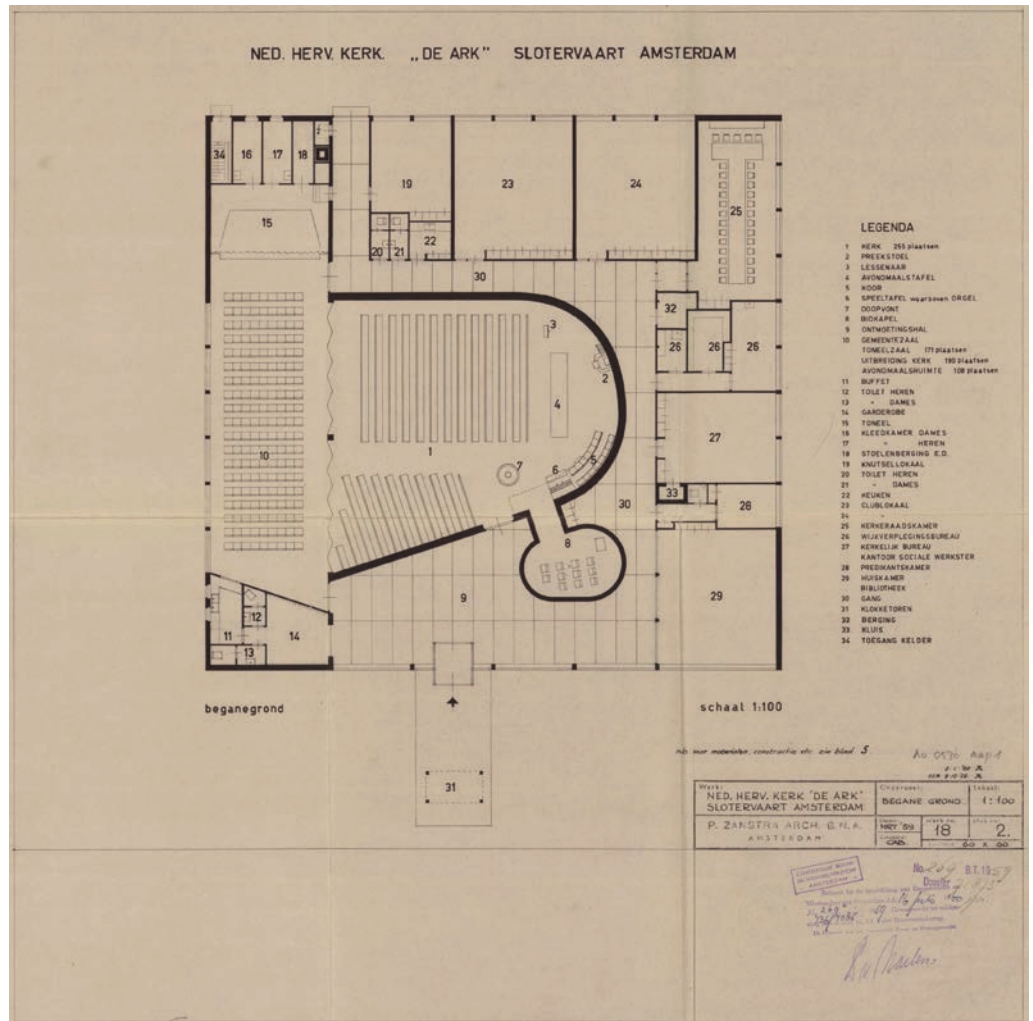
De Ark past in de bouwtraditie van de Hervormde Kerk in de jaren zestig. Er werd afgeweken van het traditionele basilica-grondplan. Afwijkende massacomposities en moderne materialen als beton en staal waren de nieuwe norm voor kerkbouw.

Situatie.

Gevels.

Plattegrond.

Gaafheid/herkenbaarheid - De kerk heeft sinds de oplevering geen grote wijzigingen ondergaan. De oorspronkelijke kerkraden zijn vervangen.

Monumentwaardigheid - De kerk is van typologische waarde voor het stadsdeel Slotervaart als vernieuwend voorbeeld van een naoorlogse kerk met een uitgebreid functioneel programma met zowel religieuze als maatschappelijke functies. Architectonisch is de kerk van waarde door de betekenis van het gebouw in het oeuvre van de architect Zanstra.

Aanbevelingen – De stedenbouwkundige waarde van de kerk kan verbeteren bij mogelijke wijzigingen van met name De Drie Hoven. Ook zonder ingrijpende stedenbouwkundige ingrepen kan de positie van de kerk verbeterd worden, zoals een herinrichting van de groenvoorziening rond het gebouw. Het verdient aanbeveling om mogelijke veranderingen op het bestaande complex af te stemmen.

Bronnen

Kerk 'De Ark' in Tuinstad Slotervaart, Amsterdam, *Bouw* 15 (1960) 4, 110.

W.J.G. van Mourik, *Hervormde Kerkbouw na 1945*, Den Haag 1957.

E. Wijdeveld, *Kerken Noord-Brabant, Categorieaal onderzoek wederopbouw 1940-1965*, Zeist 2004.

P. Zanstra, Nederlands Hervormd Centrum in Slotermeer, Amsterdam, *Bouw* 16 (1961) 17, p 537.

P. Zanstra, Kerk 'De Ark', Amsterdam-Slotervaart, *Bouw* 17 (1962) 52, pp 1884-1886.

Plein met klokkentoren, 1962.

12 Verrijzeniskerk

Functie: R.K. kerk en pastorie

Adres: Louis Bouwmeesterstraat 74

Bouwjaar/periode: 1962-1965

Ontwerp: G.H.M. Holt, Haarlem

Beschrijving - Op de hoek van de Louis Bouwmeesterstraat lag oorspronkelijk een ensemble van katholieke gebouwen: kerk, pastorie, zaal en school. De gebouwen lagen tegen de randen van het kavel, waardoor een pleinruimte ontstond in de bocht van de Louis Bouwmeesterstraat met daarop de vrijstaande klokkentoren. De Monseigneur Noletschool is inmiddels vervangen door woningen, maar het plein met daaraan de kerk, pastorie en zaal bleef bewaard.

Het complex bestaat uit drie losse bouwvolumes, verbonden door een glazen gang. De kerk is een rechthoekig bouwvolume van twee bouwlagen met een lessenaarsdak. De kerkzaal ligt niet zoals gebruikelijk in de lengterichting van het gebouw, maar met het altaar aan de langsgevel. Achter de altaarwand bevinden zich de overige ruimtes voor de sacristie, misdienaars en praktische functies. De entree, links van het midden van de langsgevel, wordt benadrukt door een grote betonnen luifel. Tot aan een horizontale betonnen rand tussen de eerste en tweede bouwlaag zijn de gevels gemetseld in donkerbruine bakstenen. Hierboven zijn de gevels bekleed met donkerbruine stalen platen met openingen voor vensters. De openingen zijn van wisselende afmetingen. De platen houden de kozijnen uit het zicht. Het lessenaarsdak met een flauwe dakhelling is bedekt met bitumeuze dakbedekking en steekt aan de voorgevel over. Midden op het dak bevindt zich een lichtkapel met een schuine afdekking. De dakrand is afgewerkt met donker geschilderde boeiborden.

Kerkzaal.

De pastorie en zaal zijn twee aparte bouwvolumes verbonden door een brede verbindingsgang met entree, garderobe, toiletruimten en fietsenstalling. De pastorie is een rechthoekig bouwvolume van twee bouwlagen. Het omgekeerde schilddak heeft een zakgoot dwars op de verbindingsgang met de zaal. Midden op het dak staat een opvallende schoorsteen van beton. De gevels zijn opgetrokken uit lichte baksteen met vensters in wit geschilderde houten kozijnen. Op de begane grond vormen de vensters een lange horizontale strook over de gevel en op de verdieping zijn de gevelopeningen kleiner. De entree direct is benadrukt door een betonnen balkon aan de kamer erboven, wat tegelijk als een luifel functioneert.

De vrijstaande klokkentoren is niet uitgevoerd als op de ontwerptekeningen. De huidige klokkentoren lijkt wel gelijk met de kerk gebouwd te zijn. De toren is een betonnen spiraal opgebouwd uit betonnen schaalementen. Ter hoogte van de klokken zijn er gaten in het beton uitgespaard.

Omdat de kerk als een ensemble is ontworpen, is er ook een ontwerp gemaakt voor de buitenruimte. Deze is vormgegeven met vaste plantenbakken aan de kerkzaal en gemetselde muurtjes die het openbare deel van de kerkzaal afbakenen van het meer privé gedeelte van de pastorie.

Stedenbouwkundige waarde - De Slotervaart is een belangrijk landschappelijk element in het gelijknamige stadsdeel. De lijnrechte vaart verbindt de Westlandgracht in het oosten met de Ringvaart in het westen en vormt zo een sterk aanwezige oost-west-verbinding in het stadsdeel. De zuidoever is een groene zone met hierin de Plesmanlaan en schermen van hoge woongebouwen aan de weg. De noordoever

Verbinding tussen kerkzaal en pastorie.

Pastorie.

is ook een groene zone, maar met een minder formeel karakter. De overwegend woonbebouwing ligt hier verscholen tussen het groen. De Verrijzeniskerk is een onderdeel van deze groenstrook. De stedenbouwkundige waarde van het kerkgebouw ligt niet in een prominente ligging of een functie als oriëntatiepunt van de buurt maar juist in deze ligging verscholen in het groen, aan de waterkant. Hierdoor oriënteert de kerk zich sterker op de woonbuurt ten westen en zuiden van respectievelijk de Huizingalaan en de Lelylaan. Vanaf de zuidelijke Louis Bouwmeesterstraat, een belangrijke wijkontsluitingsweg in deze woonbuurt, staat de kerk met de vrijstaande klokkentoren precies op de zichtlijn in de as van de weg.

Ensemblewaarde - Het complex bestaat uit een kerkgebouw, een gebouw met een extra zaal en een pastorie. Op de plattegrond is naast de bouwwerken ook de openbare ruimte ingetekend: een lage muur om het kerkgebouw, bankjes, boombeplanting en plantenbakken zijn allemaal meegenomen in het ontwerp. Oorspronkelijk maakte een school op het terrein waar nu de woningen van de Ank van der Moerstraat staan, deel uit van het ensemble. Ondanks de sloop van deze school vormen de overgebleven gebouwen nog steeds een sterk ensemble, versterkt door de groeninrichting op het kavel.

Architectonische waarde – De Verrijzeniskerk is ontworpen door de Haarlemse architect G.H.M. Holt (1904-1988), die vanaf 1948 hoogleraar architectuur was aan de TH Delft. Holt ontwierp veel wooncomplexen in montagebouw. Ook was hij verantwoordelijk voor enkele katholieke kerken, zoals de Sint Josephkerk in Bos en Lommer, Amsterdam (1950-1952) en de Pastoor van Arskerk in Haarlem. De Sint

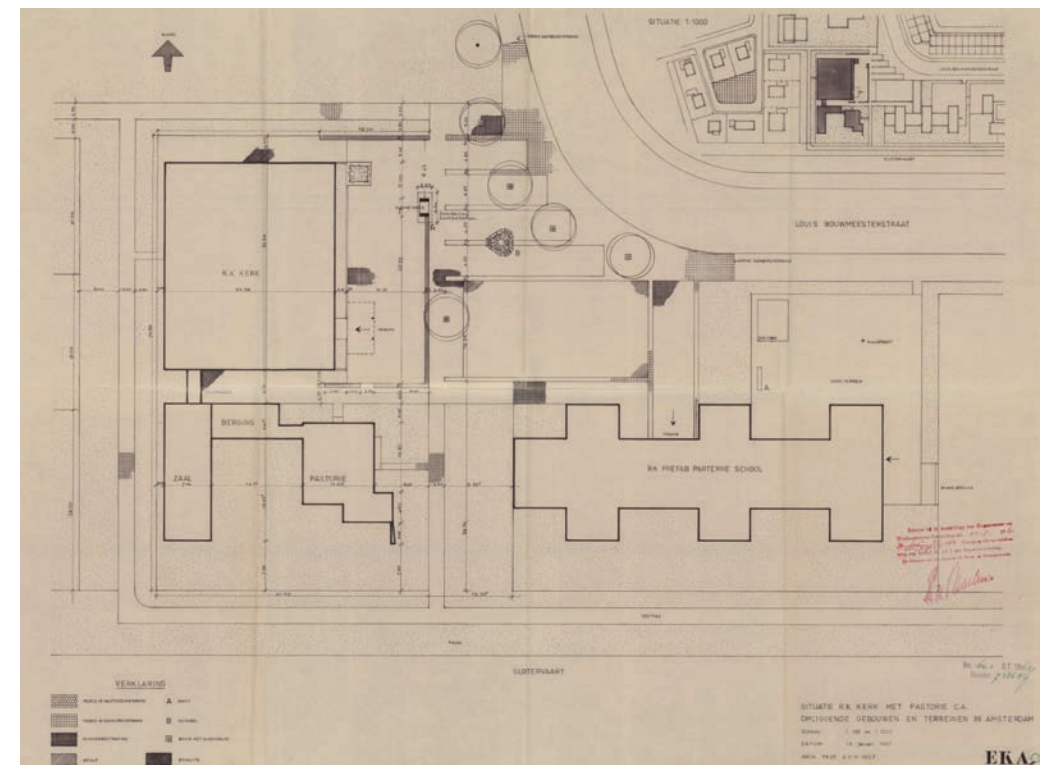

Vrijstaande klokkentoren.

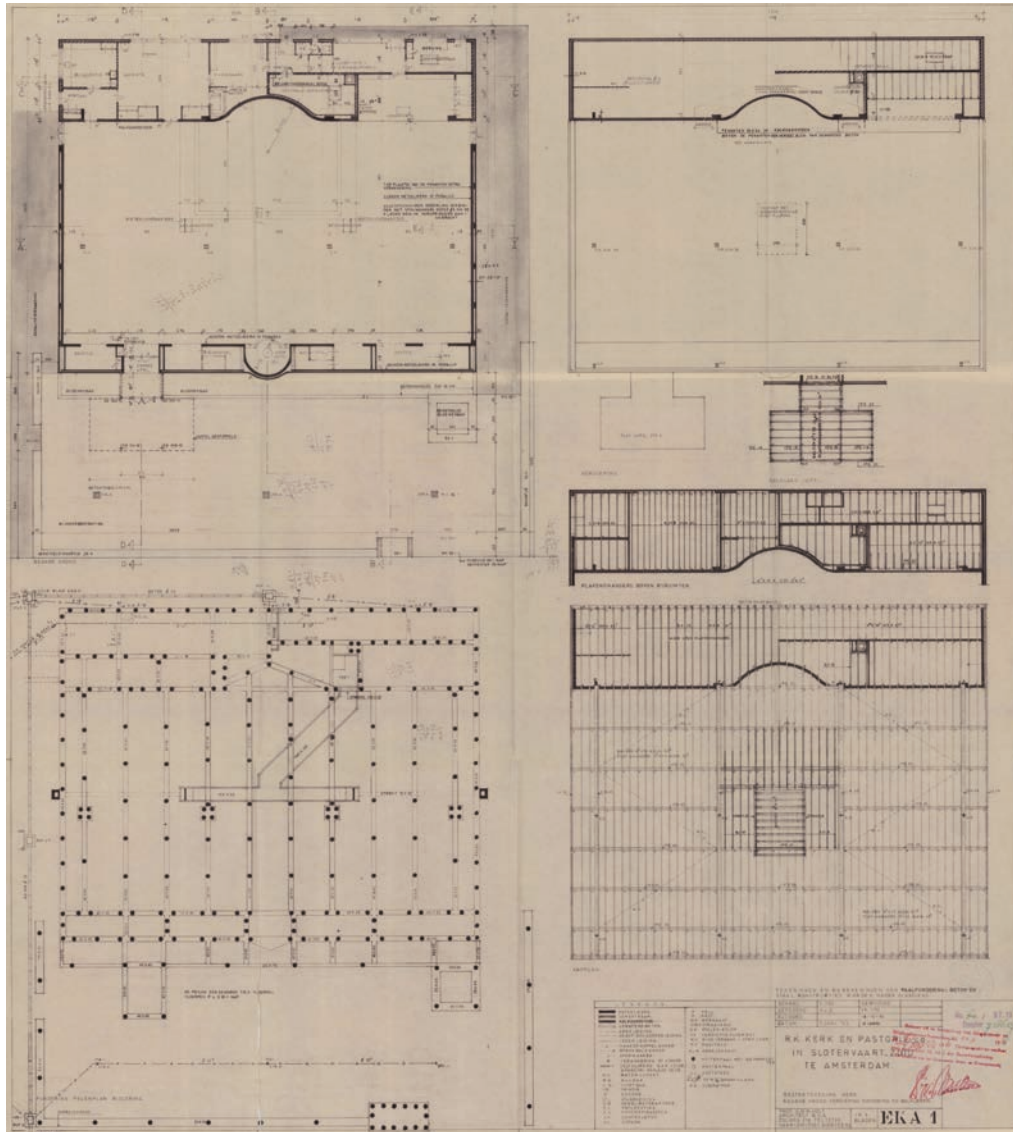
Josephkerk staat in de top honderd van wederopbouwarchitectuur van zowel de RACM als het BMA.

De Verrijzeniskerk is opgebouwd uit een heldere compositie van volumes: het kerkgebouw met een schuin dak, een vrijstaande klokkenstoel en een pastorie. De vormgeving en materialisatie van de hoofdvorm is simpel en terughoudend met enkele architectonische accenten: de luifel, dakvorm, vensterstrook en de klokkenstoel. Kenmerkend voor de naoorlogse kerkenbouw is de vrijstaande klokkentoren. De toren staat niet meer boven de viering, zoals gebruikelijk in traditionele kerken, maar naast het gebouw. Ook de Verrijzeniskerk heeft een vrijstaande klokkentoren met een karakteristieke vormgeving.

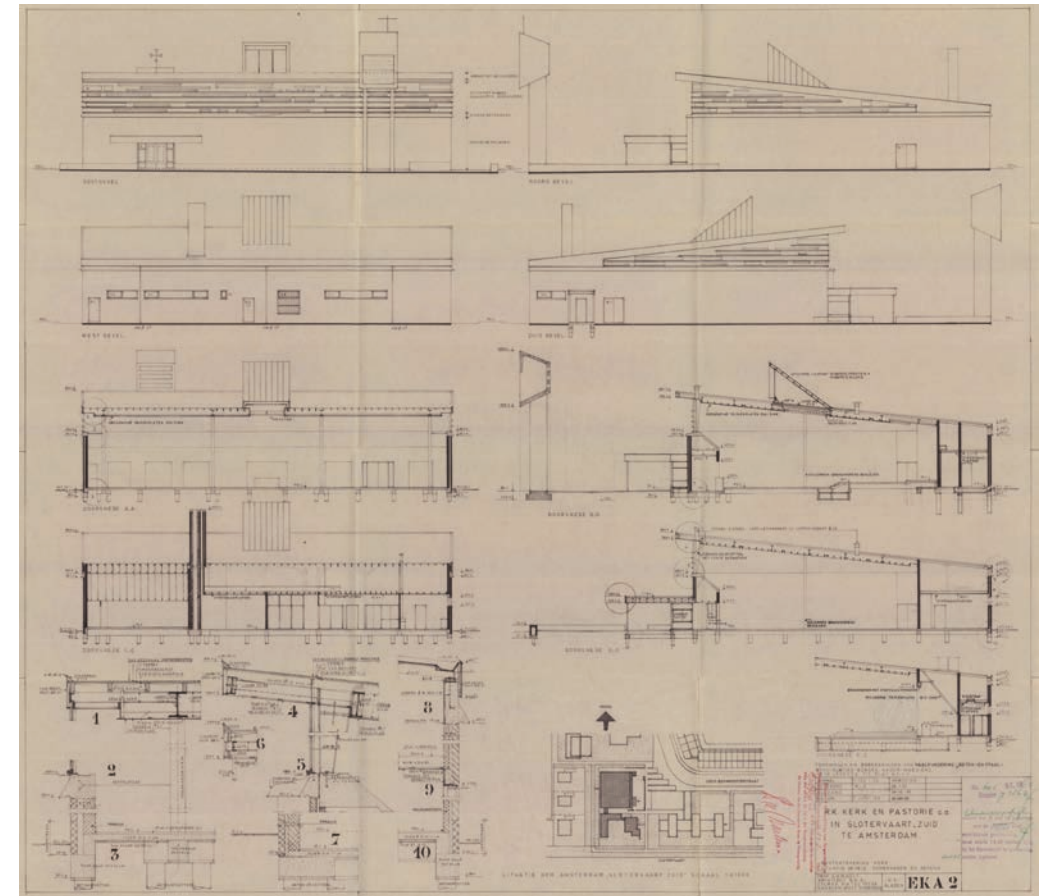
Typologische waarde - In de naoorlogse periode kwam er in plaats van een traditioneel kerkgebouw behoefte aan een religieus centrum met behalve een kerkruimte ook ruimtes voor bijvoorbeeld vergaderingen en jeugdbijeenkomsten. Het programma van eisen voor kerkbouw breidde uit. Deze veranderingen gingen gepaard

Situatie, met kerkzaal, pastorie en schoolgebouw.

Plattegrond kerkzaal.

Gevels kerkzaal.

met vernieuwingen in de vormgeving van kerken en hadden ook invloed op de interne organisatie van de ruimten. De kerk werd centrum van een buurt; het nieuwe ideaal was een inloopkerk, midden in een woonwijk, uitnodigend, maar sober uitgevoerd. De Verrijzeniskerk is ontworpen met deze ideeën in het achterhoofd; het ontwerp is ingetogen en laagdrempelig. De Verrijzeniskerk heeft een vrijstaande klokkentoren met een karakteristieke vormgeving.

Gaafheid/herkenbaarheid - Er zijn geen wijzigingen aan het casco uitgevoerd.

De klokkentoren is niet uitgevoerd volgens het ontwerp op de ingediende bouwtekeningen. Wel lijkt de toren uit dezelfde bouwperiode als de kerk.

Monumentwaardigheid – De Verrijzeniskerk is van architectonische waarde voor het stadsdeel Slotervaart, vanwege het zorgvuldige architectonische ontwerp en materialisering en vanwege de betekenis van de kerk binnen het oeuvre van architect Holt. De hoge gaafheid versterkt deze waarden.

Aanbevelingen - De kerk bestaat uit een kerkzaal met daaraan verbonden een pastorie en bijeenkomstzaal. De compositie van deze bouwvolumes dient als geheel behouden te worden. Het afbreken van één van deze bouwdelen verstoort de architectonische waarde van de kerk. In het groenbeheer zou de zichtbaarheid van de kerk verbeterd kunnen worden zonder het besloten karakter op te geven. De materialisering van de vensterstroken in de kerkzaal, de stalen gevelplaten die de kozijnen uit het zicht houden, is zeer zorgvuldig en bij eventuele renovatie moet hier nauwkeurig mee worden omgegaan.

Bronnen

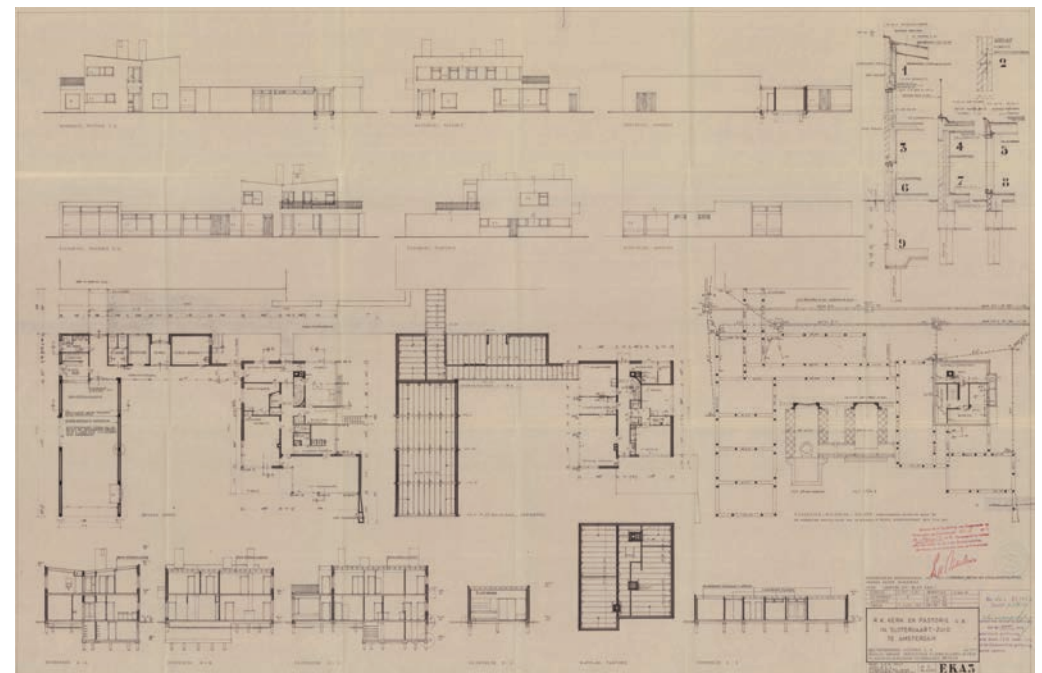
R. Blijstra, Kerkbouw, *Bouw* 25 (1970) 40, pp 1498-1513.

G.J. Hoenderdaal, Twee kerken aan de rand van de hoofdstad, *Forum* 8 (1953) 2, pp 40-61.

Parochiekerk van de H. Pastoor van Ars in Haarlem-Oost, *Bouwkundig Weekblad* 80 (1962) 5, pp 110-113.

G. Smit, R.K. Kerk in Bosch en Lommer te Amsterdam-West, *Katholiek Bouwblad* 20 (1953) 10, pp 145-150.

E. Wijdeveld, *Kerken Noord-Brabant, Categorieaal onderzoek wederopbouw 1940-1965*, Zeist 2004.

Plattegronden en gevels pastorie.

13 Herdenkingskerk

Functie: kerk met woning

Adres: Postjesweg 150

Bouwjaar/periode: 1963-1964

Ontwerp: H. Geels, Arnhem

Beschrijving – De kerk is een samenstel van bouwdelen. Het hoofdvolume bestaat uit een rechthoekige onderbouw van een enkele bouwlaag, met daarboven een kleiner, maar hoger bouwvolume. Hier zijn de kerkzaal, consistorie en ruimtes met praktische functies als de garderobe, toiletten en dergelijke. Naast de hoofdbouw bevindt zich een secundair bouwdeel, een rechthoekig bouwvolume van twee bouwlagen met de kosterwoning. De bouwdelen zijn gekoppeld door een ommuurde buitenruimte, die ook plaats biedt aan een fietsenstalling.

Alle gevels zijn opgetrokken uit rode bakstenen, gemetseld in een kruisverband. De gevels van de begane grond hebben een gesloten karakter. Uitzonderingen zijn de vensterstrook aan de Jan Tooropstraat en de dubbele openslaande deuren aan de westgevel van de woning. De kerkzaal krijgt daglicht door de monumentale pui van betonnen kozijnen van het type “Klaustra”, samengesteld tot een cassettegevel. De gevels worden bekroond door witte lijsten, uitgevoerd in beton of met houten boeiborden.

De daken van de kerk en de woning zijn plat en bedekt met bitumeuze dakbedekking. Het dak boven de kerkzaal heeft een flauwe hellingshoek met de goten hoger dan de zakgoot in het midden. De Herdenkingskerk ontleent zijn naam aan de oprichting van het baptisme in Amsterdam 350 jaar eerder.

Stedenbouwkundige waarde - De Postjesweg is een belangrijke oost-west-verbinding tussen de vooroorlogse stad en de naoorlogse stad, met als eindpunt de Sloterplas. Binnen het stadsdeel Slotervaart vormt de Postjesweg een onderdeel van de hoofdstructuur. Aan de weg, op de kruispunten met de secundaire structuur, liggen twee kerken; de Calvariekerk aan de oostkant op de kruising met de Derkinderenstraat en de Herdenkingskerk aan de westkant op de kruising met de Jan Tooropstraat. Deze kerken vormen twee bakens aan de weg en markeren de grenzen van de buurt Overtoomseveld. De Herdenkingskerk, prominent op het kruispunt, is duidelijk georiënteerd op deze hoofd- en secundaire structuur en niet op het bebouwingsveld tussen de Postjesweg, Jan Tooropstraat en Johan Greivestraat waar het deel van uit maakt. De kerk markeert de toegang naar het Overtoomseveld vanuit het westen en de toegang naar de woonbuurt ten noorden van de Postjesweg.

Ensemblewaarde - De Postjesweg is een hoofdader in de buurt Overtoomseveld. Aan de zuidkant ligt een reeks openbare gebouwen, zoals een moskee, politiebureau, winkels en tankstation. Deze bebouwing, hoewel niet uit dezelfde bouwperiode, vormt een stedenbouwkundige eenheid door schaal en functie. Aan de noordkant van de Postjesweg staan twee kerken die samen met de openbare gebouwen een ensemble van bijzondere bebouwing in een U-vorm vormen. De Herdenkingskerk is gericht op de Postjesweg en heeft weinig ruimtelijke relaties met het bebouwingsveld erachter. De kerk is met de achterkant van de kosterwoning gericht naar de basisschool westelijk van de kerk en met de achterkant van de kerkzaal naar het woongebouw met winkels in de plint noordelijk van de kerk.

Kerk vanaf de rotonde in de Postjesweg.

Zijgevel aan Jan Tooropstraat.

Kosterwoning.

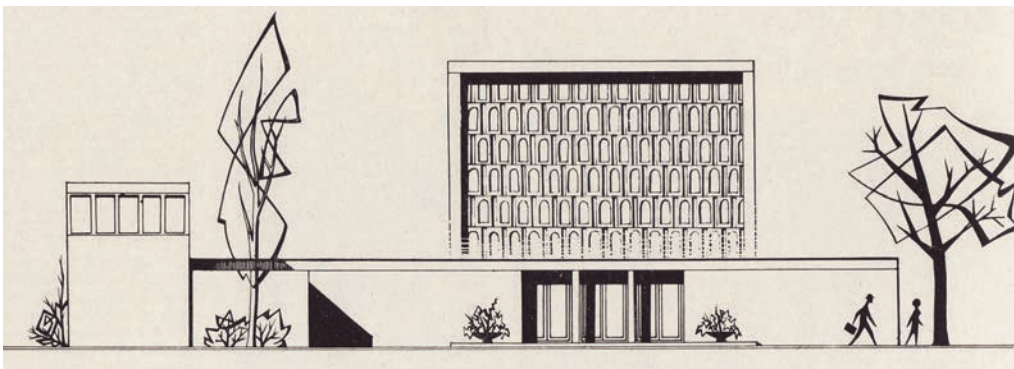

Kerk in 1977.

Architectonische waarde – In zijn loopbaan ontwierp H. Geels, later samen met T.M. Bokhorst, vele woningen, scholen en kerken. Zijn kerkelijke opdrachtgevers kwamen allen uit protestantse hoek, zoals de Nederlands Hervormde Kerk, de Gereformeerde Kerk en de baptisten. Het combineren van beton met metselwerk om vensterpartijen beter te benadrukken, zoals in de Herdenkingskerk, paste Geels vaker toe in zijn ontwerpen. Voorbeelden zijn de baptistenkapel met kosterswoning in Arnhem (1957) en de Elimkerk in Capelle aan den IJssel (1971). De Herdenkingskerk is van architectonische waarde door de compositie van bouwvolumes. De nevenfuncties zijn ondergebracht in de lage en meer gesloten bouwdelen, waardoor alle aandacht gaat naar het hoge bouwdeel van de kerkzaal. De architectonische detaillering van de vensterpartij in de kerkzaal versterkt deze aandacht.

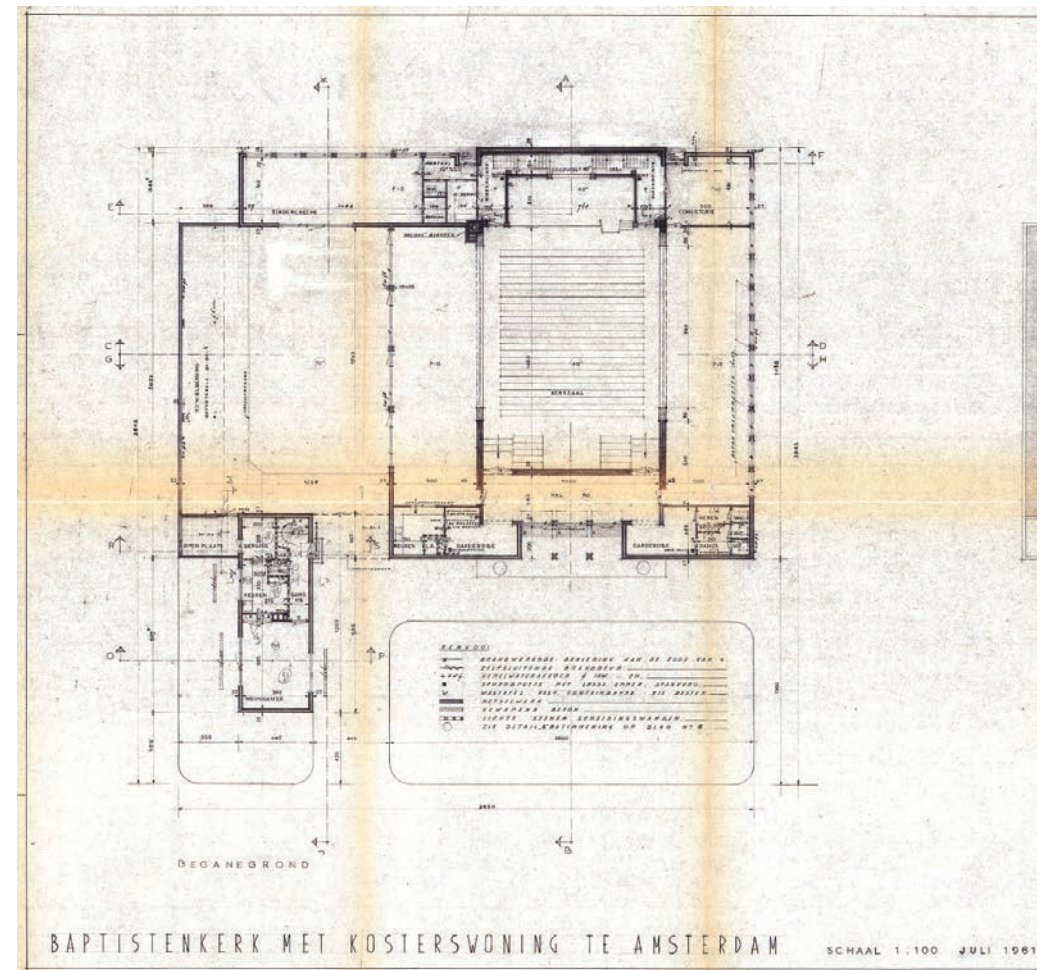
Typologische waarde – Na de Tweede Wereldoorlog werden de kerken behalve een kerkzaal steeds vaker een religieus centrum met ruimte voor meer zowel religieuze als sociale functies. De Herdenkingskerk is een voorbeeld van deze nieuwe kerkenbouw met de ruimtes voor nevenfuncties en de afwijkende compositie van bouwvolumes. Ondanks deze nieuwe kenmerken ligt de aandacht bij de Herdenkingskerk nog steeds op de kerkzaal, benadrukt door de compositie van bouwvolumes en de architectonische detaillering van de betonnen vensters.

Gaafheid/herkenbaarheid - Sinds de oplevering in 1964 zijn er geen wijzigingen uitgevoerd aan de compositie van bouwvolumes. Aan de buitengevels zijn wel enkele onderdelen gewijzigd. De oorspronkelijke houten boeiborden zijn vervangen in plaatmateriaal en voor de vensters in de zijgevel zijn vaste rolluiken geplaatst.

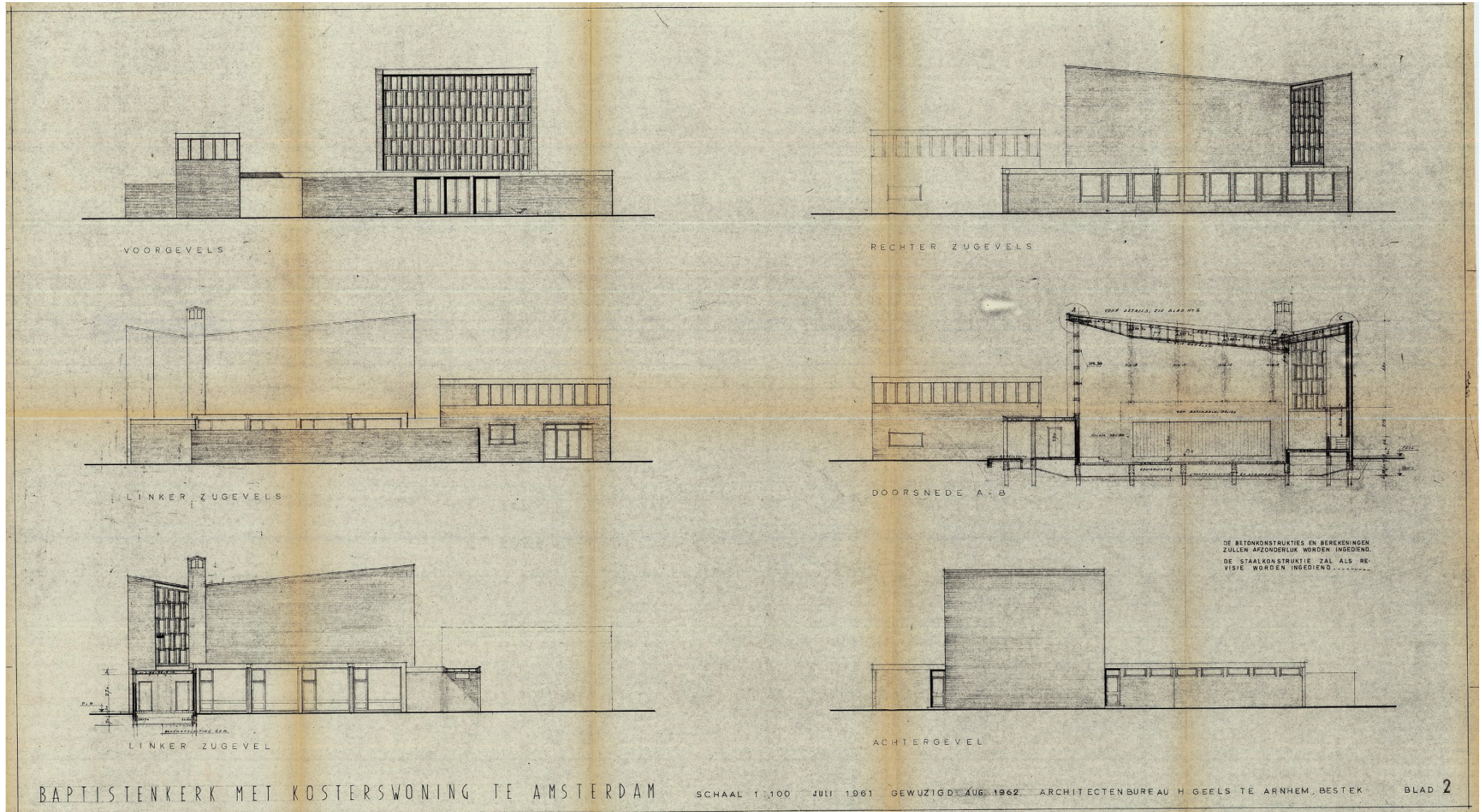

Ontwerpschets, 1961.

Monumentwaardigheid – De Herdenkingskerk is voor het stadsdeel Slotervaart van stedenbouwkundige en architectonische waarde. De stedenbouwkundige waarde is voor een groot deel gebaseerd op de positie van de Herdenkingskerk aan de Postjesweg, waar hij samen met Calvariekerk als object en herkenningspunt in de naoorlogse stad is overgebleven. Van architectonische waarde is de zorgvuldige compositie van bouwvolumes en de detaillering van de vensters in de kerkzaal. Deze waarden worden versterkt door de hoge gaafheid van de kerk, die slechts reversibele wijzigingen aan het exterieur onderging.

Plattegrond begane grond en eerste verdieping.

Gevels en doorsneden.

Aanbevelingen – De Herdenkingskerk is een object aan de Postjesweg dat een achterkant naar het achterliggende bouwveld maakt. De situatie van achterkanten vraagt om zorgvuldige aansluiting van de openbare ruimte. De buitenkant van de kerk verkeert in goede staat. Om deze staat te behouden is regelmatig onderhoud noodzakelijk, waarbij de huidige materialen en kleuren het uitgangspunt zijn. Het verwijderen van de later aangebrachte zonweringen zou de architectonische waarde ten goede komen.

Bronnen

Baptistenkerk te Amsterdam, *Bouw* 16 (1961) 48, p 1568.

Baptistenkapel te Arnhem, *Bouw* 12 (1957) 28, pp 696-697.

W.J.G. van Mourik, *Hervormde kerkbouw na 1945*, Den Haag 1957.

E. Wijdeveld, *Kerken Noord-Brabant, Categorieaal onderzoek wederopbouw 1940-1965*, Zeist 2004.

Herdenkingskerk met kosterswoning.

14 Calvariekerk

Functie: kerk

Adres: Derkinderenstraat 90

Bouwjaar/periode: 1956-1957

Ontwerp: M.E. Hartman, Hilversum

Beschrijving – De kerk is een rechthoekig bouwvolume van twee bouwlagen onder een schilddak. Achter de verhoogde entreepartij aan de korte westgevel van de kerk bevindt zich een hal met garderobe en toiletruimten. Centraal op de plattegrond ligt de kerkzaal, die plaats biedt aan 446 personen. In de kerkzaal bevindt zich een balkon voor 166 personen aan de westkant en een vast orgel aan de oostkant. Achter de kansel zijn over twee bouwlagen de overige ruimtes verdeeld, zoals een extra zaal voor 99 personen, spreekkamers, bergingen en een keuken. Achter de kerk is met gemetselde muren een terrein voor fietsen en dergelijke afgesloten. De gevels van de kerk zijn van lichtbruin metselwerk in een kettingverband. Glas-in-lood-ramen bepalen het beeld van de langsgevels. Een middenstrook over de lengte van de kerkzaal is verticaal geleed in zeven vakken door betonnen kolommen en gevuld met glas-in-lood-ramen. De overige vensters in de gevels, omlijst door een brede betonnen lijst, zijn van geringe afmetingen en maken daglichttoetreding voor de ruimtes met nevenfuncties mogelijk. De kerk heeft een monumentale entreepartij met een brede trap van enkele treden, die uitkomt op een verdiept portiek met een betonnen luifel. De luifel rust op vier betonnen kolommen, die als pilasters doorlopen in de gladgestuukte gevel. Het schilddak heeft een flauwe dakhelling en is bedekt met een bitumeuze dakbedekking. De kerk is gebouwd in opdracht van de gemeente Amsterdam voor het Apostolisch Genootschap.

Zijgevel aan Postjesweg.

Stedenbouwkundige waarde – De Postjesweg is een belangrijke oost-west-verbinding tussen de vooroorlogse stad en de naoorlogse stad, met als eindpunt de Sloterplas. Binnen het stadsdeel Slotervaart vormt de Postjesweg een onderdeel van de hoofdstructuur. Aan de weg, op de kruispunten met de secundaire structuur, liggen twee kerken; de Calvariekerk aan de oostkant op de kruising met de Derkinderenstraat en de Herdenkingskerk aan de westkant op de kruising met de Jan Tooropstraat. Deze kerken vormen twee bakens aan de weg en markeren de grenzen van de buurt Overtoomseveld. De Calvariekerk ligt in de groenstrook ten westen van de ringweg A10, een groen uitloper van het oostelijk gelegen Rembrandtpark. De kerk markeert hiermee de overgang van de woonbuurt Overtoomseveld naar het Rembrandtpark, via het viaduct van de A10.

Ensemblewaarde – De Postjesweg is een hoofdader in de buurt het Overtoomseveld. Aan de zuidkant ligt een reeks openbare gebouwen, zoals een moskee, politiebureau, galerijflat met winkelpint en tankstation. Deze bebouwing, hoewel niet uit dezelfde bouwperiode, vormt een stedenbouwkundige eenheid door de schaal en functie. Aan de noordkant van de Postjesweg staan twee kerken, die samen met de openbare gebouwen een ensemble van bijzondere bebouwing in een U-vorm vormen. De ruimtelijke relatie van de Calvariekerk met het bebouwingsveld begrensd door de Postjesweg, Derkinderenstraat en Willy Sluyterweg is gering. De kerk is omgeven door groen, dat als een buffer werkt tussen de kerk en de woongebouwen.

Architectonische waarde - De Hilversumse architect M.E. Hartman was vooral actief in zijn woonplaats. Hij realiseerde een breed oeuvre van winkels, scholen,

Zijgevel aan Willy Sluyterstraat.

Voorgevel aan Derkinderenstraat.

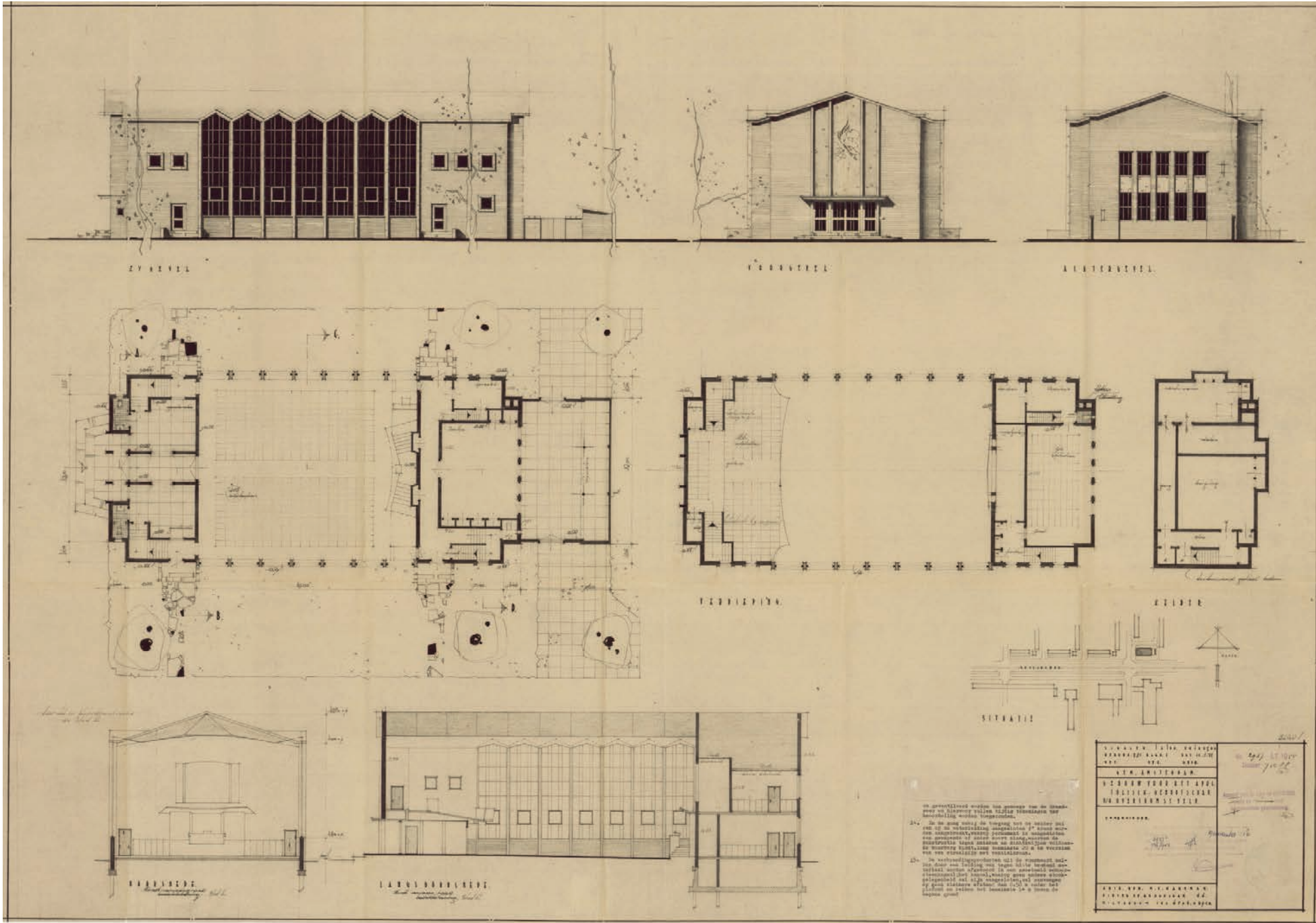
wooncomplexen en vrijstaande woningen. Minstens twee kerken bouwde hij buiten Hilversum, een Rooms Katholieke kerk in Rotterdam en de Calvariekerk in Amsterdam. De kerk is ontworpen in een kenmerkende naoorlogse vormentaal met betonnen banden, vensters met betonomlijsting en grote glasvlakken met stalen kozijnen. Van architectonische waarde zijn de glas-in-lood-vensters van plint tot dakrand aan beide langsgevels en de bijzondere dakvorm van zeven evenwijdige schilddaken.

Typologische waarde - De Calvariekerk is gebouwd volgens de uitgangspunten van de vooroorlogse kerkenbouw, maar vormgegeven in naoorlogse architectuur. In tegenstelling tot een groot aantal naoorlogse kerken is de Calvariekerk geen multifunctioneel gebouw met een maatschappelijke functie voor de buurt. Naast de kerkzaal en praktische ruimtes als de garderobe en toiletten, zijn er geen ruimtes zonder een liturgische functie. Ook de plattegrond wijkt niet af van het gangbare rechthoekige basilicale grondplan. De sobere architectuur van de Calvariekerk is echter kenmerkend voor de naoorlogse kerkenbouw. De combinatie van beton met metselwerk en glas-in-lood is op een fraaie manier toegepast.

Gaafheid/herkenbaarheid - De kerk is niet ingrijpend gewijzigd, zowel het bouwvolume als de architectonische details (glas-in-lood, betonnen elementen) zijn bewaard gebleven. Boven de entreepartij heeft het huidige kerkgenootschap een nieuw naambord opgehangen. De staat van het interieur is onbekend.

De kerk was voltooid voor de bebouwing en wegen eromheen klaar waren, 1957.

Plattegronden, gevels en doorsneden.

Monumentwaardigheid – De Calvariekerk is voor het stadsdeel Slotervaart van stedenbouwkundige en architectonische waarde. De stedenbouwkundige waarde is voor een groot deel gebaseerd op de positie van de Calvariekerk aan de Postjesweg, waar hij samen met Herdenkingskerk als object en herkenningspunt in de naoorlogse stad is overgebleven. Van architectonische waarde is de evenwichtige toepassing van de typische naoorlogse vormtaal in een traditioneel architectonisch concept. Deze waarden worden versterkt door de hoge gaafheid van de kerk.

Aanbevelingen – De Calvariekerk is een object, gericht op de Postjesweg, dat een achterkant naar het achterliggende bouwveld maakt. De situatie van achterkanten vraagt om zorgvuldige aansluiting van de openbare ruimte. De kerk bevindt zich in een goede staat van onderhoud, die behouden dient te worden.

Bronnen

W.J.G. van Mourik, *Hervormde kerkbouw na 1945*, Den Haag 1957.

E. Wijdeveld, *Kerken Noord-Brabant, Categorieaal onderzoek wederopbouw 1940-1965*, Zeist 2004.

Kerk in 1960.

16
Confectiefabriek
M.F. Duintjer
1964

17
Autoverhuurbedrijf KAV
H.A.M. van den Berg
1961

18
Telefooncentrale
Dienst der Publieke Werken
1958

15
IBM kantoor
Lucas & Niemeijer
1973

Bedrijfsgebouwen

15 IBM kantoor

Functie: kantoor

Adres: Johan Huizingalaan 765

Bouwjaar/periode: 1977

Ontwerp: Lucas & Niemeijer, Voorburg / Rijswijk

Beschrijving - Tussen de bocht van de aansluiting van de snelweg A4 op de ringweg A10 en de Huizingalaan ligt de ruime kavel van computerfabrikant IBM. De noordwesthoek wordt ingenomen door een groot parkeerterrein en de rest van het kavel is een groen park met grote waterpartijen met in het midden het grote kantoorgebouw van IBM.

Het kantoorgebouw is samengesteld uit bouwvolumes van afwisselende afmetingen. De bouwvolumes ontleen hun vorm aan een rigide grid van 11 bij 12 stramienlijnen, met een onderlinge afstand van 9 meter. Niet het hele grid is op alle bouwlagen benut. De eerste twee bouwlagen vormen een onderbouw met daarin naast kantoorruimtes ook de facilitaire ruimtes als de receptie, kantine, auditorium en printafdeling. De bovenliggende bouwlagen (tweede tot en met zesde verdieping) hebben een kleiner vloeroppervlak en de daarboven liggende bouwlagen (zevende tot en met tiende verdieping) weer een slag kleiner. In de bovenbouw bevinden zich vooral kantoorruimten.

De gevels zijn ontworpen volgens een vergelijkbaar strak grid van vijf vlakken horizontaal tussen de stramienlijnen van de plattegrond en drie vakken verticaal per bouwlaag. De vlakken worden gescheiden door aluminium profielen, waarin witte platen zijn geplaatst. In de middelste van de drie stroken is donkerbruin glas geplaatst, voor de daglichttoetreding in verblijfsruimten.

IBM kantoor vanaf de Huizingalaan.

Hoofdentree aan Huizingalaan.

De rechte hoeken in de plattegrond en in de gevels zijn vormgegeven als twee hoeken van 135°. Dit is overal in gebouw consequent toegepast, waardoor het gebouw een samenstelling van afgeronde kubusachtige vormen is. Boven op het dak staat een bord met de bedrijfsnaam IBM in grote letters.

Stedenbouwkundige waarde - In de twintigste eeuw raakte de oude Riekerpolder doorsneden met infrastructuur. Naar aanleiding van het Rijkswegenplan uit 1932 werd de Haagseweg aangelegd, die in 1966 werd vervangen door de huidige snelweg A4 op een dijklichaam ten noorden van de oude weg. Eind jaren zeventig werd een spoorverbinding tussen het Centraal Station en luchthaven Schiphol aangelegd, die deels gebruik maakte van het dijklichaam van de A4 en deels van het dijklichaam van de metro, die al voor de oorlog was aangelegd voor een ringspoorweg. Tenslotte is de Huizingalaan, onderdeel van de hoofdstructuur van Slotervaart, een belangrijke ader in de polder. Deze infrastructuur bepaalt de grenzen van het terrein waar het hoofdkantoor van de IBM op staat. Het gebouw staat geheel vrij op het kavel, omgeven door groen en water. Door deze vrije ligging functioneert het gebouw als een poort naar de Huizingalaan en de ringweg A10 voor respectievelijk het stadsdeel Slotervaart en de stad Amsterdam. Het is een baken aan de hoofdwegen.

Ensemblewaarde - Het gebouw van IBM staat vrij op een groot kavel, met andere bedrijfsgebouwen op grote afstand. Het gebouw vormt een ensemble met de groeninrichting eromheen. Dit park versterkt het beeld van het IBM kantoor, door het zicht op de parkeerterreinen te ontnemen en de zichtlijnen naar het gebouw vrij te laten.

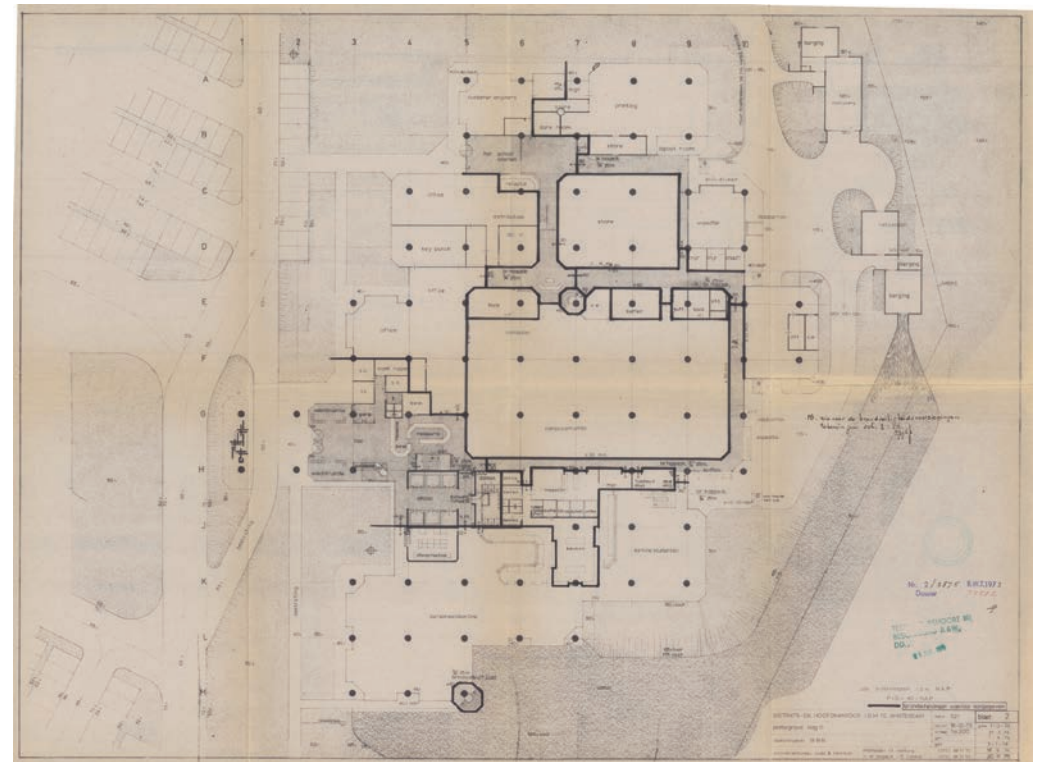

Geveldetail.

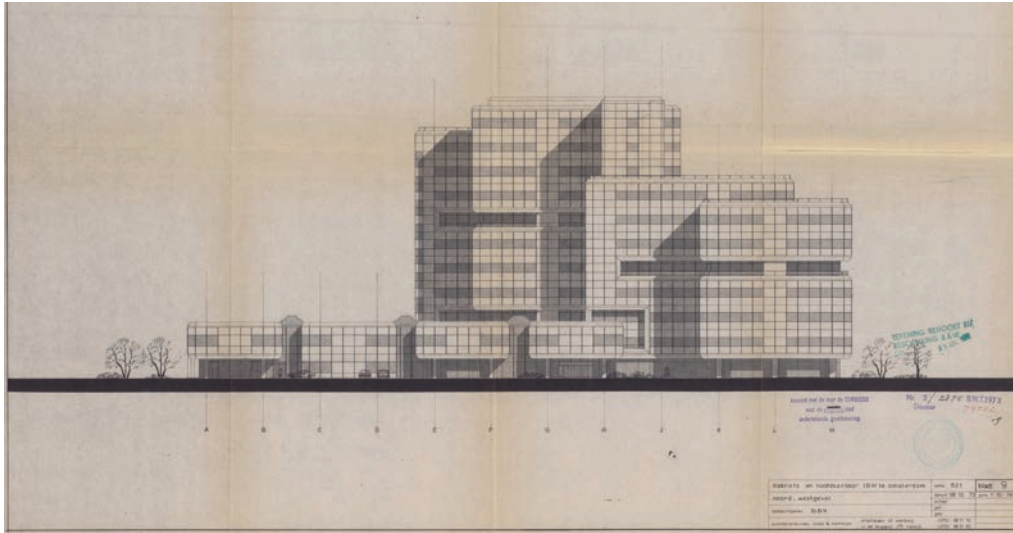
Architectonische waarde – Het architectenbureau Lucas & Niemeijer bouwde een omvangrijk oeuvre, waarbij het zwaartepunt bij kantoorgebouwen ligt. Voorbeelden zijn de Ministeries van Binnenlandse Zaken en Justitie en het bedrijvencomplex Babylon te Den Haag, Rijkswaterstaat te Utrecht. Het IBM kantoor is een belangrijk gebouw in het oeuvre, mede omdat het ongeschonden bleef (exterieur). Het architectenbureau heeft voor IBM niet alleen het hoofdkantoor ontworpen, maar ook de kantoren in Zoetermeer en in Holendrecht. Tevens was het bureau betrokken bij de herinrichting van het oude IBM-gebouw uit 1953, noordelijker aan de Huizingalaan. Het gebouw is ontworpen als kantoor voor een computerfabrikant en functioneert nog steeds als zodanig. De vormgeving volgens een streng grid van witte en zwarte rechthoeken sluit aan bij de digitale wereld van de computer.

Typologische waarde - De schaalvergroting van na de Tweede Wereldoorlog leidde tot steeds grotere bedrijven. Voor deze bedrijven werd een nieuwe gebouwtypologie ontwikkeld; vrijstaande hoogbouw op een bedrijventerrein, ver van de woonbebouwing. Kantoorgebouwen van deze omvang worden steeds vaker gesloopt omdat ze te snel dateren en niet meer geschikt of representatief zijn. Het kantoor van IBM is een representatief gebouw voor deze typologie. Het gebouw heeft een sterk iconische architectuur en een goede stedenbouwkundige ligging, waardoor (anders dan veel gebouwen uit dezelfde periode) niet gedateerd aandoet.

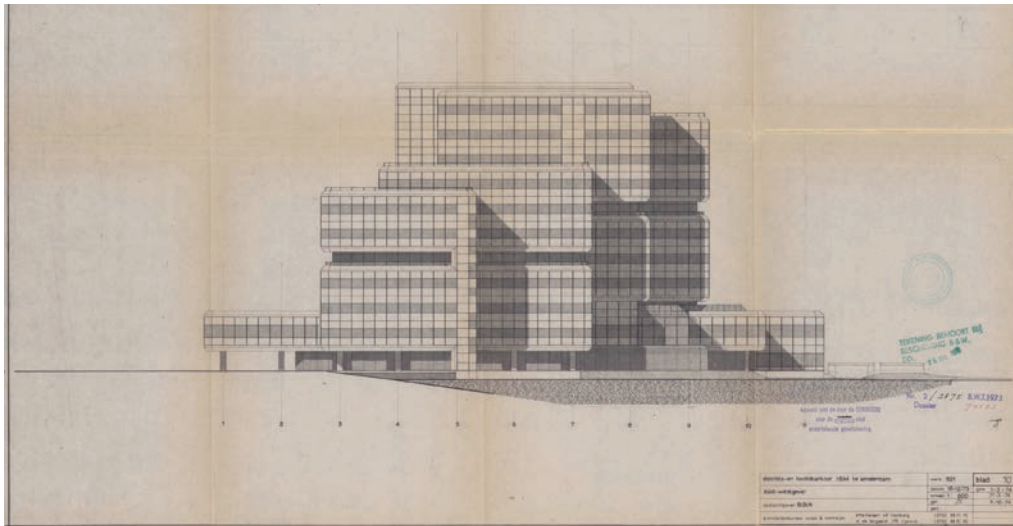
Gaafheid/herkenbaarheid - Het kantoorgebouw heeft aan het exterieur geen wijzigingen ondergaan.

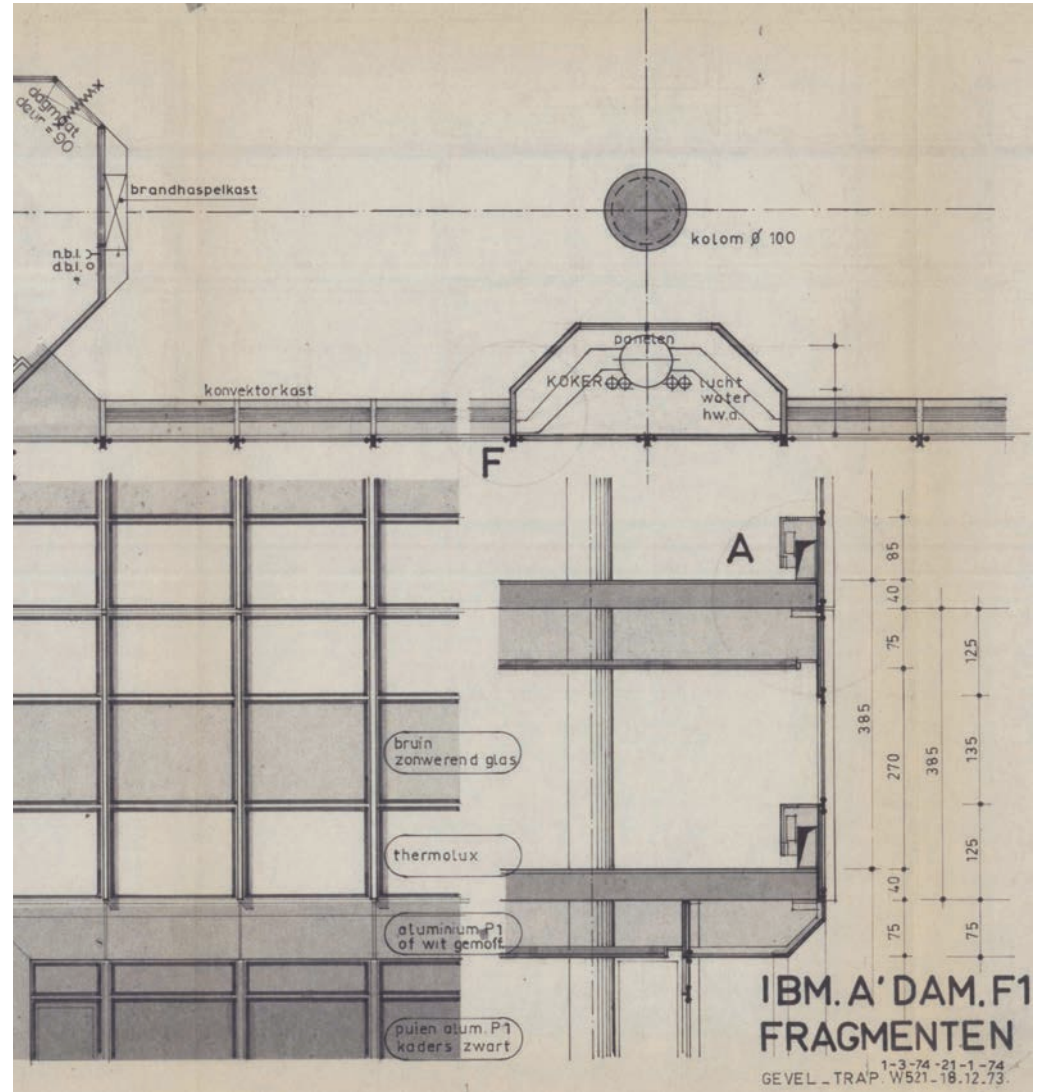
Plattegrond begane grond.

Noordwestgevel.

Zuidwestgevel.

Geveldetail.

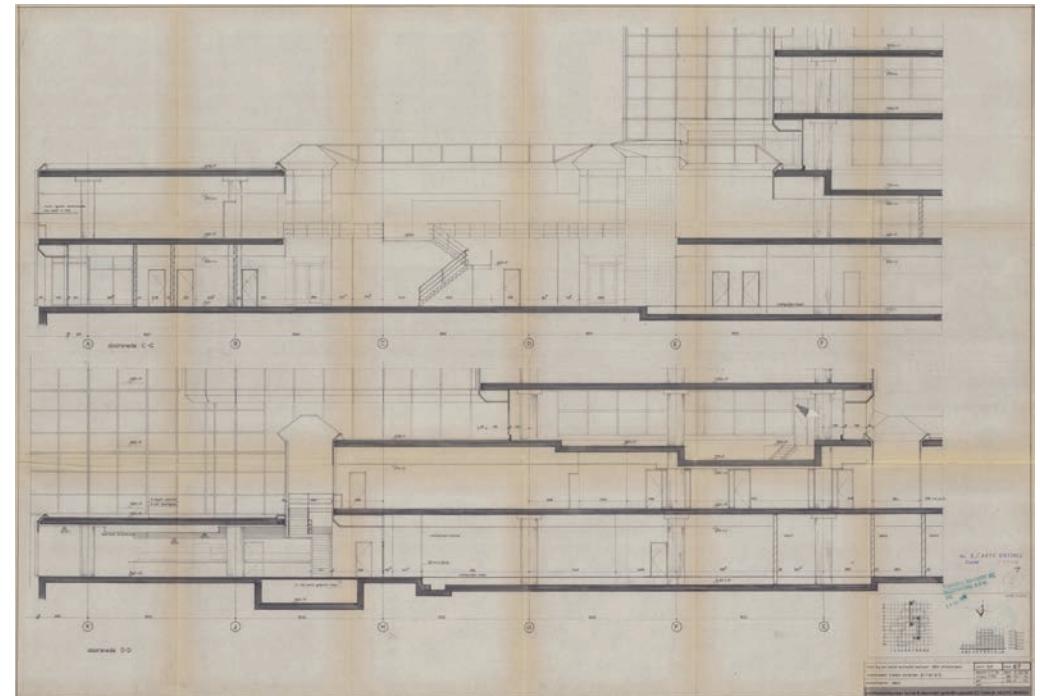

Monumentwaardigheid - Het kantoor van IBM is van architectonische en typologische waarde voor het stadsdeel Slotervaart en Amsterdam. Het is een gaaf bewaard gebleven gebouw uit het oeuvre van Lucas & Niemeijer, waarvan al veel gesloopt of verbouwd is. De stedenbouwkundige ligging aan de Huizingalaan en de A10 versterken deze waarden.

Aanbevelingen – De groene buffer tussen het gebouw en de snelweg draagt bij aan het IBM-kantoor als baken aan de hoofdwegen. Het groen is echter een ondersteunend element en mag het zicht op het gebouw niet belemmeren. Bescherming van het gebouw kan zich tot het architectonisch beeld (inclusief hoekoplossingen) en de hoofdstructuur beperken.

Bronnen

J. Brouwer, R. Veenstra, Nieuw IBM-gebouw op het terrein aan de Johan Huizingalaan te Amsterdam, *De Architect* 8 (1977), nr 2, pp 35-48.

Doorsnede over de onderste verdiepingen.

16 Confectiefabriek

Functie: fabriek en kantoor, voorheen Mantelfabriek Stibbe

Adres: Koningin Wilhelminaplein 12-14

Bouwjaar/periode: 1964

Ontwerp: M.F. Duintjer, Amsterdam

Beschrijving - De confectiefabriek heeft een rechthoekig grondplan en is gesitueerd in de zuidwesthoek van het kavel. Op de bouwtekening is te zien dat tijdens de bouwaanvraag in 1961 de mogelijkheid voor uitbreiding aan de noordkant open werd gehouden. Deze uitbreiding is echter nooit uitgevoerd.

De oorspronkelijke mantelfabriek is een rechthoekig bouwvolume van drie bouwlagen boven een souterrain. Het souterrain was bestemd voor expeditie en opslag. Op de begane grond bevinden zich aan de zuidkant de receptie en enkele kantoorruimten. Achter de receptie is de garderobe met toiletruimte en het trappenhuis dat over alle verdiepingen doorloopt. In de noordoosthoek van de begane grond is een complete woning ontworpen, voor de beheerder van de fabriek. De eerste verdieping is bestemd voor het ontwerpen en fabriceren van kleding, met bijbehorende ruimtes als stoffenmagazijnen en ontwerpruimten. De tweede verdieping, de dakverdieping is de representatieve verdieping met de directeurskamers aan de westkant en de showrooms aan de noordkant. Op deze verdieping bevindt zich ook de kantine met aansluitend een dakterras.

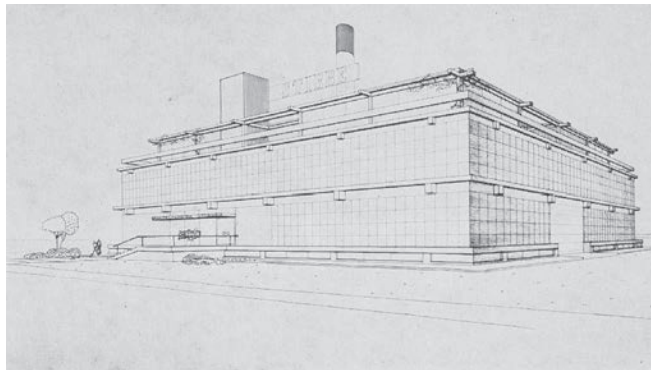
Het gebouw bestaat uit een dragende betonconstructie met gevels van glas. De constructieve betondelen zijn zichtbaar tussen de verdiepingen, waar de vloeren met dragende balken uitsteken tot buiten de gevels. De glazen gevels bestaan uit stalen kozijnen in een regelmatig vierkant grid. Op enkele plaatsen bestaat de gevel

uit geschilderd metselwerk, zoals links naar de entreepartij, bij de showrooms op de dakverdieping en bij de conciërgewoning. Op het dak staan twee prominente bouwvolumes, voor de lift en voor de CV-installatie. oorspronkelijk stond hiertussen de bedrijfsnaam STIBBE in grote letters op het dak. De gemetselde bouwvolumes en gevelvlakken zijn rood geschilderd en de balustrade op de dakverdieping is in blauw uitgevoerd. Het is niet duidelijk of dit originele kleuren zijn.

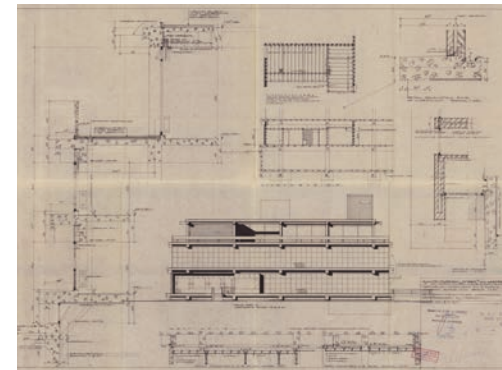
Stedenbouwkundige waarde – Het terrein tussen de spoorlijn en de ringweg A10, aan de noordkant begrensd door de Schipluidenlaan en aan de zuidkant door de Slotervaart, kreeg in het Algemeen Uitbreidingsplan Amsterdam uit 1934 al een bijzondere bestemming, met aan de noord- en oostkant een groene strook met daarin kleine bebouwingsvelden. Ook in latere plannen blijft het terrein van het huidige Wilhelminaplein open met slechts bebouwing aan de noord- en oostkant. In de jaren vijftig zijn er plannen om er een park van te maken aansluitend op het Rembrandtpark. In de bebouwingsvelden zijn in de jaren zestig gebouwen neergezet voor de confectie-industrie. In de ooststrook aan het spoor staat het confectiecentrum, het grootste gebouw, en in de noordstrook staan drie gebouwen. De confectiefabriek van Duintjer staat uiterst westelijk en vormt het einde van de reeks gebouwen. Oorspronkelijk was de ruimte voor de confectiefabriek, het Wilhelminaplein, een open ruimte, zodat de drie confectiegebouwen een fraaie stedelijke wand vormden. Inmiddels is het plein bebouwd met hoge woongebouwen, maar voor de confectiegebouwen is een ruimte strook onbebouwd en ingericht als parkeerterrein. Het effect van de monumentale stedelijke wand is echter nog steeds sterk.

Hoofdentree aan Wilhelminaplein.

Ontwerpschets, 1962,

Westgevel en geveldetails.

Ensemblewaarde - De confectiefabriek maakt deel uit van een ensemble van gebouwen gerelateerd aan de confectie-industrie. De fabriek vormt samen met twee gebouwen van vergelijkbare afmetingen een stedenbouwkundige eenheid aan het Wilhelminaplein. De fabriek beëindigt het ensemble aan de westkant en vormt een bakken op de hoek van het Wilhelminaplein met het verlengde van de Wittgensteinlaan. De fabriek functioneert als een toegang vanaf de Lelylaan naar de Amsterdamse confectie-industrie.

Architectonische waarde – Architect Duintjer (1908-1983) bouwde een omvangrijk oeuvre met uiteenlopende gebouwtypologieën en was hoogleraar aan de TH in Delft van 1956 tot 1963. Op de top honderd van wederopbouwarchitectuur die de RACM opstelde staan twee kerken van Duintjer: de Kruiskerk/Vredeskerk in Amstelveen (1953) en de Opstandingskerk in Amsterdam (1956), ook wel bekend onder de bijnaam Kolenkit. Ook op de gemeentelijke top honderd is Duintjer vertegenwoordigd: het Theater Werkspoor (1952) in het centrum, het Christelijk Lyceum (1963) en de Pinksterkerk (1964) in Buitenveldert. In de jaren vijftig en zestig ontwierp Duintjer drie gebouwen in Amsterdam; Christelijk Lyceum Buitenveldert (1951-1963), Mantelfabriek Stibbe (1961-1964) en het Andreasziekenhuis (1965-1969, gesloopt). Deze gebouwen vertonen overeenkomsten wat betreft constructie en gevels. De constructie van beton is duidelijk zichtbaar aan de buitenkant als architectonisch element. Deze constructie is dragend, zodat de gevels kunnen bestaan uit smalle stalen kozijnen met glas. De confectiefabriek is een representatief gebouw uit het oeuvre van Duintjer. De fabriek scoort hoog op architectonische waarde door de strakke glasgevels, de openheid en de zorgvuldige vormgeving. De betonconstructie is overal in het zicht waardoor

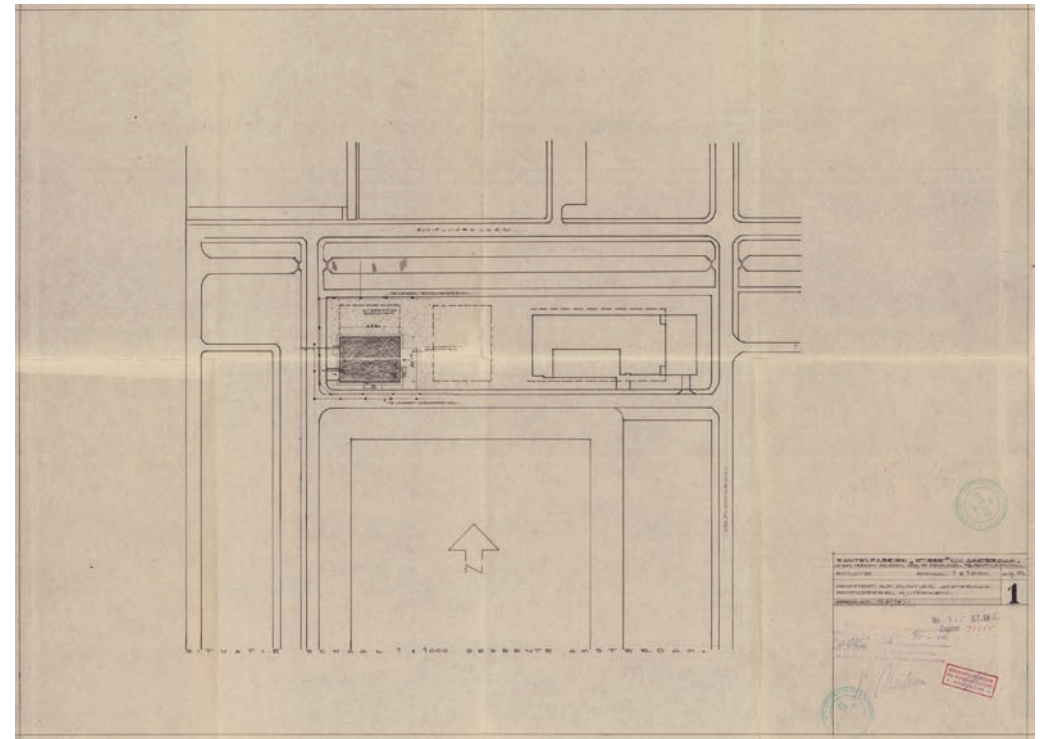

Confectiefabriek, 1971.

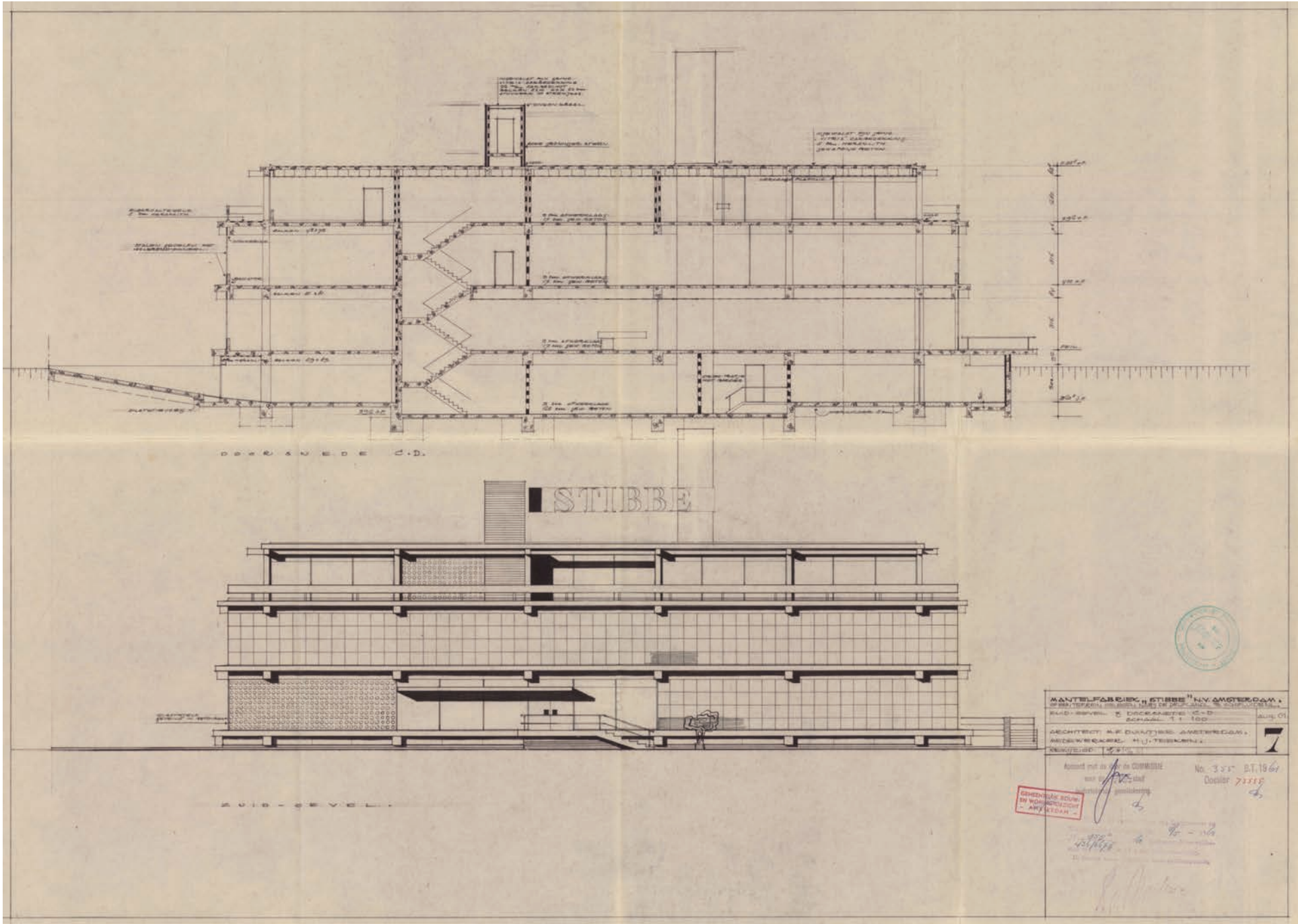

de functies die in het gebouw huisvesten ook aan het exterieur zijn af te lezen. De productieruimten waren gesitueerd op de begane grond en eerste verdieping en de representatieve ruimten op de bovenste bouwlaag. Een aantal architectonische accenten verrijken het ontwerp: de luifel boven de entree, de roede-verdeling van de vensters, de teruggelegde bovenverdieping.

Typologische waarde - Vanaf de jaren twintig werd in de fabrieksbouw aandacht besteed aan de werkomstandigheden voor arbeiders. Er ontstonden fabrieken waar veel daglicht naar binnen kwam (zoals de Van Nellefabriek te Rotterdam). De confectiefabriek is een representatief voorbeeld van deze typologie, uiteraard aangepast aan de jaren zestig. De confectiefabriek maakt deel uit van een ensemble van gebouwen gerelateerd aan de mode-industrie rondom het Wilhelminaplein. Hiertoe behoren het Fashion House en Berghaus Plaza die naast de confectiefabriek liggen en het grootschalige Confectiecentrum aan het spoor. Van deze gebouwen is de confectiefabriek het meest representatieve voorbeeld van deze bouwtypologie.

Situatie.

Voorgevel.

Gaafheid/herkenbaarheid - De confectiefabriek heeft geen grote wijzigingen ondergaan. Onbekend of het kleurgebruik origineel is.

Monumentwaardigheid - De confectiefabriek is van architectonische waarde, vanwege de betekenis van het gebouw in het oeuvre van architect Duintjer en het zorgvuldige ontwerp. Hiernaast is de fabriek ook van typologische waarde in vergelijking met andere mode-gerelateerde gebouwen aan het Wilhelminaplein. De hoge gaafheid versterkt deze waarden.

Aanbevelingen – De buitenkant van de fabriek verkeert in goede staat. Om deze staat te behouden is regelmatig onderhoud noodzakelijk. Het is niet duidelijk of de huidige kleuren oorspronkelijk zo bedoeld zijn. Hier is nader onderzoek voor nodig.

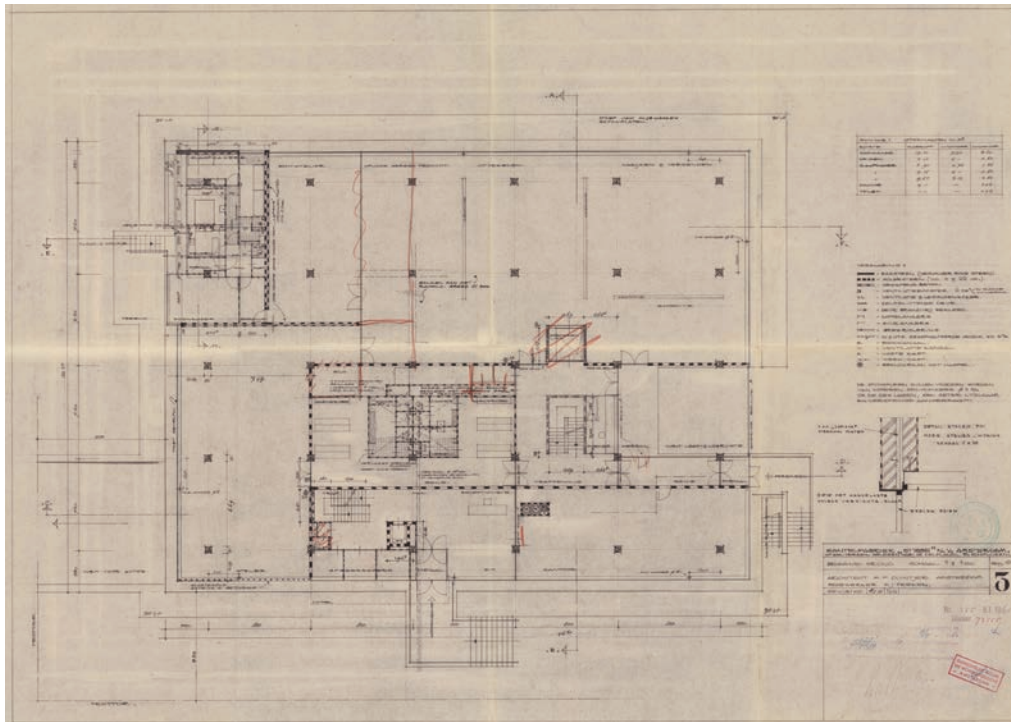
Bronnen

M.F. Duintjer, Th.J.N. van der Klei, Christelijk lyceum 'Buitenveldert' te Amsterdam, *Bouw 20* (1965) 40, pp 1456-1461.

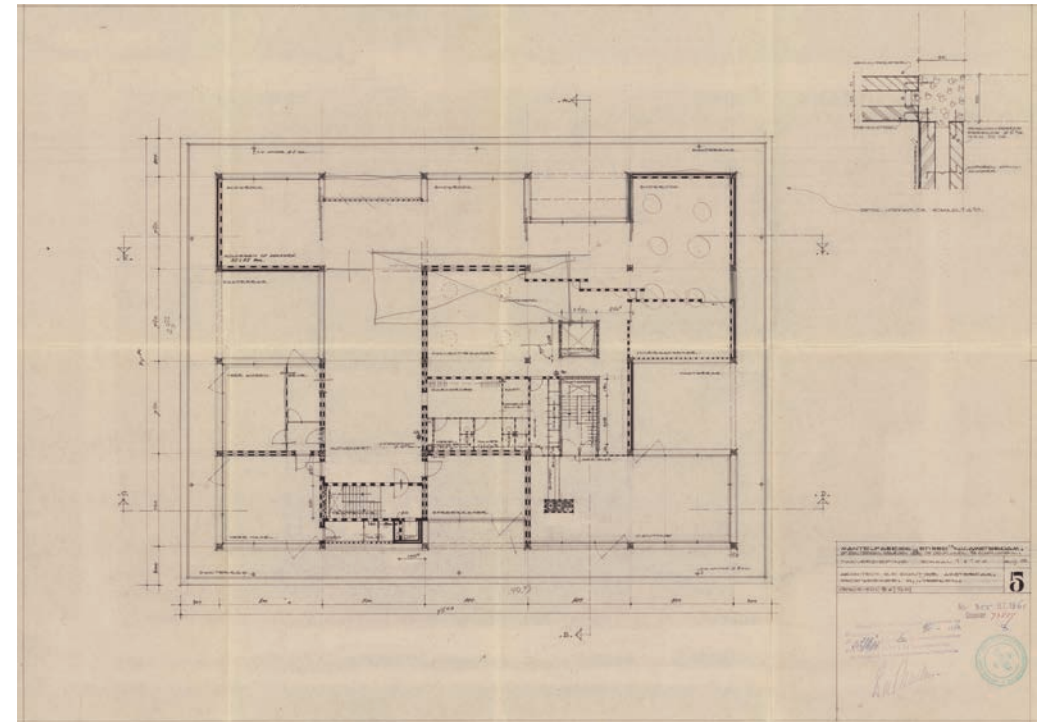
Mantelfabriek te Amsterdam, *Bouw 17* (1962)43, p 1565.

H. Meindersma, Duintjer slachtoffer van de symboolfunctie die zijn gebouwen kregen, *Wonen-TA/BK* (1983) 12, p 4.

Nederlands Hervormde Diakonesseninrichting te Amsterdam, *Bouw 20* (1965) 47, p 1813.

Plattegrond begane grond.

Plattegrond dakverdieping.

17 Autoverhuurbedrijf KAV (Caltex/Elima)

Functie: autoverhuurbedrijf KAV, voorheen Caltex bezinestation en Elima garage

Adres: hoek Johan Huizingalaan - Hemsterhuisstraat

Bouwjaar/periode: 1957-1961

Ontwerp: H.A.M. van den Berg, Amsterdam

Beschrijving - Het bedrijfsgebouw is een samenstel van twee bouwvolumes: een rechthoekige hoofdvolume met twee bouwlagen en smaller bouwdeel van één bouwlaag, beide onder een plat dak. Het dak van het lage bouwvolume loopt over in een brede betonnen luifel waaronder benzinepompen stonden. In de oorspronkelijke situatie bevond zich centraal in het hoofdvolume een 'stallingsruimte voor automobielen' met daaromheen gegroepeerd een showroom, wachtkamer, magazijn, was- en kleedlokaal en werkplaatsen en kantoorruimten. Via een betonnen helling (16,5%) of een noodtrap was de verdieping te bereiken: vrijwel volledig ingericht als stallingsruimte voor auto's, met in de zuid-oosthoek de kantine. In het lage bouwdeel bevonden zich de 'doorsmeerkuil', een wasruimte, wachtruimte en een hokje voor de pompbediende (zelfbediening kwam pas in zwang in de jaren zeventig).

De gevels zijn opgetrokken uit bruine bakstenen, gemetseld in een kettingverband. De gevels van het hoofdvolume zijn verbijzonderd met schokbetonnen vensterelementen. De noord- en zuidgevel zijn geheel opgebouwd uit deze elementen, samengesteld tot een cassetengevel. In de zuidgevel bevinden zich drie gevelopeningen met garagedeuren, een 'gewone' deur en een raampartij die over de hoek doorloopt. De oostgevel heeft het meest gesloten karakter met drie grote vensterpartijen, opgebouwd uit vijftien elementen en drie venstertjes van één element. Tegen de westgevel staat het lage bouwdeel met een grote vensterpartij en twee deuren.

Gevel aan de Huizingalaan.

Luifel boven entree.

Gevel aan Japiksestraat.

Gevel aan Hemsterhuisstraat.

Stedenbouwkundige waarde - Het gebouw heeft een prominente ligging aan een van de belangrijke doorgaande routes in de wijk. Gelegen op een drukke kruising was het station voor autobestuurders duidelijk zichtbaar, wat nog versterkt werd door de ranke luifel met neonreclame. Het pand is nog steeds een herkenbaar onderdeel van de Johan Huizingalaan en vormt een ervaarbare entree naar de achterliggende wijk.

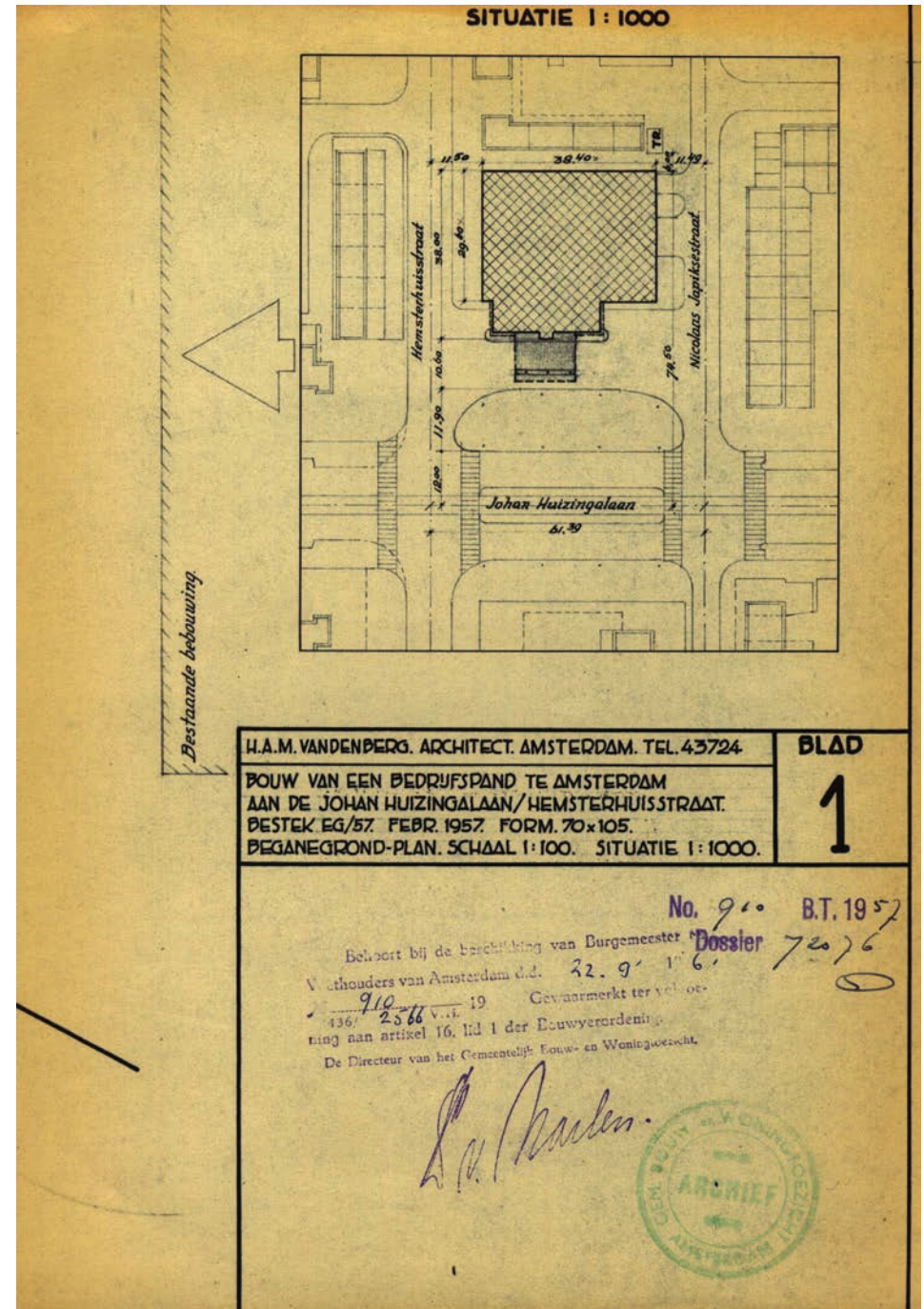
Ensemblewaarde - De garage hoort niet bij een typologisch of ruimtelijk ensemble.

Architectonische waarde - Het pand van autoverhuurbedrijf KAV is gebouwd als een pompstation voor Caltex (nu Texaco), met een achterliggend autogaragebedrijf 'Elima'. Net als collega-bedrijven als Purfina, Esso en BP besteedde Caltex veel aandacht aan de architectuur van hun kantoor- en bedrijfsgebouwen. Elke benzineverkoopmaatschappij had voor haar stations standaardrichtlijnen en kenmerkende kleurtoepassingen. Esso bijvoorbeeld had al in 1935 een 'Handleiding ter verbetering van aanzien en service-verleening van Standard-garages' uitgegeven met gedetailleerde richtlijnen voor kleurgebruik en reclame. Net als Purfina, dat Sybold van Ravesteijn als huisarchitect inhuurde, vroeg Caltex voor veel projecten dezelfde architect: L. Rondelap. Het pompstation in Slotervaart is echter ontworpen door architect H.A.M. van den Berg uit Amsterdam, misschien omdat in de garage een andere gebruiker huisvestte (Elima). Van deze architect is vrijwel niets bekend, het is dan ook niet mogelijk het gebouw een plaats in zijn oeuvre te geven. Wel is een hoge waardering te geven aan de materialisatie, detaillering en uitwerking van het ontwerp. De plaatsing midden in een woonwijk dwong de architect het bouwwerk zorgvuldig vorm te geven. Door de toepassing van cassetten was er voldoende lichttoetreding

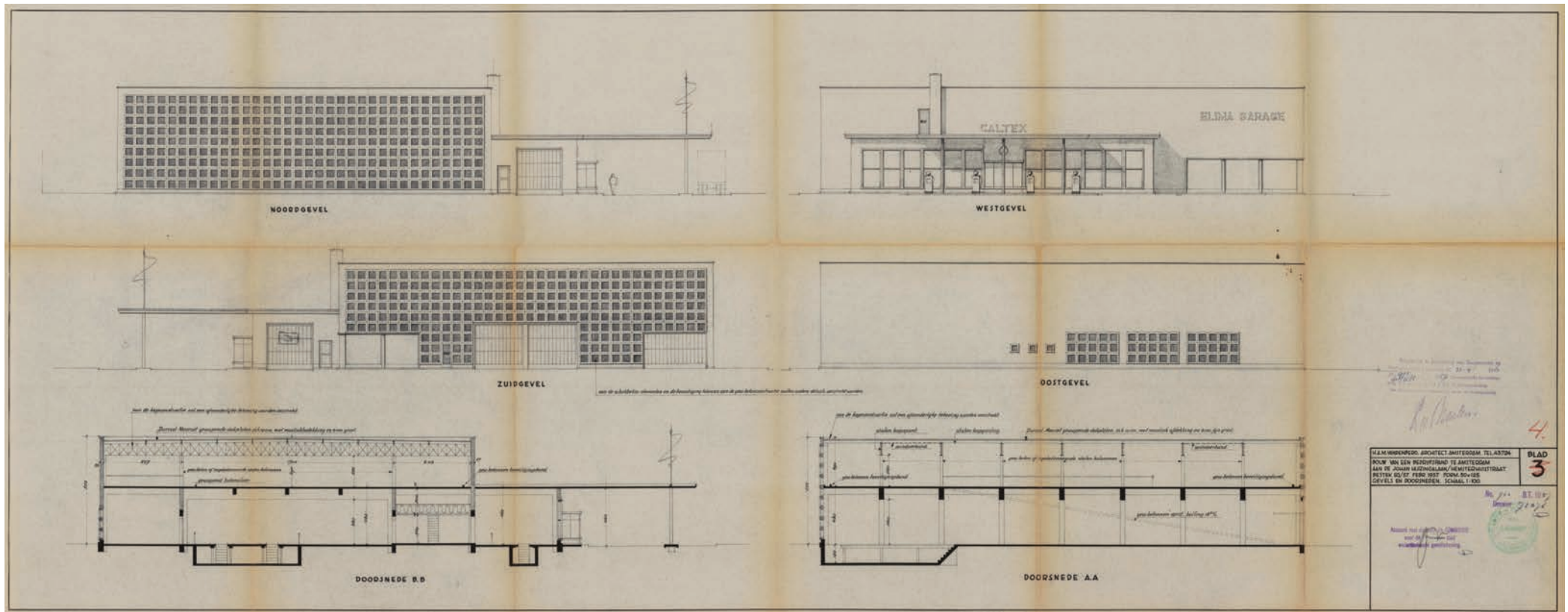
in de werkplaats en kantoren, voor omwonenden bleef de bedrijvigheid in de garage echter vrijwel onzichtbaar zonder dat het pand als een gesloten doos oogde. Deze aanpak is eveneens gevolgd bij de Telefooncentrale aan de Plesmanlaan. Naast de functionele betekenis droegen deze cassetten bij aan de herkenbaarheid van het Caltex-station in de wijk. Naar de doorgaande weg presenteerde het tankstation zich met een ranke betonnen luifel bekroond door de bedrijfsnaam en een vlaggenmast.

Typologische waarde - Met de uitvoering van de Rijkswegenplannen (vanaf 1927) groeide het aantal benzinstations fors. De gebruikte vormtaal was passend bij de moderne tijd: strakke lijnvoering, toepassing van beton en glas en gebruik van lichte en frisse kleuren. De luifel, eerst alleen gebruikt als regenscherm, groeide uit tot marketingelement. Op de luifel kon de naam van de betreffende maatschappij in neonlicht pronken wat de aantrekkingskracht (de 'stopping power') van het station verhoogde. De combinatie van een benzinstation met een garage kwam voornamelijk voor in de bebouwde kom. Langs de rijks- en provinciale wegen bestond het station uit benzinepompen onder een luifel en een bescheiden verkooppunt voor accessoires. Er zijn schrikbarend weinig pompstations uit de jaren vijftig en zestig overgebleven, door de dynamiek van de branche en aangescherpte milieueisen. Nog enkele zijn bewaard. Voorbeelden: het enige overgebleven Purfina-tankstation van architect Van Ravesteijn staat in Arnhem, een tankstation van W.M. Dudok is recent verhuisd naar het Autotron (Rosmalen), in Nijmegen is een pompstation gerestaureerd en biedt nu onderdak aan een architectenbureau. Garages met pompinrichtingen zijn minder zeldzaam, maar verdwijnen wel in hoog tempo uit het stadbeeld. Het is vooral te danken aan de ligging in een woonwijk en de nieuwe functie (autoverhuurbedrijf) dat het tankstation annex garagebedrijf in Slotervaart er nog staat. Naast de zeldzaamheid, is het station typologisch van waarde als voorbeeld van een naoorlogs benzinstation met garage midden in een woonwijk.

Gaafheid/herkenbaarheid - De gaafheid van het bouwwerk is iets aangetast door de kunststof omtimmering van de luifel en een vernieuwde ingangspartij. Op verschillende plekken is het beton van de luifel beschadigd en ligt de wapening in het zicht.

Situatie.

Gevels en doorsneden.

Monumentwaardigheid - Het voormalige Caltex benzinstation is voor Slotervaart van architectonische en typologische waarde als voorbeeld van een zorgvuldig gedetailleerd gebouw dat nog steeds een aan automobiliteit gerelateerde functie heeft. Stedenbouwkundig is het pand een herkenbaar element aan de Johan Huizingalaan.

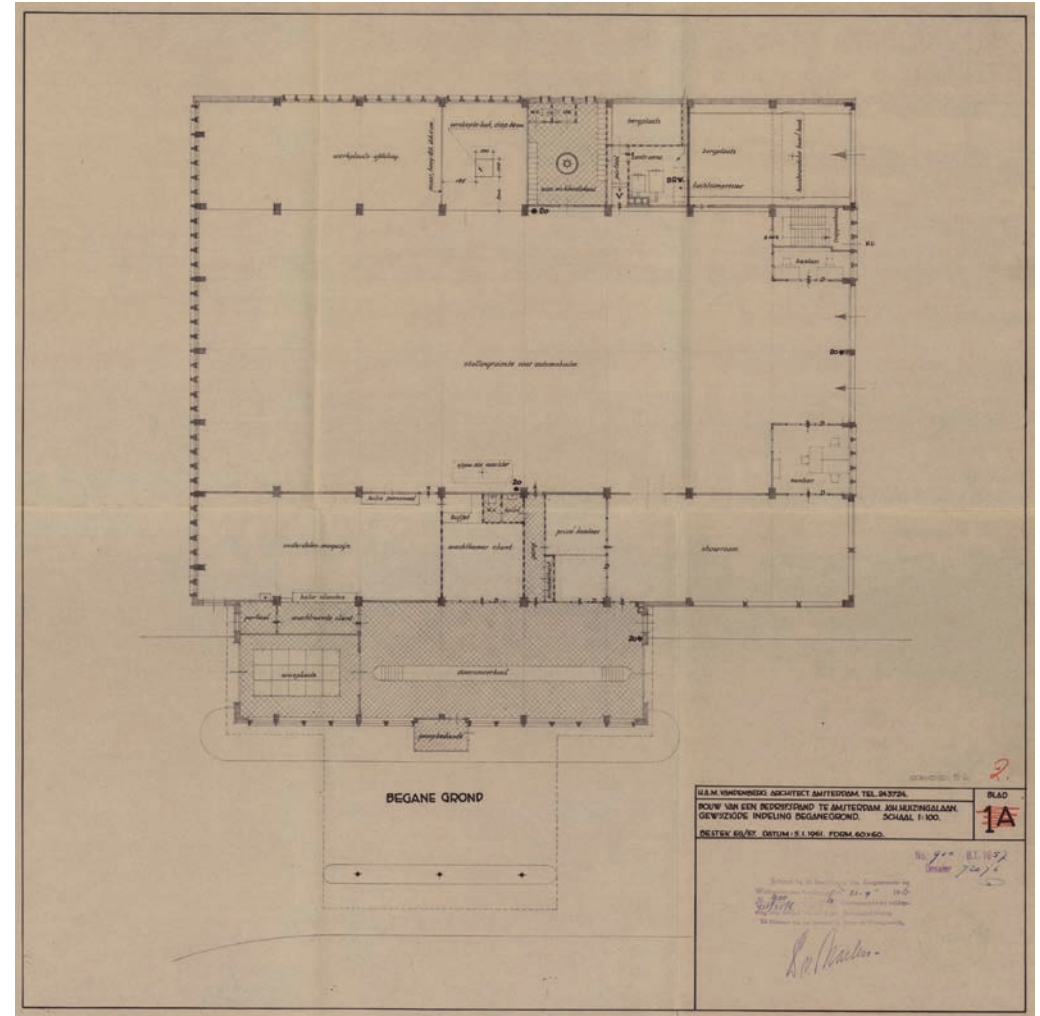
Aanbevelingen – Het verwijderen van de kunststof platen betekent een verbetering van de herkenbaarheid van het gebouw. Met name de luifel boven de benzinepompen verkeert in een minder goede bouwtechnische staat. Ter behoud van het gebouw is het aan te bevelen deze mankementen te verhelpen.

Bronnen

L. Rondeltap, 'Benzinstations in vele variaties', *Bouw* 17 (1962) 16, pp 547-560.

Reclame voor bezinstations Caltex, omstreeks 1960.

Plattegrond.

18 Telefooncentrale

Functie: telefooncentrale met dienstwoning

Adres: Plesmanlaan 1

Bouwjaar/periode: 1958

Ontwerp: B.J. Odink en J.W. Kamerling, architecten bij de Dienst der Publieke Werken

Beschrijving - Met de bouw van de naoorlogse westelijke tuinsteden diende het telefoonnetwerk te worden uitgebreid. De Dienst der Publieke Werken Amsterdam gaf opdracht voor de bouw van drie telefooncentrales. De gebouwen in Slotervaart, Buitenveldert en Osdorp vertonen overeenkomsten in vormgeving en materiaalgebruik, maar hebben wel allen een eigen gezicht gekregen door hun situering in de wijk, kleurgebruik en een eigen plastiek.

De telefooncentrale aan de Plesmanlaan bestaat uit een rechthoekig bouwvolume met een kelder en twee bouwlagen. Op de kop van de gevel aan de Ottho Heldringstraat is een dienstwoning aangebouwd, met een sousterrain en twee bouwlagen, maar wel lager dan de telefooncentrale. Achter de telefooncentrale is een parkeerterrein met daarop een L-vormige garage voor auto's en fietsen van een enkele bouwlaag. De daken zijn plat, waarboven op de telefooncentrale een opengewerkte betonnen schoorsteen uittorent. Op de begane grond van de telefooncentrale liggen aan weerszijden van een gang diverse ruimten voor apparatuur en een kantine. Op de eerste verdieping zijn een aantal kleine kantoren en een grote zaal voor de automaten gesitueerd. Het gebouw bestaat uit een betonnen skelet. De teruggelegde entree met trappetje ligt tussen de twee bouwvolumes in en is zowel vanaf de Plesmanlaan als het parkeerterrein toegankelijk. Boven de entree aan de Plesmanlaan is een bronzen plastiek van Lotti van der Gaag aangebracht.

Bij de voor- en achtergevel van het kantoor aan de Plesmanlaan zijn tegen het skelet cassettevormige betonnen wandelementen bevestigd. Hierin zijn vensters geplaatst met thermopane glas, dat het daglicht weert en de warmte vasthoudt, teneinde de telefoonkabels en apparatuur te beschermen. De zijgevels zijn gesloten en gemetseld uit donkere bakstenen in kettingverband. De achtergevel, aan het parkeerterrein, is bijna identiek aan de voorgevel, maar heeft stalen luifels boven de vensters. De roosters in de voor- en achtergevel zijn later toegevoegd. De dienstwoning is toegankelijk via een trap. De voorgevel bestaat uit een glazen pui van twee maal vijf vlakken. Deze zijn opgevuld met beplating aan de onderkant en drie vierkante vensters (een grote en twee kleinere) daarboven. De zijgevels met dezelfde donkere bakstenen in kettingverband als de telefooncentrale zijn gesloten met een enkel venster aan de Plesmanlaan en twee kleine vensters aan het parkeerterrein.

Stedenbouwkundige waarde - De telefooncentrale ligt op de kruising van de Plesmanlaan met de Ottho Heldringstraat. De Plesmanlaan ligt evenwijdig aan de Slotervaart en is een onderdeel van de dominante oost-weststructuur in het stadsdeel Slotervaart. Aan deze weg ligt de meest representatieve gevel met de betonnen cassetten. De gevel van de dienstwoning ligt aan de Heldringstraat, een secundaire ontsluiting voor de woonbuurt ten zuiden van de Plesmanlaan. Op dit kruispunt vormt de telefooncentrale een poort naar de woonbuurt.

Ensemblewaarde - Tegelijk met de telefooncentrale werd een brug over een aftakking van de Slotervaart ontworpen. Samen vormen ze een hechte eenheid en een krachtig stedenbouwkundig element aan de Plesmanlaan, een belangrijke oost-west verbinding in Slotervaart.

Gevel aan de Plesmanlaan.

Dienstwoning aan de Ottho Heldringstraat

Kunstwerk boven de hoofdentree.

Architectonische waarde - Bij de bouw van de drie centrales in de westelijke tuinsteden (Osdorp, Buitenveldert, Slotervaart) heeft ieder gebouw op een subtiele wijze een eigen karakter gekregen door verschillen in situering, kleur van de betonelementen en de afsluitende gemetselde wanden, alsmede door de materialisatie en plastic. De architectuur van de telefooncentrale aan de Plesmanlaan is afgestemd op de forse schaal van de omringende bebouwing. Door het gebruik van schokbetonnen wandelementen krijgt het gebouw het uiterlijk van een 'totaalapparaat'. De architectuur is bepaald door de functie. De toetreding van zo weinig mogelijk zonlicht, om de kabels en apparatuur te beschermen, speelde daarbij de belangrijkste rol. Dit verklaart de toepassing van zonwerend glas en cassetten. In geval extreme hitte zouden in de cassetten nog zandzakken kunnen worden opgestapeld. De cassetten in de gevel, de opengewerkte schoorsteen en de bronzen sculptuur van Lotti van der Gaag boven de ingang (met elementen die verwijzingen naar telecommunicatie zoals een oorschelp) geven het gebouw een verzorgd uiterlijk.

Typologische waarde - De telefooncentrale in Slotervaart kwam gelijk tot stand met de telefooncentrales van Osdorp en Buitenveldert. De drie gebouwen tonen veel overeenkomsten en bestaan alle uit een rechthoekig bouwvolume, een gevel met cassetten, een hoge schoorsteen en een gevelplastic. Ieder gebouw heeft ook zijn eigen kenmerken. De compositie van een rechthoekig bouwvolume met een ontvangststoren werd in dezelfde periode ook buiten Amsterdam toegepast, zoals in Amstelveen, Groningen en IJmuiden. Binnen deze serie is de telefooncentrale van Slotervaart een representatief voorbeeld, met een hoge kwaliteit.

Hoofdentree, 1964.

Telefooncentrale met brug, 1964.

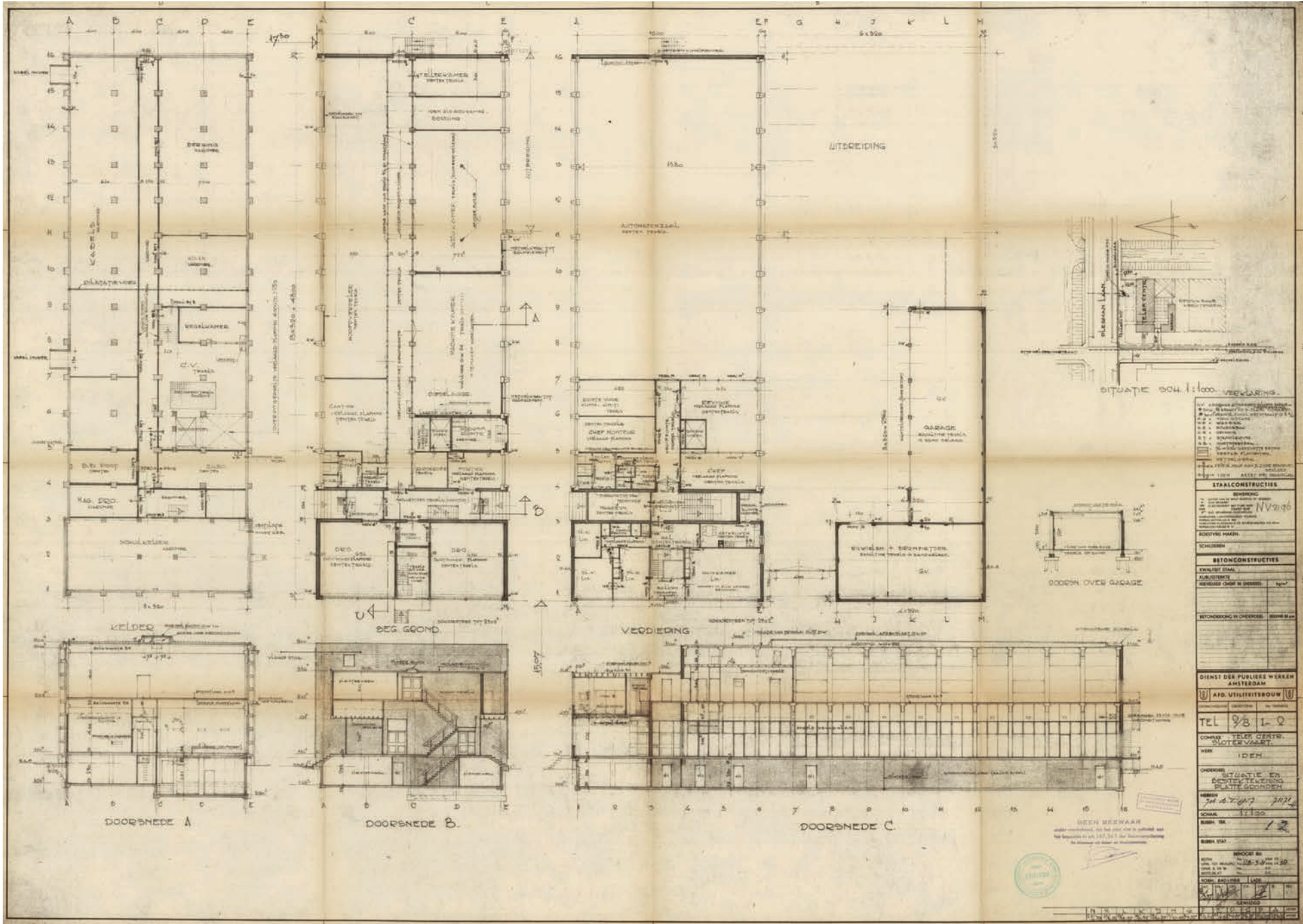
Gaafheid/herkenbaarheid - De stalen luifels boven de vensters zijn verwijderd en er zijn een aantal roosters in de gevel geplaatst. De woning heeft op de plaatsing van een plaat voor een van de ramen na geen wijzigingen ondergaan.

Monumentwaardigheid - De telefooncentrale met de brug is een stedenbouwkundig eenheid aan de Plesmanlaan. Samen met de andere twee telefooncentrales in Osdorp en Buitenveldert zijn de gebouwen een representatief voorbeeld van dit gebouwtype met hoge architectonische kwaliteit.

Aanbevelingen – De telefooncentrale is samen met de brug een stedenbouwkundige eenheid die samen bewaard moet blijven. De terugplaatsing van de stalen luifels zou de architectonische waarde ten goede komen.

De telefooncentrale is voltooid, maar de bebouwing eromheen nog niet, 1960.

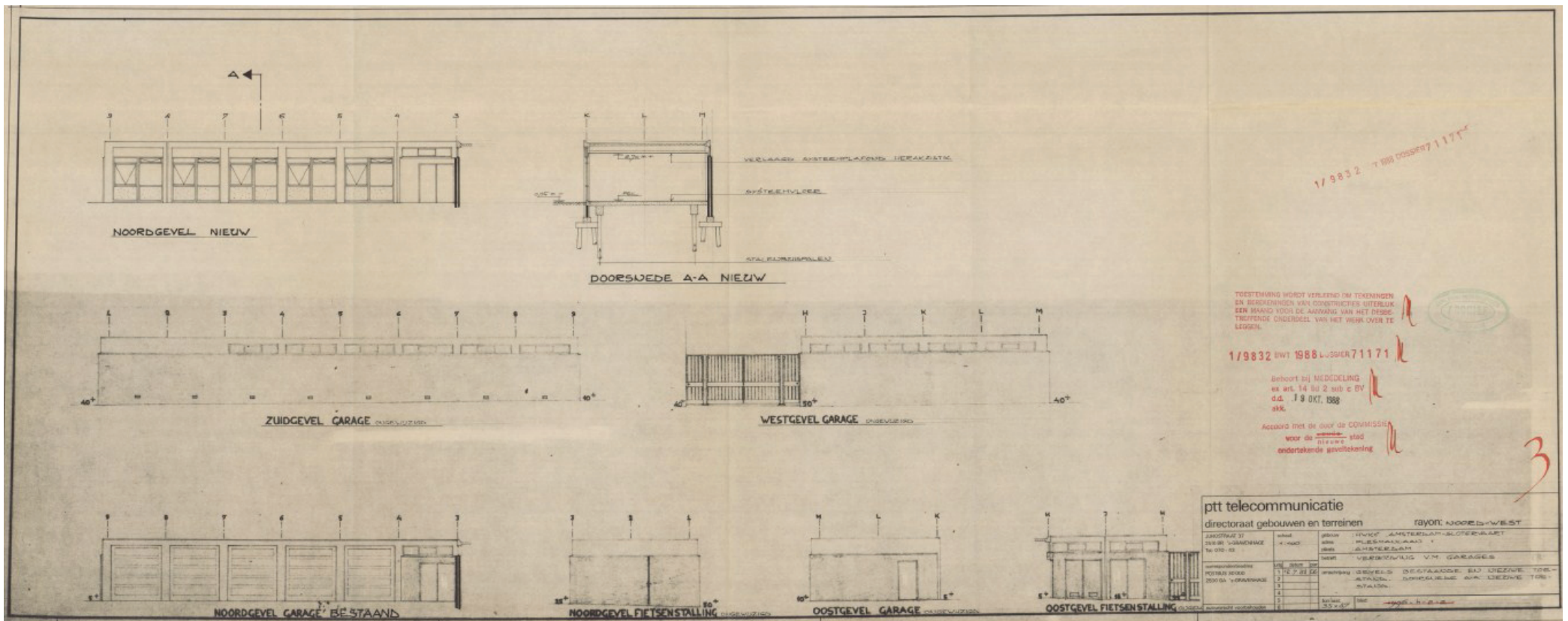

Plattegronden en gevels.

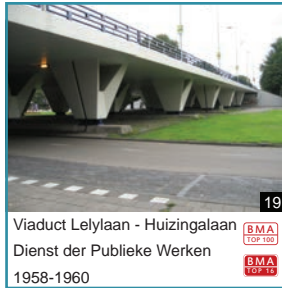
Bronnen

B.J. Odink, Drie telefooncentrales te Amsterdam, *Bouwkundig Weekblad* 82 (1964), pp 220-225.

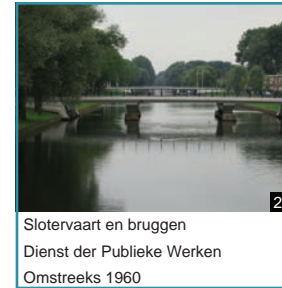
B.J. Odink en C. de Moor, Geprefabriceerde telefooncentrales, *Bouw* (1961), 6, pp169-171.

Wijziging in de gevel aan de Plesmanlaan, 1988.

Viaduct Lelylaan - Huizingalaan
Dienst der Publieke Werken
1958-1960

Slotervaart en bruggen
Dienst der Publieke Werken
Omstreeks 1960

I n f r a s t r u c t u u r

19 Viaduct Lelylaan - Huizingalaan

Functie: viaduct met winkelruimte

Adres: Cornelis Lelylaan

Bouwjaar/periode: 1958-1960

Ontwerp: Dienst der Publieke Werken

Beschrijving - De Lelylaan is een belangrijke oost-westverbinding van de vooroorlogse stad (Surinameplein) met de naoorlogse stad (Osdorp), die door heel Slotervaart verhoogd is aangelegd. De weg bestaat uit vier rijbanen met een tramstrook in de middenberm, een waterpartij aan de noordkant en brede groene zones met bomen aan weerszijden. In en achter de groenstrook aan de noordkant staan de Aireywoningen van de Sloterhof en de Jongkindstraat en aan de zuidkant een zone met schoolgebouwen en gestempelde woningen. De weg kruist drie belangrijke hoofdstructuren; de ringweg A10 (afslag 106), het spoor voor metro en trein (Station Amsterdam Lelylaan) en de Huizingalaan (viaduct). 'Deze laan is in feite een autosnelweg van moderne allure, hooggelegen en kruisingsvrij. Niet minder dan 10 viaducten en bruggen waren nodig om dit te bereiken.' (Van der Velde 1968, p 134.) Het viaduct bestaat uit een brugdek (Lelylaan) van 32 meter breed, met een dubbel tramspoor in het midden, twee dubbele rijstroken daarnaast en aan de uiteinden twee fietspaden.

Het brugdek rust op zes rijen van drie pijlers, met een overspanning van 12,75 meter tussen de buitenste pijlers en de brughoofden en een overspanning van 15,30 meter tussen de overige pijlers. Iedere pijler is opgebouwd uit twee trapeziumvormige betonnen volumes, met de smalle kant op het maaiveld en de brede kant tegen het brugdek, verbonden met het maaiveld door een scharnieroplegging.

Brugdek van Lelylaan met uitgang van tram.

Viaduct met kunstwerk vanaf de Huizingalaan.

Viaduct met kunstwerk vanaf de Huizingalaan.

Winkelruimten in de brughoofden.

In beide brughoofden bevinden zich bedrijfsruimten en in het westelijke brughoofd twee opgangen naar de tram, één richting centrum en één richting Osdorp. In ieder brughoofd zitten twee bedrijfsruimten met een toegang in het midden van de ruimte. Aan weerszijden van de entree bevinden zich etalages over de hele breedte, die een stukje uit de gevel steken. Voor de etalageruiten en deuren zijn stalen kozijnen gebruikt. De gevel van de bedrijfsruimten in het brughoofd is van geschilderd metselwerk.

Tussen de brughoofden en de buitenste pijlers loopt het voetpad dat ook toegang geeft aan de bedrijfsruimten. Tussen de buitenste pijlers en de tweede en vijfde pijlers loopt de Huizingalaan die als een ovale rotonde onder het viaduct ligt. Tussen de overige pijlers is een grasveld aangelegd binnen de ovale ruimte. Op dit grasveld zijn in 1981 aan weerszijde van de Lelylaan twee kunstwerken geplaatst. Joost van Santen ontwierp dit kunstwerk in opdracht van het stadsdeel.

Stedenbouwkundige waarde – Het viaduct ligt op de kruising van twee belangrijke onderdelen van de hoofdstructuur, de Lelylaan en de Huizingalaan. De Lelylaan is belangrijk voor de ontsluiting van zowel het stadsdeel in de stad als van de buurten in het stadsdeel. De Huizingalaan is de slagader van het stadsdeel. Van noord tot zuid liggen aan weerszijden bouwblokken met winkels. Deze zijn onder andere vormgegeven als winkels in de plinten van woongebouwen, paviljoens en winkelpleinen. Het viaduct is een duidelijk ontmoetingspunt van deze dynamische hoofdwegen.

Ensemblewaarde - Het viaduct is een deel van een stedenbouwkundig ensemble aan de Lelylaan. Dit bestaat uit het viaduct en de woongebouwen aan weerszijden van de laan: Sloterhof en het woningcomplex aan de Calandlaan.

De Lelylaan met hierin het viaduct vormt de verbinding tussen de woongebouwen. Het viaduct is van belang omdat de winkels onder het brugdek een voortzetting betekenen van de winkelstraken aan de Huizingalaan.

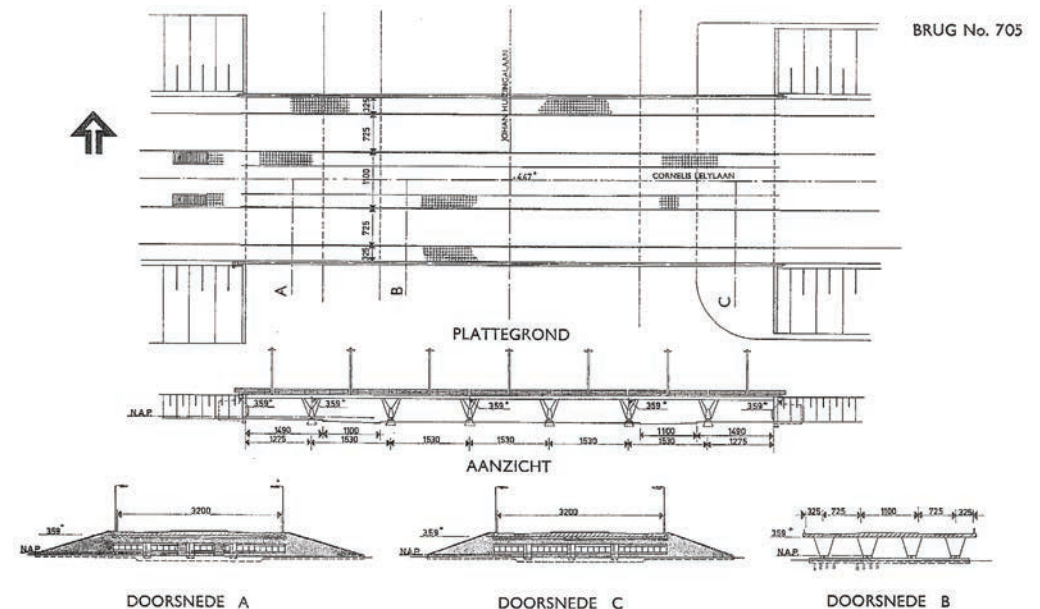
Architectonische waarde – Het viaduct is ontworpen door de Dienst der Publieke Werken. De vormgeving van de kolommen en hekwerk is sterk vergelijkbaar met andere bruggen die de dienst voor de nieuwe westelijke stadsdelen ontwierp. De architectonische waarde van het viaduct zit vooral in de sobere en robuuste vormgeving, de vormgeving van de V-vormige draagconstructie en het bijzondere hekwerk. Bijzonder zijn de winkels onder het brugdek, met fraai vormgegeven etalages die iets uit het gevelvlak steken.

Typologische waarde – In de westelijke tuinsteden van Amsterdam zijn vele bruggen en viaducten ontworpen door de Dienst der Publieke Werken. Wat vormgeving betreft wijkt het viaduct op de kruising van de Lelylaan met de Huizingalaan niet af van zijn tijdgenoten. Typologisch bijzonder zijn de winkels onder het brugdek.

Gaafheid/herkenbaarheid - Het viaduct is niet ingrijpend gewijzigd.

Kolommen onder het brugdek.

Plattegrond, aanzicht en doorsneden.

Viaduct met op de achtergrond het Slotershof.

Monumentwaardigheid - Het viaduct is van stedenbouwkundige, ensemble- en typologische waarde voor het stadsdeel Slotervaart. Het is een belangrijk onderdeel van de Lelylaan met aangrenzende bebouwing; het Sloterhof en het woningcomplex Calandlaan. Het viaduct is bijzonder vanwege de winkels onder het brugdek en de sculpturale kolommen onder het brugdek.

Aanbevelingen - Bijzonder aan het viaduct zijn de winkels onder het brugdek. Het is van belang dat deze commerciële functie in stand wordt gehouden. Het viaduct vormt samen met het Sloterhof en het woningcomplex Calandlaan een eenheid, waar rekening mee gehouden kan worden in geval van wijzigingen aan één van de onderdelen.

Bronnen

J.J. van der Velde, *Stadsontwikkeling van Amsterdam 1939-1967*, Amsterdam 1968.

Viaduct in aanbouw, 1959.

Opening van het viaduct, 1960.

Winkelruimten in de brughoofden, 1962.

20 Slotervaart en bruggen

Functie: brug

Adres: Slotervaart

Bouwjaar/periode: ca. 1960

Ontwerp: Dienst Publieke Werken

Beschrijving - De Slotervaart was een waterweg die de dorpen Sloten en Amsterdam met elkaar verbond. Het stadsdeel dankt zijn naam aan deze waterweg. De vaart werd ten tijde van de aanleg van tuindorp Slotervaart rechtgetrokken en loopt nu evenwijdig aan de Plesmanlaan. Verkeersaders als de Plesmanlaan en de Cornelis Lelylaan hebben de functie van hoofdroute naar Amsterdam overgenomen. Over de Slotervaart werden verbindingen noodzakelijk. Deze bruggen werden door de Dienst Publieke Werken ontworpen. De bruggen in de Johan Huizingalaan en de Jaques Veltmanstraat hebben een flauwe helling en zijn vervaardigd uit wit geschilderd beton. De pijlers van de brug aan de Johan Huizingalaan zijn van onderen bekleed met rode bakstenen. Ook de landhoofden hebben rood metselwerk aan de onderkant. De dragers zijn x-vormig. De hekwerken zijn van staal en zwart geverfd. De brug aan de Jaques Veltmanstraat heeft ook x-vormige dragers, die in het midden zijn opengewerkt, waardoor een enkele drager uit drie x-vormen lijkt te bestaan. Het stalen hekwerk is blauw geverfd.

Stedenbouwkundige waarde - De Slotervaart herinnert aan de trekvaart die voor de aanleg van de woonwijk door het gebied liep en vervolgens is rechtgetrokken. De Slotervaart is aan beide zijden ingebed in het groen. Het is een belangrijk structurerend onderdeel van de wijk en van waarde als landschappelijk element.

Bruggen over de Slotervaart.

Brug Huizingalaan over de Slotervaart.

Brug Veltmanstraat over Slotervaart.

Ensemblewaarde – De twee bruggen over de Slotervaart (Johan Huizingalaan en Jaques Veltmanstraat) vormen samen met het water een ensemble. De bruggen zijn ontworpen in dezelfde vormtaal, wat het ensemble versterkt.

Architectonische waarde – De Dienst Publieke Werken was verantwoordelijk voor het ontwerp van de bruggen, viaducten, sluisen en duikers. De bruggen in Slotervaart vormen een samenhangende reeks. Kenmerkend is de strakke belijning van de betonnen onderbouw en van de stalen brugleuningen.

Typologische waarde – In de westelijke tuinsteden zijn in korte periode vele bruggen aangelegd. De bruggen over de Slotervaart wijken wat betreft vormtaal niet veel af van de andere in Amsterdam-West. De bruggen over de Slotervaart hebben typologische waarde, maar zijn niet uitzonderlijk.

Gaafheid/herkenbaarheid - De kunstwerken hebben geen wijzigingen ondergaan.

Monumentwaardigheid – De bruggen zijn met hun strakke belijning een markant beeld in het stadsdeel. Ingebed in het groen is de Slotervaart samen met de bruggen een zorgvuldig vormgegeven stedenbouwkundig ensemble.

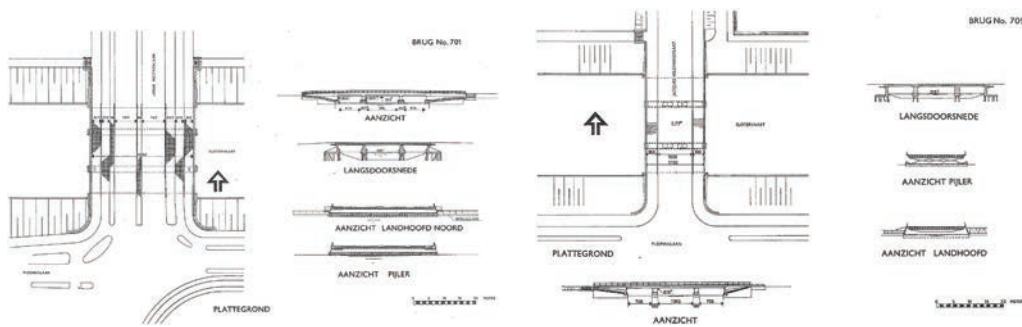
Aanbevelingen – Zorg dat de kleurstelling (witte betonnen onderbouw en blauwe stalen reling) gehandhaafd blijft.

Brug Huizingalaan over de Slotervaart, 1958.

Brug Huizingalaan over de Slotervaart, 1959.

Plattegronden, aanzichten en doorsneden van beide bruggen.

Woningcomplex Dunantstraat
P. Zanstra
1959

BMA
TOP 100
BMA
TOP 15

Flats voor alleenstaanden
L. Peters
1969

BMA
TOP 100
BP
BMA
TOP 15

Isl. College Amsterdam
A. Evers, G.J.M. Sarlemijn
1971

BMA
TOP 100
BP
BMA
TOP 15

TEC Amsterdam
J.B. Ingwersen
1973

BP
BMA
TOP 15

Niet geselecteerd top 100

A Woningcomplex Dunantstraat

Functie: woningen

Adres: Henri Dunantstraat, Johannes van der Steurstraat, Annette Versluysstraat, Elisabeth Boddaerstraat, Willem Boothstraat, Ottho Heldringstraat

Bouwjaar/periode: 1959

Ontwerp: P. Zanstra, Amsterdam

Beschrijving – Op het terrein ten noorden van de Slotervaart, begrensd door de Huizingalaan en de spoorlijn ligt het woningcomplex. Het bestaat uit vijf stempels. Ieder stempel is een trapeziumvormig terrein met twee bouwvolumes van vijf bouwlagen in een hoek van ongeveer 100°, gekoppeld door een bouwvolume van een enkele laag. Parallel aan de Slotervaart staat in ieder stempel een bouwblok van een enkele bouwlaag. In de hoge bouwvolumes bevinden zich op de begane grond garages en bergingen. Op de vier bouwlagen hierboven zijn op ieder bouwlaag 12 woningen gerealiseerd. Het lage bouwvolume op de hoekverdraaiing aan de Henri Dunantstraat is bestemd als winkelruimte. Het lage bouwblok aan de Slotervaart bevat vijf bejaardenwoningen.

De verhoogde entrees van de hoge woonblokken bevinden zich aan de noord- en oostzijde. Links en rechts van het trappenhuis bevinden zich op iedere verdieping twee woningen, zodat een portiek acht woningen ontsluit. De voorgevel heeft kleine vensters voor de keukens en trappenhuisen en in de gevel liggende balkons met een deur naar de keukens. De plint is gevuld met trappen naar de portieken en garagedeuren. De achtergevels bestaan voor een groot gedeelte uit glas. Per woning zijn er twee grote glaspuien met een roedeverdeling. Eén pui geeft toegang tot een balkon, dat in tegenstelling tot het balkon aan de voorgevel, wel uit de gevel steekt.

Entreepartij aan oostgevels.

Woonblokken rond groene hof.

De woningen aan de zuidkant van het grote bouwblok hebben aan de korte gevel, op het zuiden, grote balkons met beschutting van gemetselde muren aan de zijkanten. De entrees van de bejaardenwoningen liggen aan de noordkant, zodat de achtertuinen aan de Slotervaart grenzen. De achtergevel is net als bij de etagewoningen een grote glazen pui met toegang naar een bescheiden tuin. De gevels van zowel de etagewoningen als de bejaardenwoningen zijn opgetrokken uit lichte bakstenen. De daken van zowel de grote als kleine bouwblokken zijn plat en bedekt met een bitumeuze dakbedekking.

Stedenbouwkundige waarde - De vijf stempels tussen de Henri Dunantstraat en de Slotervaart vormen een hechte stedenbouwkundige eenheid aan de grens van de woonbebouwing in het stadsdeel. De lage blokken in het groen vormen een goede begeleiding van de oever van de Slotervaart.

Ensemblewaarde - Ieder stempel bestaat uit woningblokken rondom een groene buitenruimte. De hogere blokken omsluiten de ruimte, terwijl het lage blok een opening geeft naar de vaart.

Architectonische waarde – De architect van De Ark, P. Zanstra (1905-2003) is vooral bekend vanwege zijn woningbouw, winkelcentra, kantoren en bedrijfsgebouwen. In de lijst van de RACM met 100 monumenten uit de wederopbouwperiode staat één gebouw van Zanstra, een flat aan de Segbroeklaan in Den Haag (1957). En op de lijst van het BMA staan drie projecten, allen in de westelijke tuinsteden: kerk De Ark (1959), tuinstad Middenmeer (1955) en het woningcomplex aan de Dunantstraat

Koppen van woonblokken met inpandige balkons.

Winkelruimte als verbinding tussen woonblokken.

(1959). De architectuur van het woningcomplex is typerend voor de 'alledag' van de Nederlandse naoorlogse architectuur. Architectonische details zijn de koppen van de hogere woongebouwen met de terugliggende balkons, de terugliggende plinten en de trappen met bordes naar de entrees.

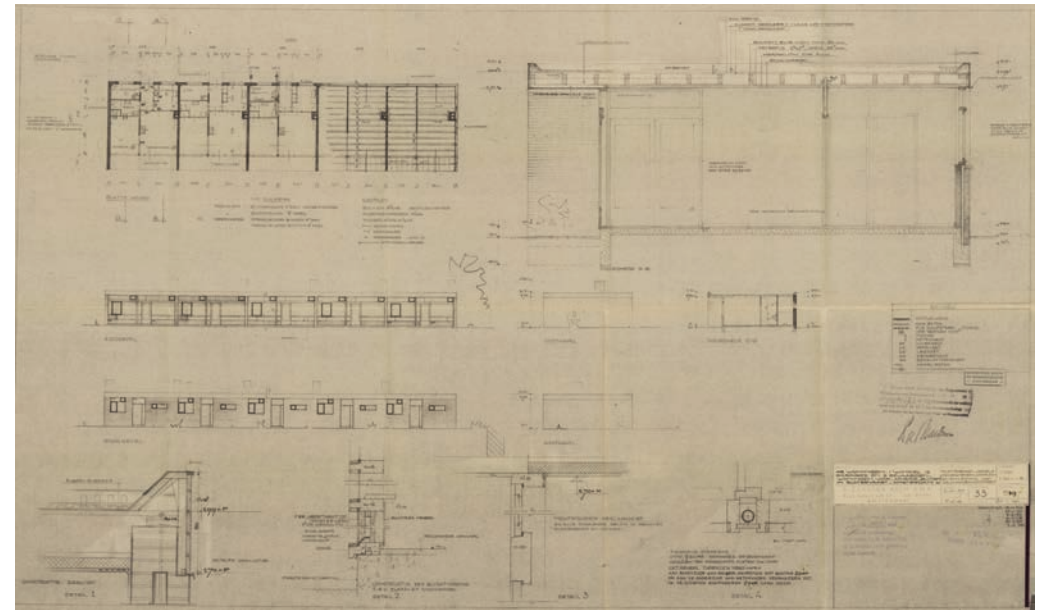
Typologische waarde - De stempel opgebouwd uit bouwblokken verschillend in aantal bouwlagen en woningtypen is een veel voorkomend verkavelingsysteem. Het complex tussen de Henri Dunantstraat en de Slotervaart is van typologische waarde door de relatie met de groene oevers van de Slotervaart.

Gaafheid/herkenbaarheid - De bouwvolumes zijn ongewijzigd. Een groot deel van de gevels is gestuukt, geverfd of bedekt met plaatmateriaal, waarbij elk woonblok een eigen kleur heeft gekregen. De kozijnen zijn vervangen in kunststof.

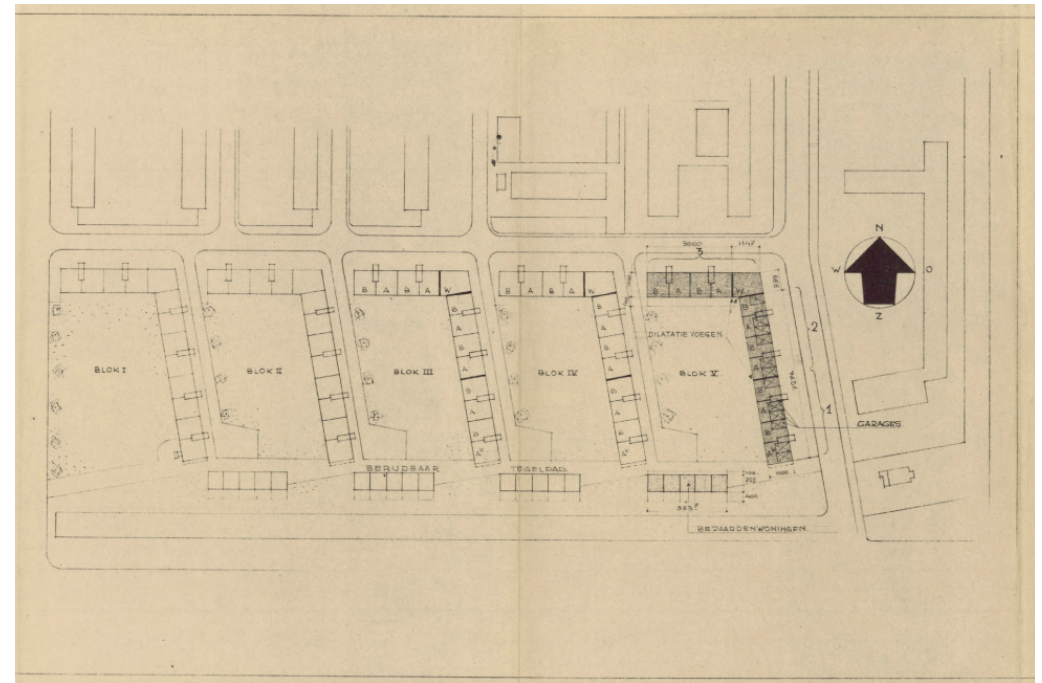
Monumentwaardigheid – Uit het oeuvre van Zanstra staan woningbouwprojecten op de lijsten van zowel de RACM als het BMA die van hogere architectonische waarde zijn dan het complex aan de Dunantstraat. Stedenbouwkundig is het woningcomplex van waarde, hoewel de hoekoplossing niet bijzonder is vanwege de blinde muren en het solitaire winkelvolumen. Tegenover de interessante architectonische details (glazen bouwstenen, entreetrappen met luifels) staan verstoreningen (isolatie). Het complex mist de integrale kwaliteit en conditie om op de lijst te worden opgenomen.

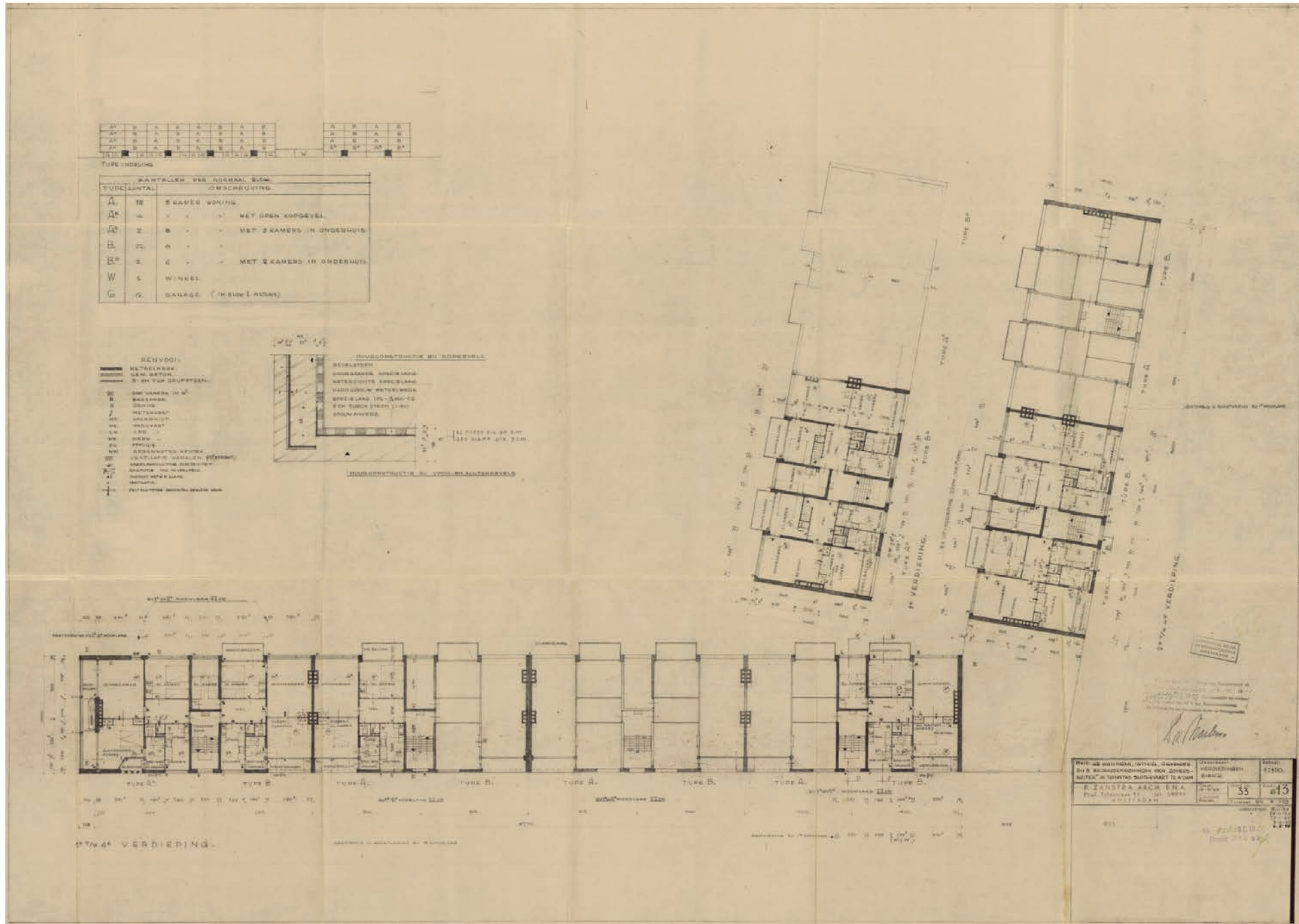
Bejaardenwoningen.

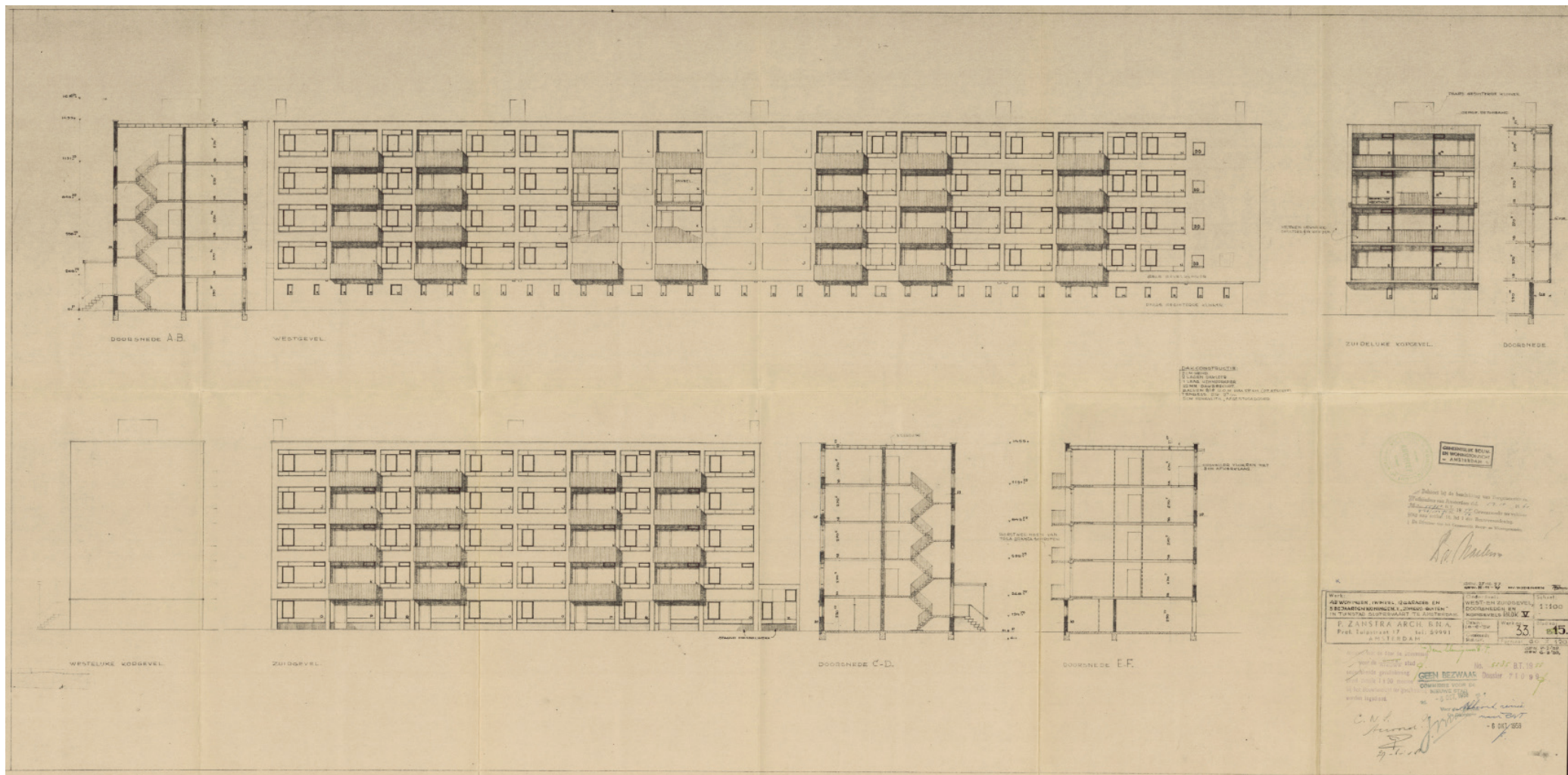
Gevels en plattegronden van de bejaardenwoningen.

Situatie.

Plattegrond woonverdieping.

Gevels van hoge woonblokken.

B Flats voor alleenstaanden

Functie: woningen

Adres: Poeldijkstraat 13-253, Voorburgstraat 2-242

Bouwjaar/periode: 1969

Ontwerp: L. Peters

Beschrijving - Architect Lau Peters ontwierp voor woningbouwvereniging Het Oosten twee identieke flatgebouwen op een terrein tussen de Poeldijkstraat, Heemstedestraat, Westlandgracht en Voorburgstraat.

De flatgebouwen staan aan de noord- en zuidkant van het terrein, met een grote ruimte ertussen. Deze ruimte werd bebouwd met gebouwen voor de basisschool Sint Jan de Doper. Deze school bestaat uit een langwerpige bouwvolume van drie bouwlagen evenwijdig aan de Poeldijkstraat en lagere bouwvolumes rond speelvelden tussen het hoge gebouw en de Westlandgracht. De flatgebouwen zijn identiek wat betreft het ontwerp voor gevels en plattegronden, wat betreft de plaats op het kavel en wat betreft de oriëntatie op de zon. Het flatgebouw staat in de noordoosthoek van het kavel en de ruimte om de flats werd ingericht als park, compleet met voetpaden, banken en een beeld. Aan beide kanten van de flat werd parkeergelegenheid aangelegd, verbonden met de Poeldijkstraat door een geasfalteerde weg.

Het flatgebouw bestaat uit een langwerpige bouwvolume, een schijf, van dertien bouwlagen. Aan de zuidkant bevindt zich een entreegebouw van een enkele bouwlaag en aan de noord- en westkant twee externe trappenhuisen, vormgegeven als organische bouwvolumes. De woningen in de flat worden ontsloten door een galerij aan de noordkant, die bereikt wordt via verticale verkeersruimte met lift en trappenhuis aan de oostkant van het gebouw.

De bouwlagen van de kelder tot en met de eerste verdieping hebben een niet-woonfunctie. In de kelder bevinden zich de fietsenberging en technische ruimtes, op de begane grond de bergingen en recreatieruimte, op de tussenverdieping nog meer bergingen en op de eerste verdieping een strijkkamer, wasserette, conciërgewoning, lees- en biljartzaal en reactiveringsruimte. De bovenliggende bouwlagen zijn allen bestemd voor woningen. Op iedere bouwlaag bevinden zich vier verschillende woningtypen. De zes woningen van het kleinste woningtype (A) bestaan uit een zit-/slaapkamer, keuken en badkamer over de diepte van de flat; de twee woningen aan de oostkant (B), naast de verkeersruimte, hebben een aparte woon- en slaapkamer, en hebben een plattegrond tot de halve diepte van de flat; de twee woningen (C en D) aan de westkant hebben beide een L-vormige plattegrond die in elkaar grijpen, ook deze woningen hebben een aparte woon- en slaapkamer.

De noordgevel is verdeeld in twee delen: links van de verkeersruimte de gladde gevel van woningtype B en rechts de galerijen die de overige woningtypen ontsluiten. De gladde gevel is bekleed met grote vierkante betonnen platen die één bouwlaag bedekken. De platen hebben een oppervlakte van uitgewassen beton. De vensters van de woningen zijn uitgespaard uit de betonplaten. De verkeersruimte is herkenbaar aan het ronde bouwvolume, gladgestuukt en wit geschilderd. Een zelfde bouwvolume aan de westgevel omkaderd het geveldeel met de galerijen. De galerijen zijn afgezet met gladde en witgeschilderde betonnen borstweringen. De balken die de galerijen dragen zijn nog duidelijk zichtbaar en geven de gevel ritme. De zuidgevel is ook verdeeld door de verkeersruimte. Het geveldeel rechts van de verkeersruimte is gelijk vormgegeven als dit deel aan de noordgevel, namelijk met betonnen platen. De verkeersruimte is hier geen extern bouwvolume, maar juist een opening in de

Voorgevel.

Speelsterrein tussen beide flatgebouwen.

Achtergevel.

Zijgevel met noodtrappenhuis.

gevel. Achter terugliggende balustrades ligt in directe verbinding met de buitenlucht de hal waarin de galerij, lift en trappenhuis uitkomen. De balustrades bestaan uit twee delen: een smalle betonnen strook in het gevelvlak en een gemetselde borstwering terugliggend in het bouwvolume. De gevel links van de verkeersruimte bestaat op iedere woonlaag uit een gevelbrede strook vensters met daaronder een borstwering van betonnen platen van gewassen beton, gelijk aan die van de overige geveldelen. De vensterstrook bestaat uit kozijnen met een horizontale en roedeverdeling. Oorspronkelijk waren dit stalen kozijnen, lichtgrijs geschilderd. De gevels van de plint zijn allen gemetseld met betonblokken in een halfsteensverband.

Stedenbouwkundige waarde - De twee flats van twaalf woonlagen torenen uit boven de laagbouw ten westen van de ringweg A10. Ze vormen bakens aan de ringweg.

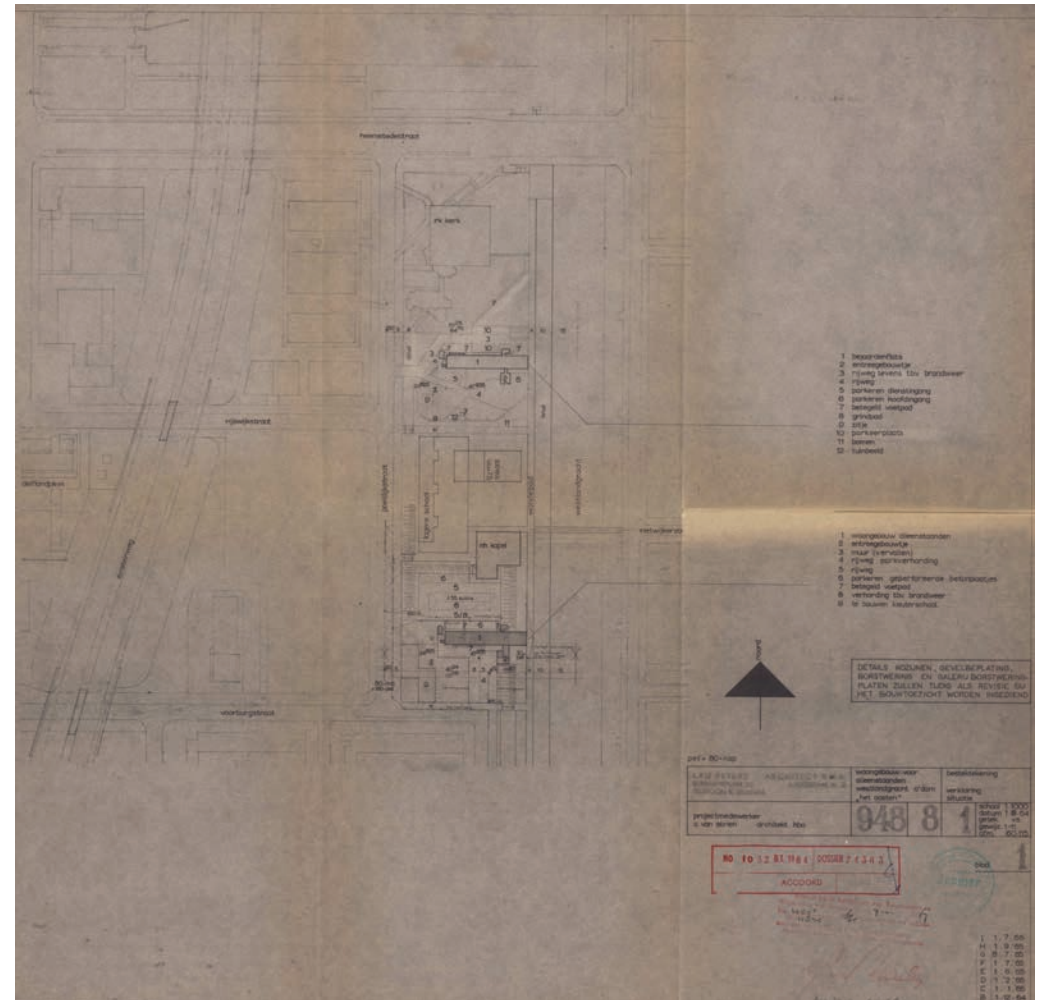
Ensemblewaarde – De terreinstrook waar de bejaarden- en alleenstaandenflats staan was door de Dienst Stadsontwikkeling gereserveerd voor speciale functies als een kerk, een lagere school en een kleuterschool. Het architectenbureau van Lau Peters kreeg de opdracht voor de Rooms-Katholieke kerk op het terrein. Tegelijk werd gevraagd of het bureau ook wilde kijken naar de overige geplande bebouwing op het terrein, waaruit de opdracht voor de twee flatgebouwen volgde. Inmiddels is de kerk gesloopt, waarmee de stedenbouwkundige samenhang op het terrein tussen de Poeldijkstraat, Heemstedestraat, Westlandgracht en Voorburgstraat is verdwenen. De flats zijn nu twee solitaire gebouwen geworden.

Flat vanaf de Westlandgracht, 1969.

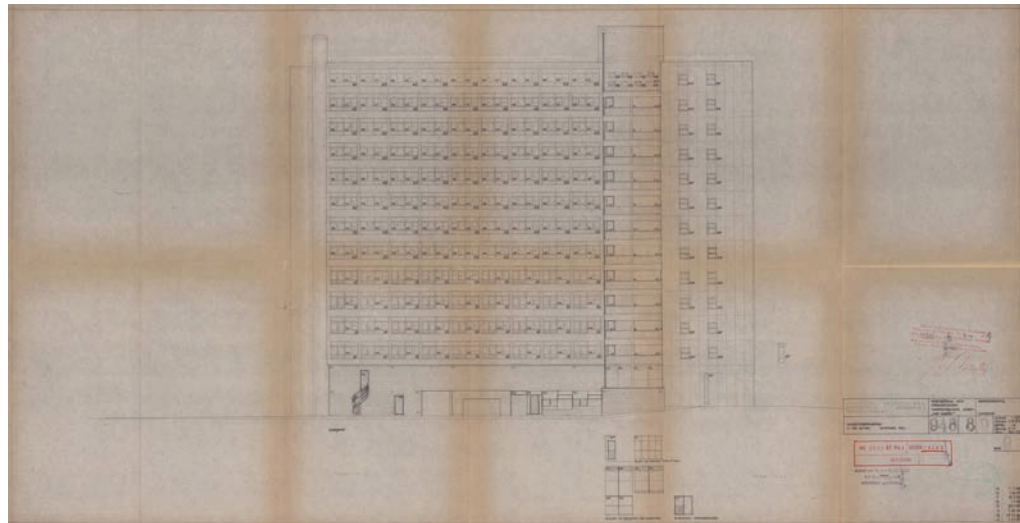
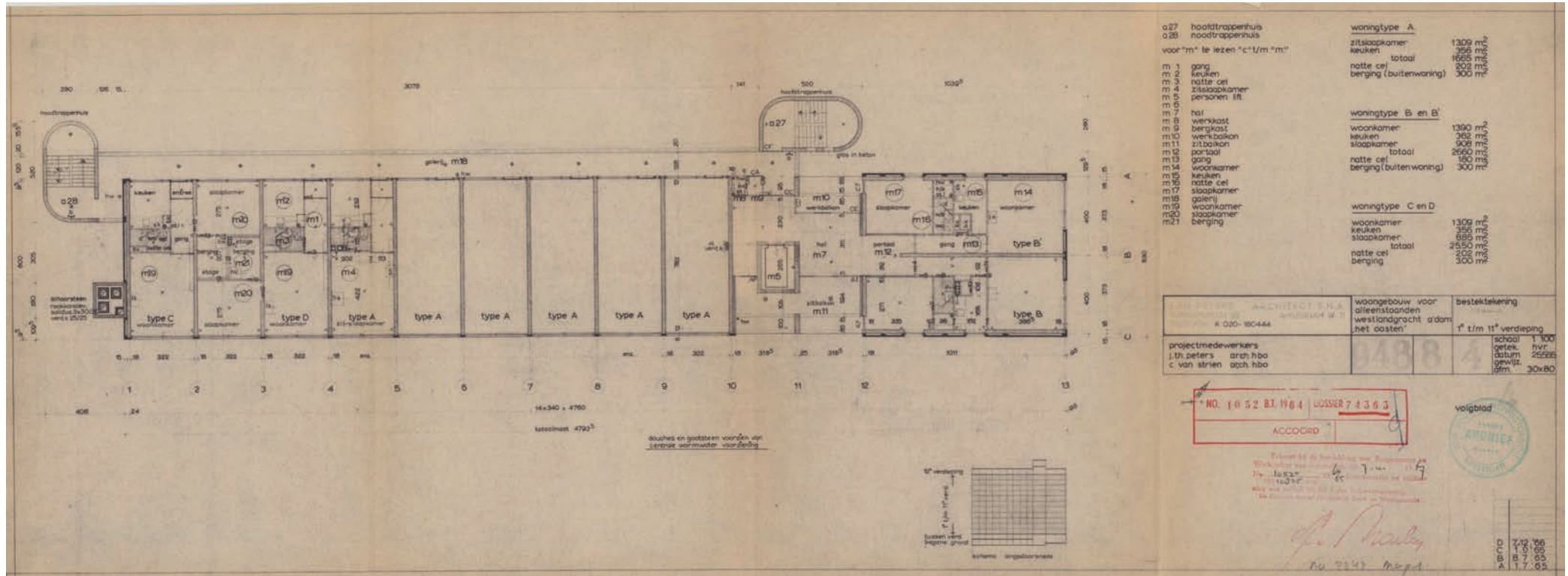

Bedrijfsgebouw tussen de flatgebouwen, 1971.

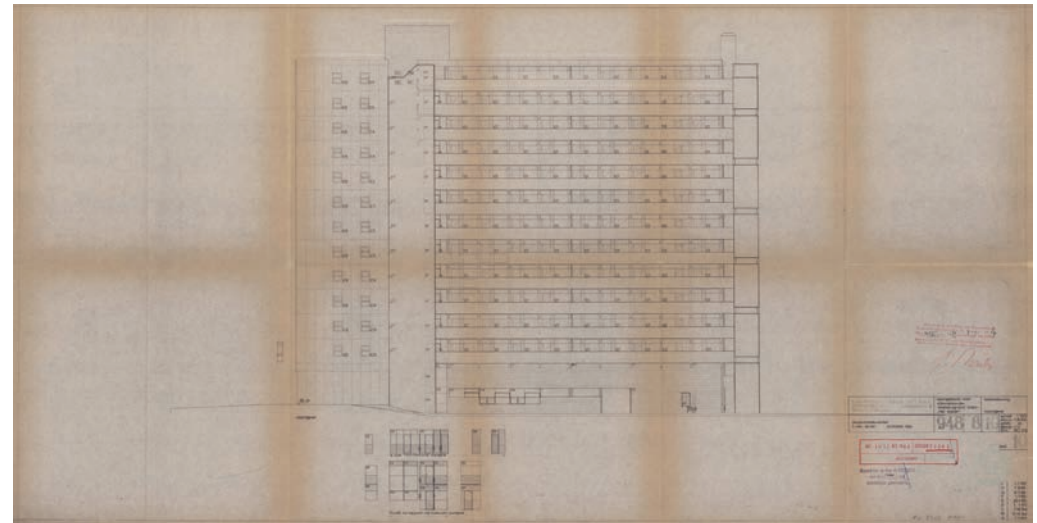

Situatie.

B Flats voor alleenstaanden

Voorgevel.

Achtergevel.

^ Plattegrond woonverdieping.

Architectonische waarde – Architect Lau Peters (1900-1969) overleed in het jaar dat de flats werden opgeleverd. Hij liet een omvangrijk oeuvre van woningbouw, kerken en scholen na, vooral gebouwd in Amsterdam. Al vroeg in zijn loopbouw ontwierp hij woningen voor het Plan Zuid. Het Sint Nicolaaslyceum (1960) in Amsterdam is opgenomen in de top honderd van het BMA.

De architectuur van de flats is gebruikelijk voor deze periode: een open centraal trappenhuis met galerijontsluiting, een casco bekleed met betonnen platen en stroken met vensters over de hele breedte.

Typologische waarde – De flats zijn opgebouwd als een reguliere galerijflat. Zowel de plattegronden als de gevelindeling zijn ontworpen in een voor die tijd gangbare vormtaal. De externe trappenhuisen met een organische vorm geven de flats extra uitstraling. De duidelijk omschreven doelgroep, namelijk alleenstaanden, en vertaling daarvan in het ontwerp maken de flats typologisch interessant.

Gaafheid/herkenbaarheid - Een aantal vensters is vervangen in kunststof en er zijn tralies voor enkele vensters geplaatst. Tijdens een verbouwing in 1994 zijn de loggia's dichtgezet.

Monumentwaardigheid - De flats voor alleenstaanden hebben cultuurhistorische waarde, in de typologie (alleenstaanden) en de architectonische verzorging. Het ensemble dat hier ooit was gedacht, bestaat niet (meer). Ook de inrichting van het maaiveld en de plint van het gebouw laat te wensen over. Voor een kwalitatieve omgeving van deze locatie biedt aanwijzing van deze twee grootschalige en op zich zelf staande objecten geen oplossing.

Twee flats met op de voorgrond een inmiddels gesloopte kerk, 1971.

C Islamitisch College Amsterdam (Pius X Lyceum)

Functie: school, voormalig Pius X Lyceum

Adres: Jacob Geelstraat 38

Bouwjaar/periode: 1966-1971

Ontwerp: A. Evers en G.J.M. Sarlemijn, Amsterdam

Beschrijving - Het voormalig lyceum staat aan de noordzijde van een rechthoekig plein met de Pius X kerk (inmiddels gesloopt) en andere schoolgebouwen. Het gebouw heeft een rechthoekig volume van drie bouwlagen rondom een open hof. Op de begane grond aan de zuidzijde is een open galerij waardoor er vanaf de hof uitzicht is op het plein aan de Jacob Geelstraat. Hier stond de Pius X kerk. Tussen de verdwenen kerk en het lyceum is de conciërgewoning. Aan de noordzijde (Nicolaas Japiksestraat) van de school staan vier bouwvolumes met daarin drie gymnastiekzalen en een aula. Ertussen liggen de bibliotheek en de kapel van de school.

De hoofdentree is bereikbaar via het open hof. In het hof is in de noord-oost hoek een praatkuil gesitueerd met een beeldhouwwerk van Niel Steenbergen. De hoofdentree bevindt zich in het midden van de noordvleugel en is tevens de entree tot de vier bouwvolumes aan de noordzijde. Op de hoeken van het hoofdgebouw bevinden zich de trappenhuisen. De lokalen, verspreid over de begane grond en eerste verdieping, liggen aan een gang die zich achter de gevel aan de patio bevindt. Bij de vleugel aan de noordzijde ligt de gang achter de noordgevel, hier zijn kantoren.

De gevels van het hoofdgebouw zijn opgetrokken uit lichte baksteen, met grote staande vensters met houten kozijnen, afgewerkte betonnen lateien en vensterbanken. .

De vier bouwvolumes aan de noordzijde hebben gesloten gevels van dezelfde bakstenen als het hoofdgebouw. Bij de conciërgewoning, eveneens van lichte bakstenen, bevindt zich de entree aan de zuidzijde. Het vrij gesloten volume heeft een enkele grote vensters zoals in het hoofdgebouw. Alle bouwdelen worden afgesloten door een dubbele betonnen band en een plat dak.

Stedenbouwkundige waarde - Het lyceum ligt aan de noordzijde van een rechthoekig plein tussen de Nicolaas Japiksestraat, Comeniusstraat, Justus Halbertsmastraat en de Jacob Geelstraat. Samen met een kleuterschool, lagere school, gymzaal en de Pius X kerk (gesloopt in 2008) was het lyceum een onderdeel van een voorzieningstrook van noord- naar zuid centraal in de buurt.

Ensemblewaarde - Oorspronkelijk was er via de overdekte gangen rond het hof een sterke ruimtelijke relatie tussen het lyceum en de voorzieningstrook, met name met de Pius X kerk. De ensemblewaarde van de voorzieningstrook is sterk aangetast door de sloop van de naastgelegen Pius X kerk. De kerk was het ontwerp van Jan van der Laan, net als Evers en Sarlemijn één van de architecten van de Bossche School.

Architectonische waarde - Het bouwwerk is sterk naar binnen gekeerd. Alles is gegroepeerd rond een open hof. Rust en eenvoud wordt gevonden door de verhoudingen van de bouwdelen: alles heeft een logische plek. In het complex zijn de vormtaal en ideeën van de Bossche School terug te vinden: een school opgebouwd rond een 'kloostertuin', vergrijsde kleuren, baksteen en de grote venster zonder roedeverdeling. A. Evers (1914-1997) en G.J.M. Sarlemijn (1909-1993)

Hoofdentree aan Geelstraat.

Gevel aan Geelstraat.

Achtergevels aan Japiksestraat.

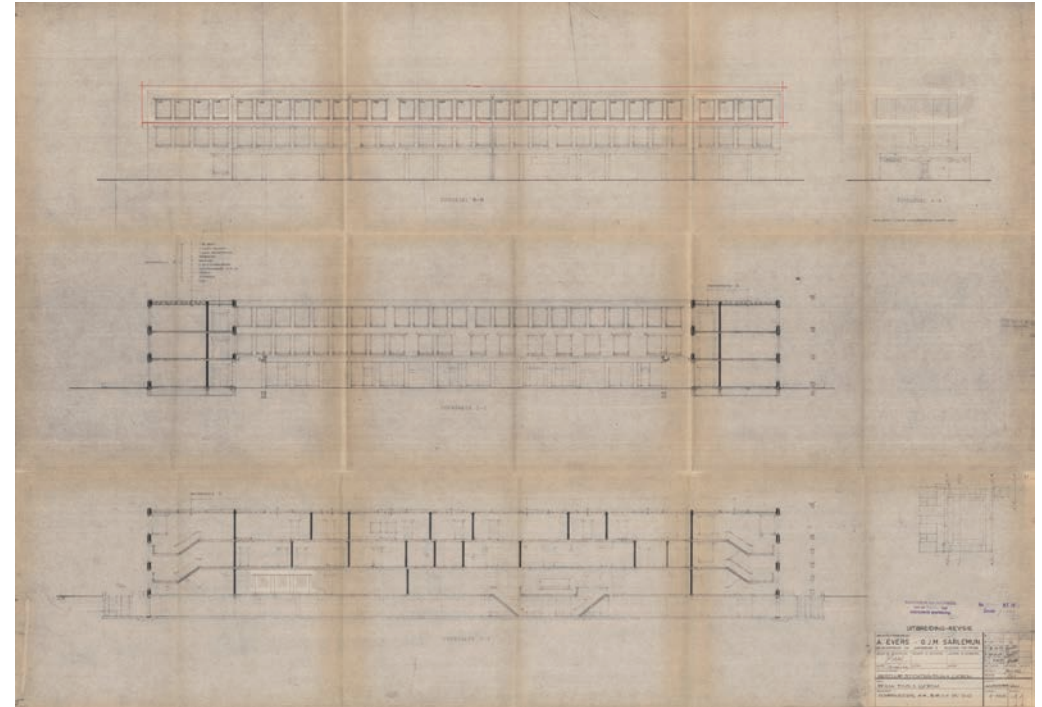

hadden vooral katholieke opdrachtgevers, onder andere woningbouwverenigingen als schoolbesturen. Op de lijst van honderd naoorlogse monumenten van de RACM is hun woningcomplex Kremlin in Gorinchem (1956) opgenomen. Op de lijst van de stad Amsterdam (BMA) staan één kerk en vijf scholen van het duo, allen in de westelijke tuinsteden: de Sint Catharinakerk met pastorie (1954), de RK Brood en banketbakersschool Sint Hubertus (1957) in Bos en Lommer, twee Rooms-Katholieke kleuterscholen aan de Amundsenweg (1960) en de Naarstigstraat (1954-1960), de RK ULO School aan de Erik de Roodestraat (1960) en tenslotte het Pius X-Lyceum in Slotervaart. De ULO-school toont overeenkomsten met het Pius-X lyceum door de lichte bakstenen, grote vensters, betonnen banden en de situering rondom een open ruimte (hier overdekt).

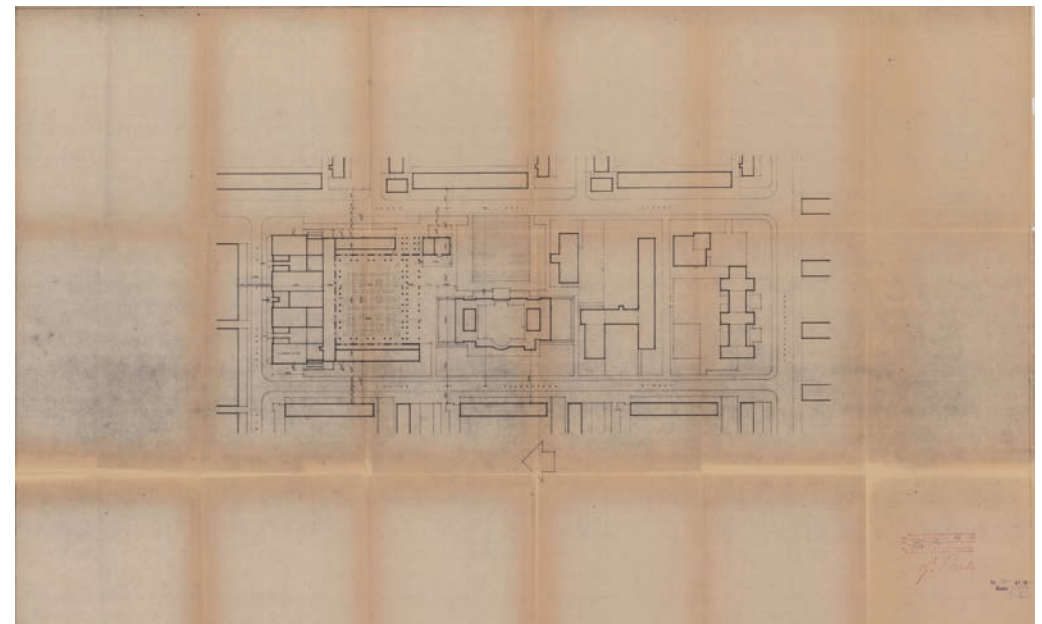
Typologische waarde - De typologie van de school, klaslokalen gegroepeerd rond een open hof is niet gebruikelijk. Evers en Sarlemijn pasten dit principe eveneens toe bij de ULO-school aan de Erik de Roodestraat waar de klaslokalen gesitueerd werden rondom een overdekte hal en de overige ruimten rondom een tuin met fontein.

Gaafheid/herkenbaarheid - Tussen de kolommen bij de onderdoorgang zijn hekken geplaatst. Verder heeft het pand geen grote wijzigingen ondergaan.

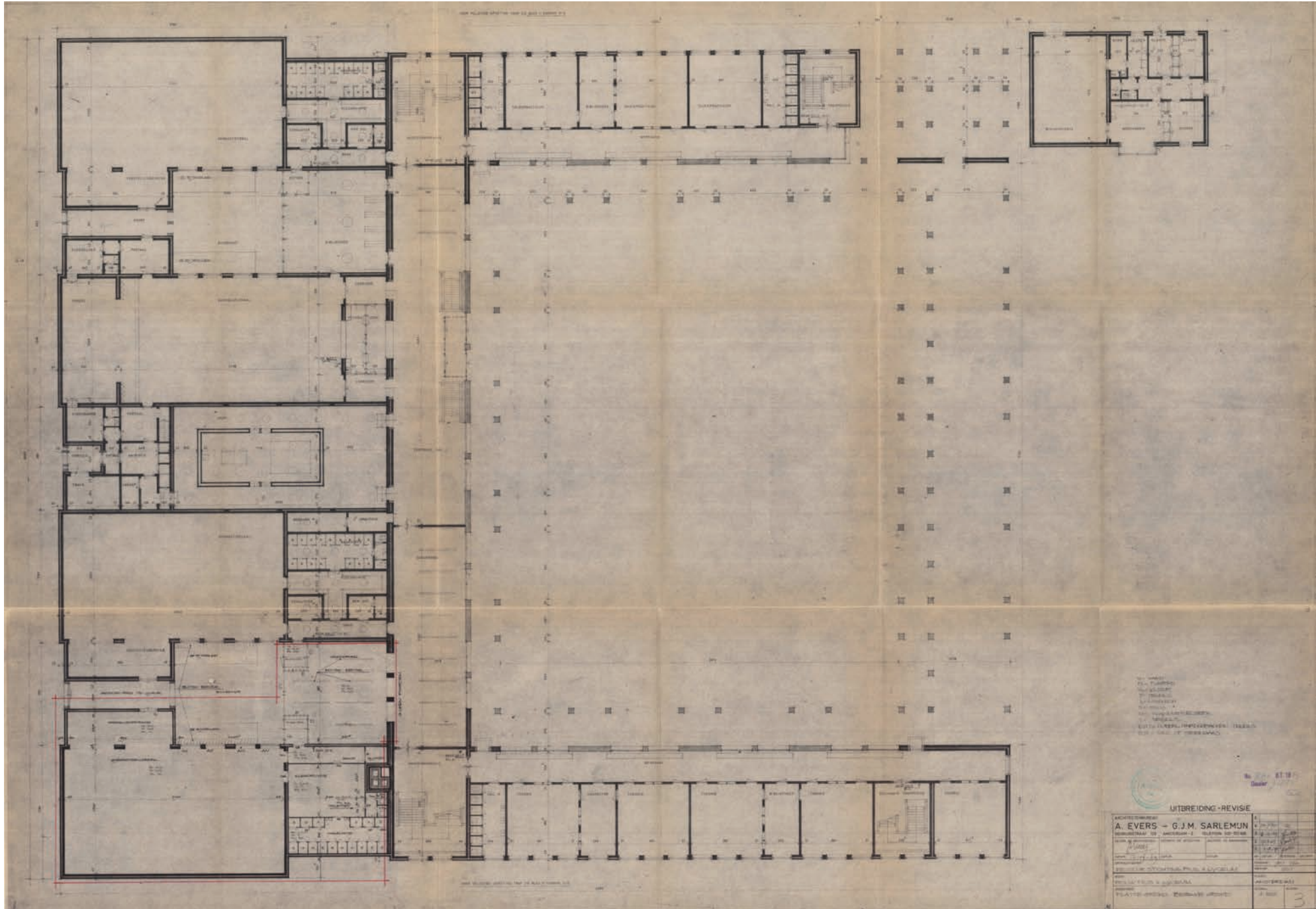
Monumentwaardigheid - De stedenbouwkundige en ensemblewaarde zijn aangetast door de sloop van de Pius-X kerk. De school is een voorbeeld voor de Bossche School architecten Evers en Sarlemijn, maar behoort sinds de sloop van de kerk niet meer tot hun representatieve werken voor Nederland of Slotervaart.

Gevels en langsdoorsnede.

Situatie.

Plattegrond begane grond.

Bronnen

A. Evers, G.J.M. Sarlemijn, Pius X-lyceum te Amsterdam, *Bouw* 29 (1974), 40, pp 881-882.

S Mulder, J. Schilt, *Jonge architecten in de wederopbouw 1940-1960*, Bussum 1993.

A. Evers, G.J.M. Sarlemijn, U.L.O.-school te Amsterdam-West, *Bouwkundig Weekblad* 84 (1966), 6, pp 90-92.

Overdekte gang over de open hof, 1974.

Gevel aan plein voor de Pius X kerk, 1974.

D TEC Amsterdam

Functie: school

Adres: Vlaardingenlaan 25

Bouwjaar/periode: 1973

Ontwerp: J.B. Ingwersen, Amsterdam

Beschrijving - De school ligt op een strook met scholen en bedrijfsgebouwen, tussen de Vlaardingenlaan en de Henk Sneevlietweg. Het complex bestaat uit een rechthoekig bouwvolume van drie bouwlagen en zes kleinere bouwvolumes van een enkele bouwlaag gelegen aan twee gangen. Het hoofdgebouw bevat de hoofdentree aan de Vlaardingenlaan, de aula en het hoofdtrappenhuis. De lokalen op de eerste en tweede verdieping zijn gesitueerd aan een gang. Aan de achtergevel zijn twee gangen haaks op het hoofdgebouw gerealiseerd waaraan vijf bouwvolumes zijn gesitueerd met praktijkruimten voor de technische apparatuur en een enkel rechthoekig bouwvolume met de gymzaal.

Alle gevels zijn uitgevoerd in beton, onderbroken door stroken met stalen vensters. Voor de teruggelegde hoofdentree is een hardstenen trap met bordes geplaatst, waarboven de eerste en tweede verdieping hangen ondersteund door betonnen kolommen. Tussen deze kolommen zijn aan weerszijden van het bordes banken van beton gemaakt. De gevel van het hoofdgebouw bestaat uit drie horizontale betonnen banden waartussen betonnen kolommen zijn geplaatst. Hierachter zijn de teruggelegde stroken vensters geplaatst. Bij de kleinere bouwvolumes wordt de betonnen gevel eveneens onderbroken door een strook met vensters. Het vooruitspringende dak vormt boven de vensters een soort luifel die ondersteunt wordt door betonnen kolommen. Tussen de kleinere bouwvolumes is de bouwhoogte lager

en zijn entrees met bordes gerealiseerd. De betonnen gymzaal met betonnen spanten heeft vrij gesloten gevels met een strook van vensters aan de bovenkant van de voor- en achtergevel. De bouwvolumes worden allen afgesloten door een plat dak.

Stedenbouwkundige waarde - De school ligt in de strook met scholen en bedrijfsgebouwen die het woongebied van Slotervaart scheidt van het bedrijventerrein in de Riekerspolder. De school ligt op een strategisch punt tussen de spoorlijn en de ringweg, bij een station en bij een afslag. Door de hoge begroeiing rond de school is er weinig relatie tussen de school en de omliggende infrastructuur.

Ensemblewaarde - Het gebouw maakt geen onderdeel uit van een ensemble van gebouwen in zijn omgeving. De TEC is een school met bouwdelen voor verschillende functies, die aan elkaar gekoppeld zijn met gangen tot een gebouw. De organisatie van deze bouwdelen is van enige ensemblewaarde.

Architectonische waarde – J.B. Ingwersen (1921-1996) ontwierp in zijn carrière een groot aantal scholen en kantoorgebouwen in Amsterdam en omgeving. Hij werkte samen met C. de Geus (1889-1957). De Amsterdamse LTS Patrimonium (1956) is opgenomen in de top honderd van de naoorlogse architectuur van de RACM. Op de Amsterdamse lijst van wederopbouwarchitectuur (BMA) staan vier gebouwen, twee scholen en twee bedrijfsgebouwen: de LTS in de Vrolikstraat (1956), de Christelijke Technische School in de Jan van Breemenstraat (1967), een kantoorgebouw aan de Keizersgracht (1955) en de Autopon aan de Overtoom (1961). Ingwersen ontwierp meerdere scholen in Slotervaart: de Christelijke Philippusschool

Hoofdentree aan Vlaardingenlaan.

Gevel aan de spoorlijn.

Vrijstaande gymzaal.

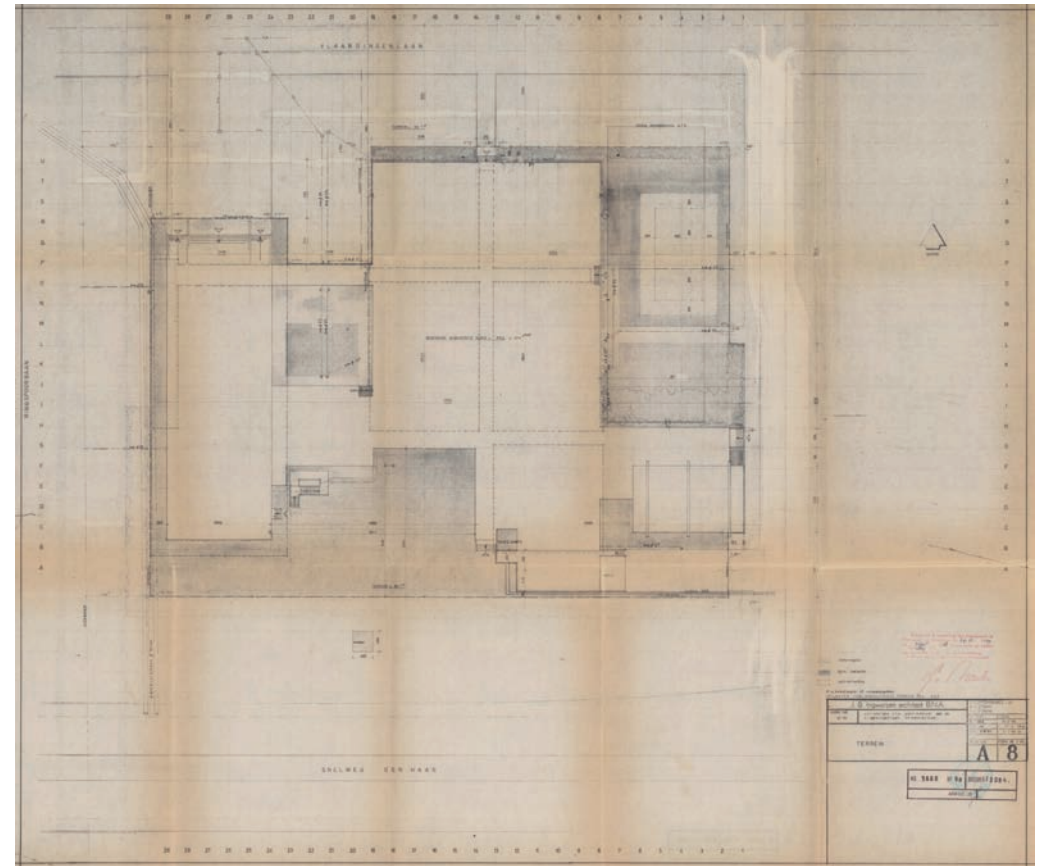

Praktijklokalen aan Vlaardingenlaan.

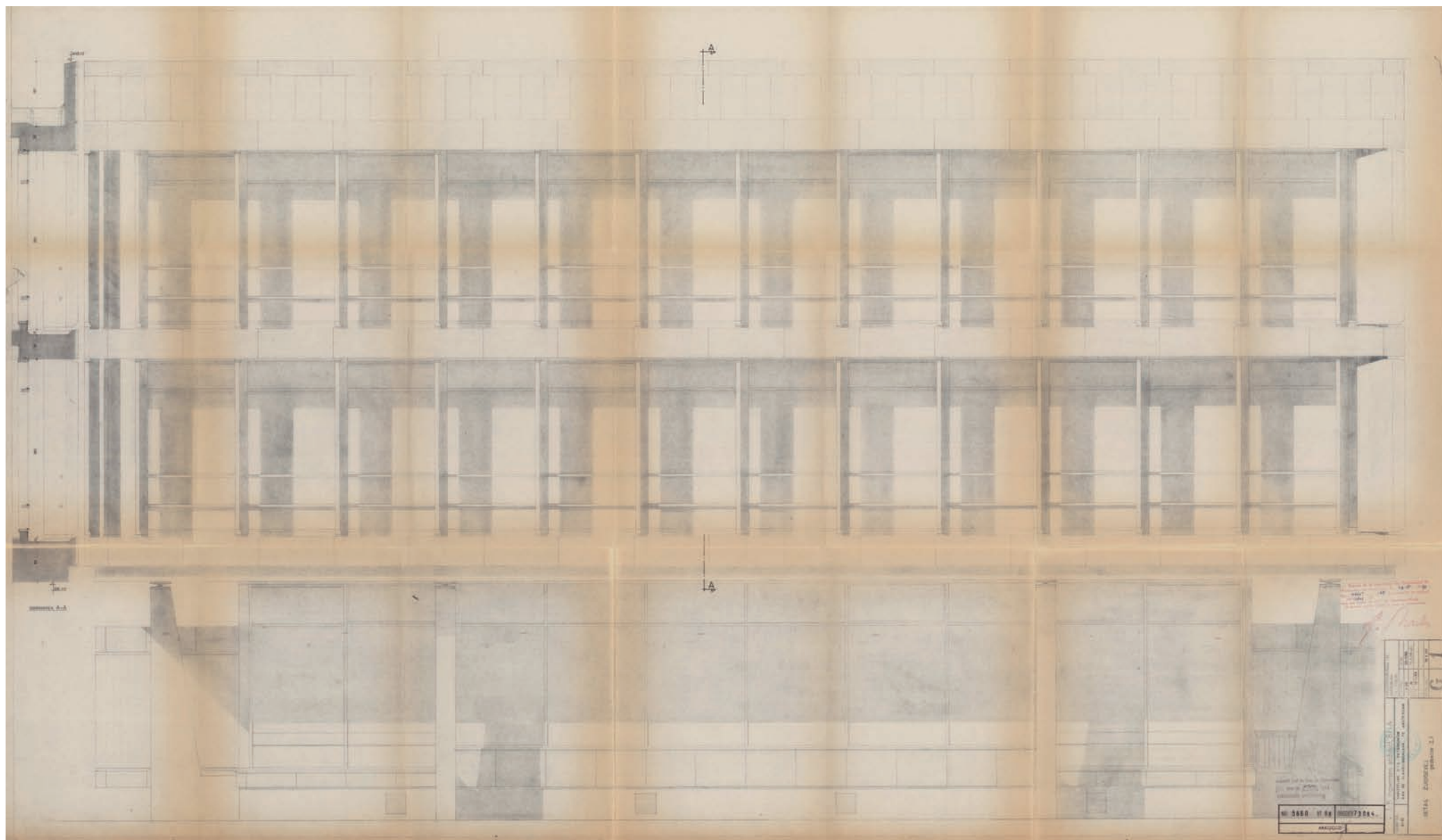
aan de Louis Bouwmeesterstraat, de TEC Amsterdam aan de Vlaardingenlaan, de Christelijke Nijverheidsschool voor meisjes aan de Derkinderenstraat en Christelijk Lyceum Pascal. Het materiaalgebruik van de scholen komt overeen: betonnen gevels, platte daken en grote vensters (met roedeversdeling). Een terugkerend element bij de scholen zijn de gymzalen, die allen uitgevoerd zijn in beton, met betonnen spanten en eenzelfde roedeversdeling. De gymzaal van het Pascal Lyceum is de enige die is verhoogd op betonnen kolommen. De school bestaat uit verschillende bouwdelen die ieder eigen architectonische kwaliteiten hebben. Een kwaliteit in ieder bouwdeel is de sterke verticale geleding van de gevels met betonnen schijven die voor de vensters staan. Bijzonder aan het hoge bouwdeel is de terugliggende entree met de verdiepingen erboven op kolommen, aan de laagbouw het overstekende dak en aan de gymzaal de betonnen spanten waar het gebouw aan lijkt opgehangen.

Typologische waarde - De TEC is een ontworpen als vele andere middelbare en praktijkscholen uit dezelfde periode. Verschillende functies werden in een gebouw ondergebracht en zijn te onderscheiden als bijvoorbeeld hoofdgebouw, praktijkzalen en gymzaal. De samenhang tussen deze verschillende bouwdelen is echter niet zo groot als in andere scholen die volgens hetzelfde principe werden ontworpen.

Gaafheid/herkenbaarheid - Het gebouw heeft aan het casco en aan het exterieur geen ingrijpende wijzigingen ondergaan. De kozijnen hebben waarschijnlijk niet meer de originele kleur.

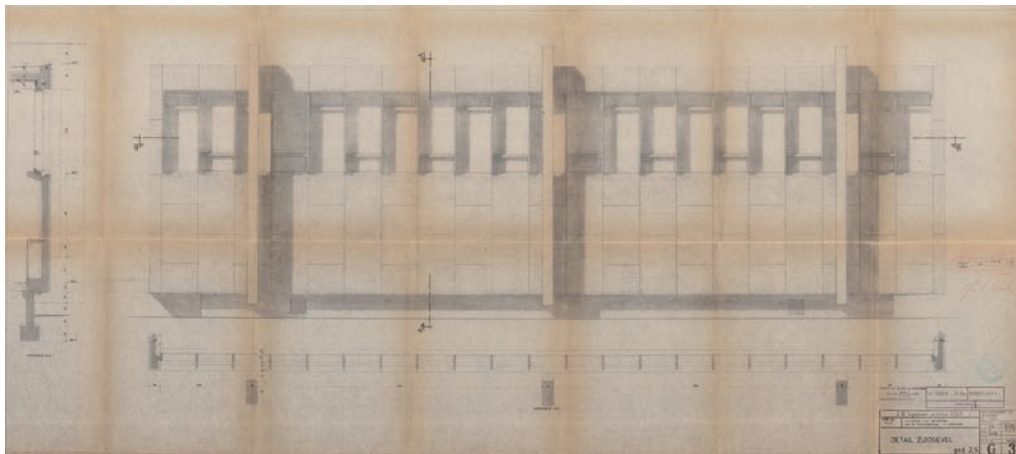

Plattegrond begane grond.

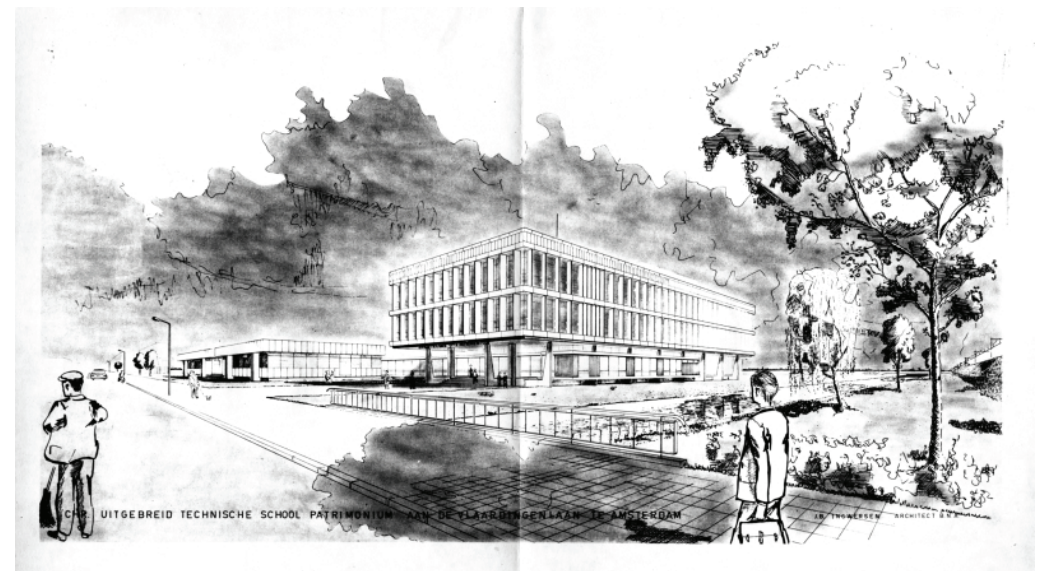

Gevel hoofdentree.

Monumentwaardigheid – Ingwersen ontwierp vele scholen in Amsterdam, waarvan er enkele in de top honderd van de BMA en zelfs de RACM zijn opgenomen. Ook de TEC is hierin opgenomen, maar is het minst exemplarische schoolgebouw van deze drie scholen. Voor Slotervaart is het behoud van het Calvin Junior College van groter belang.

Gevel gymzaal.

Ontwerpschets.

Cornelis Lelylaan, vanaf de Westlandgracht. Op de achtergrond Slotervaart en de ringspoorbaan, 1958.

L I T E R A T U U R
A F B E E L D I N G E N

Literatuur

Baptistenkerk te Amsterdam, *Bouw* 16 (1961) 48, p 1568.

Baptistenkapel te Arnhem, *Bouw* 12 (1957) 28, pp 696-697.

M.J.E. Blauw, *De stad is nooit af : ontstaan en ontwikkeling van het stadsdeel Slotervaart, van Algemeen Uitbreidingsplan tot stedelijke vernieuwing*, Hilversum 2005.

R. Blijstra, Kerkbouw, *Bouw* 25 (1970) 40, pp 1498-1513.

J. Brouwer, R. Veenstra, Nieuw IBM-gebouw op het terrein aan de Johan Huizingalaan te Amsterdam, *De Architect* 8 (1977) 2, pp 35-48.

Dienst der Publieke Werken, *Algemeen uitbreidingsplan van Amsterdam*, Amsterdam 1934. Herdruk 1985.

M.F. Duintjer, Th.J.N. van der Klei, Christelijk Lyceum 'Buitenveldert' te Amsterdam, *Bouw* 20 (1965) 40, pp 1456-1461.

A. Evers, G.J.M. Sarlemijn, U.L.O.-school te Amsterdam-West, *Bouwkundig Weekblad* 84 (1966) 6, pp 90-92.

A. Evers, G.J.M. Sarlemijn, Pius X-lyceum te Amsterdam, *Bouw* 29 (1974) 40, pp 881-882.

W. van Gelderen, Balans 1961, *Bouwkundig Weekblad* 79 (1961) 13, p 265.

H. Hellinga, e.a., *Algemeen Uitbreidingsplan Amsterdam 50 jaar, 1935-1985*, Amsterdam 1985.

G.J. Hoenderdaal, Twee kerken aan de rand van de hoofdstad, *Forum* 8 (1953) 2, pp 40-61.

G. Hoogewoud, '“De kerk der tuinsteden is de voorhoede van de kerk op ontdekkingsreis”', in: *Jaarboek Cuypersgenootschap*, Rotterdam 2001, pp 28-56.

H. Ibelings, *Architecten in Nederland : van Cuypers tot Koolhaas*, Amsterdam 2005.

J.B. Ingwersen, Christelijk lyceum te Amsterdam, *Bouw* (1963) 42, p 1383.

Kerk 'De Ark' in Tuinstad Slotervaart, Amsterdam, *Bouw* 15 (1960) 4, p 110.

Mantelfabriek te Amsterdam, *Bouw* 17 (1962) 43, p 1565.

L.M.P. van Meijel, P. Opmeer, K. Loeff, *Scholen, Categorieaal onderzoek wederopbouw 1940-1965*, Zeist 2003.

Z. Messchaert (red), *Pracht in prefab: het Nemavo-Aireysysteem in Amsterdam*, Amsterdam 2004.

H. Meindersma, Duintjer slachtoffer van de symboolfunctie die zijn gebouwen kregen, *Wonen-TA/BK* (1983) 12, p 4.

W.J.G. van Mourik, *Hervormde Kerkbouw na 1945*, Den Haag 1957.

S. Mulder, J. Schilt, *Jonge architecten in de wederopbouw 1940-1960*, Bussum 1993.

Nederlands Hervormde Diakonesseninrichting te Amsterdam, *Bouw* 20 (1965) 47, p 1813.

B.J. Odink en C. de Moor, Geprefabriceerde telefooncentrales, *Bouw* 16 (1961) 6, pp 169-171.

B.J. Odink, Drie telefooncentrales te Amsterdam, *Bouwkundig Weekblad* 82 (1964) 18, pp 220-225.

Parochiekerk van de H. Pastoor van Ars in Haarlem-Oost, *Bouwkundig Weekblad* 80 (1962) 5, pp 110-113.

L. Rondeltap, 'Benzinestations in vele variaties', *Bouw* 17 (1962) 16, pp 547-560.

J. von Santen, e.a., *Monumenten van herrezen Nederland*, Amersfoort 2007.

G. Smit, R.K. Kerk in Bosch en Lommer te Amsterdam-West, *Katholiek Bouwblad* 20 (1953) 10, pp 145-150.

A.J. van der Steur en W. Snieder, Hogere Zeevaartschool te Amsterdam, *Bouw* 17 (1962) 31, p 1105.

Torenflat 'Sloterhof', Amsterdam-West, *Bouwkundig Weekblad* 79 (1961) 13, p 265.

J.J. van der Velde, *Stadsontwikkeling van Amsterdam 1939-1967*, Amsterdam 1968.

E. Wijdeveld, *Kerken Noord-Brabant, Categorieaal onderzoek wederopbouw 1940-1965*, Zeist 2004.

P. Zanstra, Nederlands Hervormd Centrum in Slotermeer, Amsterdam, *Bouw* 16 (1961) 17, p 537.

P. Zanstra, Kerk 'De Ark', Amsterdam-Slotervaart, *Bouw* 17 (1962) 52, pp 1884-1886.

Afbeeldingen

Bouw 1961, p 1568.

77

Bouw 1962, p 1565.

90

Dienst der Publieke Werken, Algemeen uitbreidingsplan van Amsterdam, 1934.

6

Evers, Sarlemijn, Bouw 1974, p 881.

123

Foto's Urban Fabric

15-22, 24, 25, 29, 30, 31, 33, 34, 36, 38, 42, 45, 46, 48, 50, 54, 58, 62, 63, 65, 66, 68, 72, 73, 76, 80, 84, 86, 90, 94, 98, 102, 104, 105, 108, 110, 112, 113, 116, 120, 124

Hellinga, Algemeen Uitbreidingsplan Amsterdam 50 jaar, 1985.

4,8,10-12

Odink, Bouwkundig Weekblad 1964, p 220.

1, 99

Stadsarchief Amsterdam, beeldbank

27, 28, 31, 33, 36, 39, 41, 43, 51, 57, 61, 65, 79, 81, 83, 91, 99, 106-108, 115, 117, 119, 129

Stadsdeel Slotervaart, Sector Ruimtelijke en Economische Ontwikkelingen, Afdeling Bouw- en

Woningtoezicht, bouwtekeningenarchief

25, 26, 32, 34, 35, 37, 39, 40, 43-45, 47, 52, 53, 55, 56, 59-61, 63, 64, 69, 70, 73-75, 77, 78, 82, 87-93, 95-97, 100, 101, 105, 108, 113, 114, 117, 118, 121, 122, 125-127

Van der Velde, Stadsontwikkeling van Amsterdam 1939-1967, 1968.

43

www.geheugenvannederland.nl

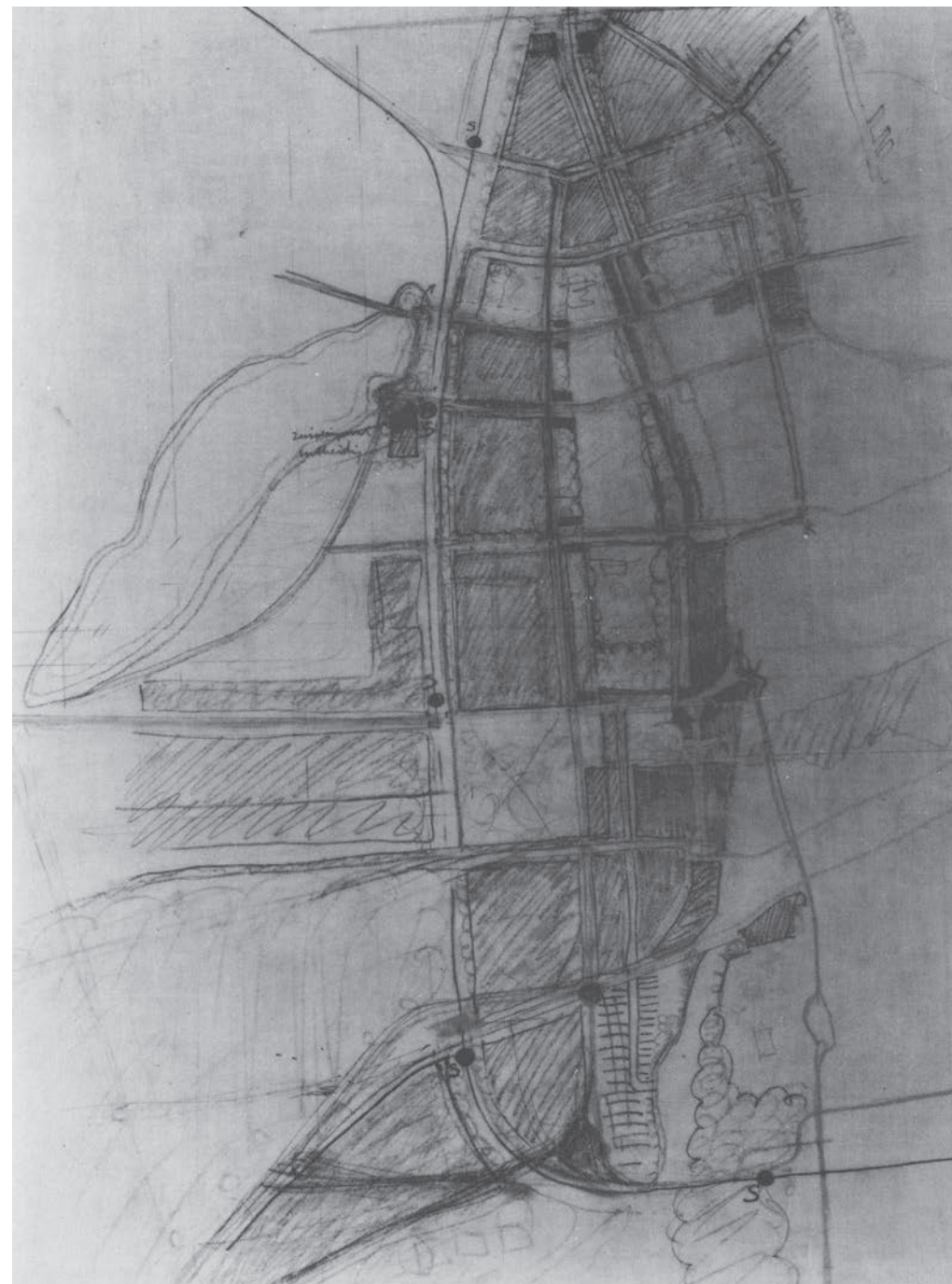
97

www.slotervaart50.nl

107

Zanstra, Bouw 1962, p 1884.

71

Schets van C. van Eesteren voor het uitbreidingsplan ten westen van de stad, ca. 1930.

COLOFON

Dit onderzoek is in uitvoering door Steenhuis stedenbouw/landschap en Urban Fabric BV in opdracht van Stadsdeel Slotervaart.

Projectteam: prof.dr.ir. Paul Meurs, drs. Chawwah Six, drs. Lara Voerman, drs. Paula Klaver, ir. Anne de Bruijn.

Lange Haven 9, 3111 CA Schiedam
www.urbanfabric.nl
www.steenhuis-onderzoek.nl
Schiedam, oktober 2008